

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Cornelii Iansenii Episcopi Iprensis Avgvstinvs

In Qvo Genuina sententia S. Avgvstini de humanæ naturæ stantis, lapsæ,
puræ statu & viribus eruitur & explicatur

Jansenius, Cornelius

Lovanii, 1640

De statu naturae lapsae Liber III. Qui est de viribus liberi arbitrij post
peccatum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13673

DE STATU NATURÆ LAPSÆ LIBER TERTIVS.

Qui est de viribus liberi arbitrij
post peccatum.

PRÆFATIO.

I ista pœnæ, quarum naturam indagamus ac describimus, in seipsis molestæ sunt, effectus, quos in liberum arbitrium operantur, longè gravissimas eas esse testantur. Antequam eos ex Augustino proferamus, cui libertas arbitrij & vires ejus fuerunt perspectissimæ, paucis præmittendum videtur, quid ei ab adversarijs impositum fuit, & quid ipse de superstitie libero arbitrio senserit; ne Lector minùs peritus arbitretur, Augustinum quasi nullo adversario secum litigante securum, nullaque quæstione pulsatum, de rebus istis magnis & arcanis aliquid re non satis ponderatâ pronunciaffe. Nam ad quæstionum quarumlibet decisionem intelligendam, nihil utilius est, quàm statum controversiæ quæ inter duos decertantes agitatur, & quid quisque eorum in altero reprehenderit, probè penetrasse. Quod quia in quæstionibus non paucis, de quibus Augustinus & Pelagius conflixerunt, vel omnino nescitur, vel ad controversias præsentis accommodatè proponitur, hinc à nonnullis in ipsa principia doctrinæ veteris impingitur. Itaque quoties Augustinus aliud quàm velint sensisse perhibetur, continuo eum nulla simili, qualis nunc recentiores urget, difficultate pressum fuisse suspicantur, & securè adversus doctrinam ejus insurgunt.

CAPVT PRIMVM.

Liberum arbitrium etiam post lapsum superest
in humana natura.

NVLLAM calumniam passus est gravior. in Augustinus à Pelagianis, quàm quòd sub gratiæ obtentu liberum arbitrium funditus everteret imò negaret. Qua de re diversa loca in præfatione tractatus de libero arbitrio dedimus. Hinc sollemnis erat ipsorum querimonia, se propter defensionem libertatis arbitrij Pelagianos & Celestianos audire. Siquis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Celestianus & Pelagianus

Avocat. Et alibi: Contra hæc nos quotidie disputamus, & ideo nolimus pravatoribus adhibere consensus, quia nos dicimus liberum arbitrium in omnibus esse naturaliter, nec Ad peccato perire potuisse: quod Scripturarum omnium auctoritate firmatur. Scripturas illas magnâ abundantia proferebant, ut initio libri quarti ad Bonifacium, & alijs locis videre licet: ut Scripturis rectè immeritò invidiam violatæ fidei subire viderentur. Hinc factum est, ut Augustinum & Catholicos tanquam liberi arbitrij negatores probroffissimo

vid. lib. 7. de grat. Chr. Salvat.

lib. 1. de nat. 3.

lib. 1. ad Bonif. c. 13.

Lib. de impij. 13.

brofissimo nomine Manichæos vocarent: Ne vocentur hæretici, sunt Manichæi, inquit Iulianus adversus Augustinum; & dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurunt. Quam calumniam lapsus refricat.

Lib. 2. nupt. paulo post initium.

Augustinus igitur ut illam à se & à Catholicorum causâ quam tuebatur, depelleret, planissimâ crebròque iteratâ confessione testatus est, neque se, neque Catholicos liberi arbitrij esse negatores; sed gratiæ tantummodo defensores. Nam in libris ad Valerium Comitem, ubi crimen illud ei impactum fuerat, sic respondet: Non est ita ut loqueris, quicumque ista dixisti, non est ita, multum falleris vel fallere meditaris: Non liberum negamus arbitrium: sed, si vos filius liberaverit, ait veritas, tunc vere liberi eritis. Et paucis interpolitis: Liberum in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem, utrique dicimus: non hinc estis Celestiani & Pelagiani: ista quippe, ut paulò antè præmiserat, Catholica fides dicit. Et libro primo ad Bonifacium: Qui nostrum dicat quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de bono genere: Et Epistolâ quadragessimâ septimâ ad Valentinum: Fides Catholica neque liberum arbitrium negat sive in vitam malam, sive in bonam. Neque tantum ei tribuit, ut sine gratia valeat aliquid. Et libro primo de correptione & gratia: Liberum itaque arbitrium & ad malum & ad bonum consistendum est nos habere. Quam distinctionem studiosè adhibet, quia de utraque calumniam patiebatur, sicut hoc ex libro primo operis imperfecti adversus Iulianum liquet. Nam cum ibi ex utraque parte libertatem ab Augustino destrui proluxa disputatione Iulianus collegisset, tandem ita concludit: Quo collectis convinceris inficari dogmata tua, ut promittas te liberum arbitrium non negare; quod antè mali, postea boni necessitate subvertis. Potissima tamen quaestio erat & querimonia de libertate ad bonum. De qua proinde sic proficitur Augustinus sententiam suam: Quomodo dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui consentiunt omnem hominem, quisquis suo corde credit in Deum, non nisi sua libera credere voluntate; cum potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda & agenda fit liberum? Quamobrem initio libri de gratia & libero arbitrio, ubi tantum hoc agitur, an habea-

Lib. 1. ad Bonif. c. 2.

Epist. 47.

Lib. de correptione & gratia. c. 13.

Lib. 1. op. imperf. cont. Iul. f. 153.

Epist. 107. ad yitalium.

mus in nobis liberum arbitrium ad bonum, prolixè sententiam affirmativam, quam Catholica fides docet, asserit. Primò quidem ex præceptis, quibus Scriptura plena est: Nam ipsa, inquit, divina præcepta homini non prodesse, nisi haberet liberum voluntatis arbitrium, quo ea faceret ad promissa præmia perveniret. Cum verò multa ex scripturis præcepta boni agendi protulisset: Ecce, inquit, apertissime videmus expressum liberum humanam voluntatis arbitrium. Deinde veritatem eandem ex eo probat, quòd multis locis omnia mandata sua custodiri & fieri jubeat Deus: Quomodo inbet, inquit, si non est liberum arbitrium? Et in fine concludit: Nempe ubi dicitur: Noli loqui, & noli illud; & ubi ad aliquid faciendum vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, factum est liberum demonstratur arbitrium. Multò plura ex Augustino adduci possent ad sententiam ejus asserendam de libero arbitrio, non solum ad malum, sed etiam ad bonum, si necessitas postularet: sed ista ex solis scriptis, quæ contra Pelagianos exaravit, accerita, satis visa sunt ad hæreticorum quorundam Calumniam comprimentam, qui Augustinum præ ceteris Patribus libero arbitrio adversarium fuisse nugantur. Hoc enim à Iuliano videntur didicisse, qui non obstantibus tam luculentis Augustini protestationibus in eadem calumnia persistebat. Tam enim perspicuam Augustini sententiam esse judicabat de negata destructaque arbitrij libertate ad bonum, ut solius invidiæ declinandæ causâ tales confessiones expressas esse censeret. Sic enim loquitur adversus Augustinum: Fidem vestram, inquit, erubescens profiteri, & ad nostram sententiam, à qua devias, verba conjugatis. Tam enim sceleratum est quod suscepit pravavatio pudenda Babilonis, id est, Catholice Ecclesie, ut cum à nobis obicitur, à vobis negetur: & tam sanctum est quod adversaria mente, captatis. Vnde quantiscunque protestationibus Augustinus ingeminaret, se libertatem arbitrij tam in bonum quam in malum, tanquam Catholice fidei dogma defendere, non destitit tamen eum vocitare Iulianus præcipuum arbitrij liberi negatorem nec non, certissimum esse quod dixerat, liberum negari arbitrium ab ijs, qui Augustini sermone tenerentur.

Handwritten marginal note in Latin script, possibly 'L. 1. ad Bonif. c. 2.'

CAPVT SECVNDVM.

Amissio indifferentiæ ad bonum & malum fuit causa calum-
niarum, quibus Pelagiani Catholicos Manichæismi,
& eversæ libertatis arguerunt.

QUO CIRCA mirum cuiquam videri, & non immerito quæri potest, quid illud fuerit in doctrina Augustini, quod tantum stomachum Pelagianis moverit, ut eum tot opprobrijs oneraverint, tot querimonijs Manichæismum ab inferis revocasse questi fiat. Neque enim credibile est, solam simplicemque adiutorij cupiditatem necessitatem tantis clamoribus dedisse locum: cum ipsimet, maximè postquam essent Apostolicæ Sedis auctoritate damnati, cognitionem & illustrationem Dei, legem, præcepta, exempla, gratiam habituales, ipsique Iulianus etiam gratiam actualem quæ in hac vita velle libertatis impletur, sopitosque charitatis ignes suscitaret, non invite taceretur. Accuratius igitur quisnam iste lapis offensionis hanc explorandum est: ut simul elucescere possit, quousque vel hæreticis nostris temporis relicto, vel nonnullis Catholicis recentioribus ac eccidendum sit, quum isti magnopere libertatem ad bonum erigunt, illi deprimunt. Augustini enim sententiam in hoc argumento antiqua Ecclesiæ & veritatis esse sententiam, neque hæretici de quibus loquor dubitant, neque Catholici dubitare permittuntur. Nam isti statui libertatis arbitrij ad bonum, quem Augustinus tradidit, velut immobili basi tota necessitas, & natura, & intelligentia Christiana gratiæ ita nititur, ut eo laudatissimo, hanc funditus everti necessarium sit. Res illa quippe in indivisibili sita est, ut si vel latum ducedas unguem à veritate, quam sanctus Doctor de liberi arbitrij statu tradidit, tota ejus doctrina de gratia modulo & statui libertatis attemperata in fumos & chimeras humanæ cogitationis evanescat. Vnde usque ad adventum S. Iohannis nemo scriptorum Catholicorum inventus est, præcipue Latinorum, inter quos Pelagiana hæresis magis viguit, & quorum sermone sparsa sunt, qui illum liberi arbitrij statum, in quem ex Augustini mente præcipitatum sumus, in dubium revocaverunt.

Ut igitur plenius intelligatur Pelagianorum accusatio & Augustini defensio, totiusque status libertatis arbitrij post peccatum, sciri debet, aliud esse, voluntatem esse liberam ut velit & operetur iustitiam; aliud, non indigere ad illa præstanda Dei adiutorio. Fieri enim potest, ut potentia sit libera ut velit aut faciat, & tamen ad hoc indigeat adiutorio. Res ista perspicua est in actionibus corporalibus subjectis libertati. Arbitrium quippe

liberum habemus, ut oculis sanis in luce constituti cernamus aut non cernamus: cum tamen cernere sine lucis adiutorio nequeamus. Libertas igitur alicujus actionis non excludit adiutorium; quamvis etiam ex se non postulet. Cernere quippe libere possumus præsentente luce & sanis oculis, & non cernere; quamvis illud lucis adiumentum postulet, hoc non item. Quod quidem & exemplis tam externarum quam internarum facultatum ita manifestum est, ut nec ipsi Pelagiani hoc negaverint. Expressissimè enim Pelagius magister omnium docet, loquitur, audit, videt, esse nostrum arbitrij acque voluntatis; cum tamen nihil eorum sine certis adiutorijs, ut lucis, specierum sensibilium, sanitatis potentiarum, & similibus fieri queat. Docet item ipse Pelagius, vel discipuli ejus Catholicorum disputationibus tracti, gratiam (meritis videlicet datam) ad bene operandum esse necessariam; tamen nemo recte sine libera voluntate operatur. Libertas igitur potentia non solum externæ, quæ imperium volenti sequitur, sed etiam ipsius voluntatis cum adiutorij vel gratiæ necessitate planissimè consistere potest. Nullibi hoc evidentius, quam in Adamo recentior condito, & in Angelis viatoribus patuit: qui nullum edere potuerunt bonum ac pium voluntatis motum, sine divinæ gratiæ velut lucis cujusdam celestis adiutorio: quamvis eos Deus cum libero voluntatis arbitrio condidisset. Vtrumque superius fusissimè, & ex immovibilibus Augustini imò fidei Catholicæ fundamentis demonstratum est. Cujus rei ratio est, quod liberum non sit idem quod fortissimum, & per seipsum ad quolibet actus bonos validum. Hoc enim soli Deo competit, qui nullius rei, neque substantiæ, neque qualitatis, neque lucis, neque gratiæ adiutorio opus habet: sed sola sua simplici omnipotenti voluntate quidlibet potest. Liber est igitur respectu alicujus actus boni, qui illum habet in sua potestate, ut adsit si voluerit, non adsit si noluerit, ita videlicet ut hoc ab ipsius voluntatis nutu pendeat; quemadmodum homo ad videndum præsentente luce, oculis sanis, non velatis liber est: sit enim videns simul acque illos aperire voluerit: qui si graviter læsi fuerint, libertas videndi perijt, quantumvis lux circumfluat, & nihil conlucui adiutorij desideretur. Quod similiter in cæterorum membrorum usu locum habet. Vnde Augustinus sapiens docet, post peccatum in movendis genitalibus perisse libertatis arbitrium. Quapropter libertas ad

bonum

T

bonum

bonum non adiutorio vel divinæ gratiæ opponitur, sed servituti & captivitati ad malum. Nam inter illa duo est directæ repugnantiæ. Impossibile est enim, arbitrium liberum ut velit & operetur bonum esse simul servum & captivum sub malo; sicut hoc omnium hominum sensus renunciat. Non enim ille captivus est, aut compedibus servitutis astrictus, qui cum libuerit pro solo nutu suo liber exire potest: sed ille tantum, qui sub pondere deprimente detinetur, ita ut ad ipsam voluntatem bonam, multoque minus ad operandum bonum suo nutu non possit surgere. Dari enim possunt in ipso voluntatis arbitrio quædam impedimenta, seu vincula voluntatis, quibus fiat, ut apex ejus, cujus est consentire vel dissentire, quasi glutino quodam delectabili alligetur creaturis, quod nullo modo possit suis viribus dirumpere; sed cælitus gratiæ potentissimâ contrarium affectum inspirante dissolvi debet. Quod quamdiu non se erit Deus, facit autem cum voluerit, arbitrium non est liberum ut operetur aut velit bonum; sed sub mali seu peccati affectu depressum, captivum, servumque possidetur. Vnde Augustinus: *Cum ergo dicitur homo tradi desiderijs suis, inde fit reus, quia desensus a Deo cedit eis atque consentit, vincitur, captus, traditur, possidetur. A quo quis enim devictus est, hinc & servus additus est.* Et alibi: *Nec libera voluntas dicenda est, quamvis est vincens & vincens cupiditatibus subdita.* Hoc est ergo quod Catholica fides prædicat, tale arbitrium non solum esse adjuvandum gratiâ, ut velit & faciat bonum, sed etiam esse liberandum, ut velle possit & facere. Multum enim ista differunt, juvari, & liberari. Adam aditus est ut illa posset, non liberatus: affectus enim ejus non erat sub ullo vincens pondere cupiditatis captivus aut servus. Vnde velle poterat sine ulla gratiæ voluntatem ab illis vinculis liberante. Qui autem vinculus est, quantumvis adsit gratiæ qualis Adamo semper præsens fuit, velle non potest; quia tali gratiâ uti non potest, sicut nec oculus laesus aut vittâ clausus lucis adiutorio: sed vinculum cupiditatis aliâ majore voluntate cælitus inspiratâ superari & solvi debet, sicut oculus læus collyrio aut medicinâ sanari; alioquin sub durissimo servitutis iugo non in corpore, sed in ipso animo & voluntate, hoc est, in voluntatis consensu captivus manet, juxta illud Augustini de semet-ipso: *Velle meum tenebat inimicus, & inde mihi carnem fecerat, & constrinxerat me.* Nimirum voluit se ipsum in vinculo suo, & dum nititur surgere, in vulnere vulneris surgit, ut optime Prosper.

Lib. 8. Confess. cap. 5.

Prosper. Carm. de ingratis.

Qui istos duos liberi arbitrij status, ac differentias plus quam toto cælo discrepantes

nondum potest capere, saltem gravissimos peccatores fide & omni cælesti lumine ab infantia ad senectutem usque destitutos, vel certe in inferno positos intueatur: cernit ibi, spero aliquam voluntatis eorum differentiam ab ea in qua Adam conditus fuit. Ille enim in tantâ æquilibrj solo nutu sese quocunque videretur, impellere poterat; nihil enim omnino intus vel extra resistebat: hi tanto pondere in cupiditates ab infantia radicata, actibus roboratas, & in necessitatem verfas, cum tanta delectatione ruunt, ut etiam ab eis velle discedere magnam miseriam esse judicent, & eis implendis se beatissimos putent. Istos saltem sub cupiditatum vel carnalium vel infernalium vinculis captivos esse videant atque fateantur, à quibus se gratiâ solvente destituti, expedire non possint, ut bonum, quod etiam ignorant ac detestantur, velle possint aut operari. Nihil enim in antiquâ Ecclesiæ fide exploratius fuit, ut suo loco dicendum erit. Quod si nec illud novis fortassis opinionibus præpediti in ullo hominum genere in hac vita vivere fieri credant; saltem tantisper, donec Augustini sensum plenius intellexerint, consideratione beatorum, quorum voluntas solius creatoris charitate vincit detinetur, fieri posse opponant, ut etiam sub cupiditate creaturæ captivum possideatur arbitrium. Longè enim facilius deorsum voluntas captiva detineri potest, quò iuapte vergit pondere, quam sursum supra suam naturam vincit & captiva suspendi.

Sententia igitur Augustini, quam tantopere Pelagiani detestati sunt, non alia quam ista est; quod arbitrium voluntatis post lapsum primi hominis, antequam divinâ gratiâ visitetur hoc est, antequam Christianam suscipiat fidem unde incipit gratiæ, sub cupiditatibus terrenis ita arcte captivum possideatur, ut libertas illa voluntatis velut ferreis vinculis astricta nullo modo possit surgere, ut bonum velit aut faciat; sed ut tantummodo captivo motu versetur in malo. Qua de causa liberum arbitrium toto illo tempore non tam esse liberum, quam servum, hoc est liberum esse justitiæ, peccati autem servum sublatâ funditus indifferentiâ proximâ ad bonum & malum. Doctrina ista in Augustini scriptis tam luculenta & perspicua est, ut ausim dicere, nullam in hac tota materia esse clariorem: quam ipse non tantquam opinionem suam, sed tantquam immobilem Christianæ fidei basin docet, cui tota œconomia, Christianæ gratiæ & voluntatis incumbit. Nos eam aliquot argumentorum classibus, quam brevissimè fieri poterit, confirmabimus.

CAPVT TERTIVM.

Ostenditur primò, ex captivitate & servitute, quibus Augustinus docet arbitrium esse obstrictum.

PRIMO igitur hoc manifestum est ex eo, quod sexcentis suorum scriptorum locis Augustinus docet, arbitrium voluntatis post peccatum ex libero, factum esse peccati servum atque captivum, in eaque captivitate & servitute positum, non posse ullo modo suis viribus à compedibus, quibus vincitum est, exui, ut respiciat in libertatem. De quo sic loquitur in libro secundo de nuptiis: *Hinc vos videtis liberatorem, qui boni captivis vanam tribuit libertatem. A quo quis enim devictus est, huic servus additus est. Et inferius in eodem libro: Cur autem hominis mala cogitatio non potest in perpetuum mutari, nisi quia per seipsum non potest, sed si gratia divina subveniat? Quia non subveniente quid sunt homines, nisi quod ait apostolus Petrus, velut muta animalia procreata naturam suam in captivitate & interitu. Et libro tertio ad Bonifacium: Libera arbitrium captivatum non nisi ad peccatum valet: ad iustitiam vero, nisi divinum liberatum adiutorio non valet. Et libro de spiritu & littera: Ut quid ergo miseri homines aut de libero arbitrio audens superbiere, antequam liberentur aut de suis viribus, si iam liberati sunt? Nec attendunt, in ipso nomine liberi arbitrii, utique libertatem senare, ubi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo servi sunt peccati, quid se iactant de libero arbitrio? A quo enim quis devictus est, huic & servus additus est. Si autem liberati sunt, quid se iactant de opere proprio. Et in Enchiridio ad Laurentium, cum citasset Apostoli Petri sententiam: A quo quis devictus est, huic & servus additus: *Qua cum vera**

Aste, inquit, qualis, quosq; potest servi additus esse libertas, nisi quando eum peccati devictus? Libera- liter enim servus, qui sui Domini voluntatem libenter facit: ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est. Unde ad iusto faciendum liber non erit, nisi a peccato liberatus, esse iustitia caperit servus. Et paucis interjctis: *Quod antequam servi in bo- mine incipiat (scilicet per fidem) quomodo quisquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere, qui nondum liber est ad operandum bene, nisi se vana superbia inflatus extolatur? &c.* Et hinc primo operis imperfecti contra Iulianum: *Fides Catholica bonam, sed tamen invidiam creat, ut an in de- terius voluntate, ac per hoc a se ipsa a sua vitata que natura, non sub aliena sub antia, sed suo peccato suo ream dicit serviliter detineti. Tandem testimonij Augustinus plenus est, hoc semper significan- tribus, arbitrium peccati obnoxium non solum suppliciorum esse reum, quod Pelagiani, maximeque Iulianus, libenti sine iacebantur, sed servititer sub peccato, hoc est, sub cupiditate seu concupiscentia peccati comite & sup- plicio detineri, ita ut à peccandi desideriis & affectibus se liberare non possit. Qua de causa dicit Augustinus: *Nequa si potes, eos quibus hoc dixi (cum electis servi peccati, liberi funtibus iustitiae) habuisse liberam in bonis voluntatem, quando fuerant servi peccati. Et hanc libertatem statim conteri dicit, non remissione peccati, sed liberatione voluntatis à omnihante cupi- ditate, licet in ira tradidisset sumus.**

Lib. 2. de op. imp. 6. tit. 1. 153.

Lib. 2. de op. imp. 6. tit. 1. 153.

Lib. 2. de op. imp. 6. tit. 1. 153.

Ibid.

Lib. 1. oper. imper. 6. tit. 1. 153.

Ibid. f. 149.

CAPVT QVARTVM.

Idem declaratur ex dominatu concupiscentiae, & tyrannide Diaboli in liberum arbitrium. Quanta illa sit.

SECUNDO hic idem Augustini sensus planissime ex eo ostendi potest, quod in omnibus scriptis suis adversus Pelagianos doceat ante adventum gratiae sive fidei, carnalem concupiscentiam, sive iniquitatem, prout eam ex Psalmo appellare solet, voluntatis arbitrio dominari. Cujusmodi dominatus, qui viribus humanis exuti non potest, directe repugnat libertati ad bonum. Hoc est enim dominari alteri, illum habere in sua potestate, ut faciat quicquid dominus imperaverit. Itaque Augustinus in Epistola ad Hilarium: ipsa quippe voluntas, bona) fideliter orat & dicit: *Itinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne devio: ut michi omnia iniquitas. Quomodo enim libera est, cui dominatur iniquitas: ut ei autem non dominetur, vide ab illa quis invocetur? Et sermone duodecimo de verbis Apostoli Iulianum de hac ipsa iniquitate*

A dominante disserit, quatenus impedit, ne voluntatem ad Dei praecepta adimplenda erigamus: *Quid proderat legem accepisse subentem et in- nam, & non adiuvantem, ut sub illa essentis rei e. 1. & 2. (non taciendo quod jubet) ante gratiam Dei? Frustra lex ninatur, quando iniquitas dominatur. Et subiciens locum Apostoli: Ego carnalis sum, venundatus sub peccato, statim annectit: *Noli ergo mirari, o venundate sub peccato, si tibi dominetur quis es venundatus. Audi Apostolum Iohannem: Peccatum iniquitas est. Contra talem ergo dominam invocamus dominum, cui dicimus: Gressus meos dirige secundum verbum tuum, & non dominetur mei omnia iniquitas. Venundatus etiam, redemptor exaudiat: ipse homo se vendidit per liberum arbitrium sub dominante iniquitate, & accepit pretium ex quo de utroque venundata voluptatem. Et in Enchiridio ad Laurentium dicit, quod libero arbitrio post ruitum, dominatur cum morte peccatum. Quae doctrina Enchir.**

Epist. 89.

Serm. 12 de verbis Apost. e. 1. & 2.

Cap. 106.

in Augustini lucubrationibus est celeberrima. Porro hanc iniquitatem dominantem, hoc peccatum, cui venumdatum hominem docet Apostolus, semper Augustinus intelligi & exponit, non ipsam peccati culpam, sed peccati concupiscentiam: quod & ipse Apostoli locus clamat, & omnes Catholici consentiunt. Quid sit autem dominari peccatum seu iniquitatem homini, multis locis Augustinus docet. Vnus sufficit adversus Iulianum: *Ista concupiscentia, qua non potest nisi esse in carne mortali, in ea regnat, qui desideris eius ad mala perpetranda consentiunt, & ab ea, quoscumque illexerit, vici pertrahitur maiore impetu, cum lege prohibentur, si gratia non iuvantur.* Et libro texto contra Iulianum in ciliungens homines concupiscentia adhuc iujectos, ab ijs qui per fidem iam liberati sunt; Ego, inquit, potabam dici ista non posse, nisi de his, quos non habere carnis concupiscentia subugatos, ut facerent quicquid illa compleret, hoc est, qui concupiscentia dominanti in omnibus serviunt; quales sunt omnes antequam per fidem liberati sunt, ut postea fultus ostentur sumus. Quia de re multa dicemus in sequentibus, ubi de libertate à peccato, hoc est, à concupiscentia dominante disputabimus.

Lib. 2. de civ. imp. f. 449
Lib. de concup. c. 3.
Lib. 1. de nupt. c. 23.
Lib. 1. ad simplicitatem, q. 1. c. c.
Lib. 2. ep. imper. f. 149

Cap. 23.

Fid. infra lib. 2. de lib. arbit. qui est 7. de gratia. Christi Salvatoris c. 5. s. 7.

Lib. 3. de lib. arbit. c. 10.

In Psal. 34.

In Psal. 26.

Cons. 1. in Psal. 37.

ginta trium questionum: *Satanas etiam corpori aut corporis sensibus parit, ut ipse hominis voluntati per impietatis errorem triumpho maiore dominetur.* Hoc autem modo non exiit *Satanas, sed potius in membra inceditur, ut in eo se operetur, quemadmodum dicit Apostolus, secundo principem potestatis aeris huius, qui nunc operatur in filijs dissidentia.* Non enim sensus corporum turbabat atque torquebat, aut eorum corpora collidebat; sed in eorum voluntate vel potius cupiditate regnabat. Et libro octavo de Civitate: *Multa plane participatione per a religionis indigni tanquam captivi subditi sine dominatur.* Ex quorum innumeris & impijs dominatu, inquit alibi; homo liberatur, cum credit in eum, qui praebuit ad exergendam tanta humilitatis exemplum, quanta illi superbia ceciderunt. Et in libro de Civitate Dei: *Infidelis huius plerumque Salvatorem, voluntates sublimi a nominatu demum liberantem.* Quam vero sit terribilis illa potestas ac dominatus dæmonum in humanum arbitrium, quando illud per caecas cupiditates sibi subjugatum possident, quemadmodum fide constat voluntatis infidelium à diabolica potestate possideri, multis locis Augustinus docet. Nam hinc est illud in Epistola centesima septima ad Vitalem: *Responde, quomodo ad dominandum a malo, & faciendum bonum liberam habeamus arbitrium, quando eras sub potestate tenebrarum? Unde nos, quemadmodum dicit Apostolus, Deus creavit, ipse nos, illud liberum fecit.* Et paulo post: *Principis ipse rector tenebrarum (id est diabolus rector diffidentia filiorum) regit eos ad arbitrium suum.* Quid ergo operatur hac potestate in filijs dissidentia, nisi opera sua mala. & impii maxime, ipsam diffidentiam & infidelitatem, qua sunt inimici fidei, per quam scit eos posse sanari, posse perfectissime liberos, quod eis vehementer invidet, in avaritate regnare. Et in Psalmum sexagesimum septimum: *Operabatur in filios dissidentia, quorum infidelitate turbatur ad volentiam suam.* Nam ut ait libro primo contra Gaudentium: *Quos diabolus comprehensos captivosque iam possidet, non ut obtineat persequitur, sed quia obtinet, utitur.* Et in Psalmum septuagesimum septimum: *In filijs dissidentia & tanquam in suis mancipijs operatur, quemadmodum homines in pecoribus suis, & illic tamen quantum Dei iusto iudicio sinitur.* Et interius: *Bene creditur Deus fecisse per illos Angelos malos, quibus eadem amica sunt vitia ut excitarentur in odium populi Dei atque ad terrendos & corrigendos bonos illa mirabilia sequerentur.* Illa etiam mala morum, qua hu corporibus plagis significata esse praediximus, per malos Angelos exerceri in eos, qui illis divina aequitate subduntur, convenientissime creditur. Neque enim comfitur quod ait Apostolus: *Tradidit illos Deus in concupiscentias cordium eorum, ut faciant qua non conveniunt, non illic mali Angeli tanquam in materia sui operis versantur & gaudent: quibus in seipsum subdita est vitiositas humana, praeter eos quos liberat gratia.* Et in annotationibus in librum Iob exponens illud: *Aperiens pharetram suam effudit thesaurum pharetram esse dicit secreta verum, unde tenentur rationes existant.* Et frenum in faciem meam misit, inquit, *convenit, portans eos ducentes quo velent*

LA...

441

quò velent ad ima sua. Enim verò diabolica potestas illa in mentibus ei terrenà concupiscentiâ subjugatis tanta est, ut Augustinus non vereatur da monibus non tantum peccatorum per homines perpetratorum, sed etiam pacis & belli semper tribuere potestatem, si voluntatem suam altiore potestate explere sincerentur: Interest quidem, inquit, tam proprio vitio malas mentes quatenus sinantur isti demones vel terrere vel excitare. Sed si semper hoc possent, nec aliud secretiore ac superiore potestate contra eorum contum saps aliter ageretur, semper in potestate haberent pacem bellasque victorias; qua semper sepe per humanorum animorum motus accidunt. Quare cum alibi dixisset Augustinus, Bacchanalia à bacchantibus Senata infania fuisse celebrata, & propterea Senatui displicuisse saniori, ipso Varrone consistente, talia fieri non potuisse, nisi mente commota: Saltem hic tandem, inquit, friscanenserunt, quod immundi spiritus, dum pra Dyis habentur, in hominum pectus mentibus. Nam isti ipsi diabolice potestati & virtutis tribuit Augustinus, quòd quidam in infidelitate philosophicis virtutibus, quas vera vitia fuisse tradit, fulgere videntur: ut videlicet ista perniciosâ subtilitate ceteros arctius sibi subderet, & illos ipsos vitis captivos, & averfos à fide liberante retineret. Itaque aliquos eorum, per quos amplius decipere affectas, sint habere nonnulla velut opera bona, in quibus laudantur, per quasque gentes, precipueque in gente Romana, qui præclare gloriosissimeque vixerunt. Sed quomam, sicut veracissima Scriptura dicit, omne quod non est ex fide peccatum est, nihil sic agit hic Princeps, quam ut non credatur in Deum &c.

Quæ quidem nemini mira videri debent, si crederit verum esse quod Augustinus dicit, diabolum in hominibus, quibus per cupiditates dominatur, operari, ut supra dixit, tanquam in mancipijs suis, quemadmodum homines in peccatoribus suis: tantum videlicet, quantum Dei

providentia finit. Nam ut ibidem adiecit: Aliud est, quando potestas eius etiam sua, sicut ei placet; tractandus maiori potestate prohibetur; aliud, quando ei potestas etiam in eos, qui ab illo alieni sunt, datur. Sicut homo de pecore suo pro humano capto facit quod vult, nec sane facit, si prohibeatur a potestate maiore: ac alio autem pecore ut faciat, expectat sibi potestatem dari ab illo, cuius est. Ab ergo potestas, qua fuerat prohibetur, hic autem qua non fuerat tribuitur. Porro hæc diabolica efficacia prohibito non fit per gratiam: gratia enim boni operis in infidelibus iuxta Augustini doctrinam non habet locum: Nemo enim incipit, nisi ab infidei: sed fit per repressionem seu reformationem potestatis eius, ut non tantum concitet terrenis cupiditatibus mentes eorum, quorum consensum captivum tenet, quantum vellet. Diabolo enim potestas quadam est; plerumque, tamen vult nocere, & non potest: quia potestas ista sub potestate est. Nam si tantum posset nocere diabolus quantum vult, non aliquis iustorum remaneret. Quia per illius ejusdem reliquias concupiscentiæ, quæ etiam in iustis remanent, fideles à iustitia fideque deturbaret, nisi Deus per gratiam suam eorum animos consensumque retineret. Neque verò quisquam putet, per hanc doctrinam Augustini liberum arbitrium autem infidelibus, si diabolus per interpositas eorum cupiditates tantâ potestate in eorum animis dominatur, ut eos ad quæcunque voluerit scelera flagitiaque perducatur: Nihil enim eorum sine consensu eorum voluntario perpetratur. Si enim Deus per gratiam suam iustorum voluntates inclinatur quod voluerit, sive contra tentationes gravissimas consensum in iustitia retinendo, sive in opera bona quæ placuerit, impellendo, sine præiudicio libertatis; nihil quoque perire putandum est voluntatis arbitrio, si diabolus in mancipijs suis similem potestatem jure suo exercere dicatur. Neque enim ullo modo libertas arbitrij postulat in differentiam ad bonum & malum.

CAPVT QVINTVM.

Tertiò ex amissione illius libertatis, quam Augustinus, Apostolus, & Christus tradunt.

TERTIÒ uberius & planius idem Augustini sensus declarari & probari potest, ex interitu libertatis, quem ex illa ruina primi hominis consecutum tradit. Nam ex consideratione tum dominatus istius imperioli, quem concupiscentia carnalium rerum, & per ipsam diabolus in humanas exercet voluntates, constantissime creberrimeque docet Augustinus, arbitrium non esse amplius liberum, ut velit aut faciat bonum, sed libertatem ejus ex ruina perijisse. Quam doctrinam Augustini nemo negare potest, nisi qui principia ejus nunquam vel à limine salutavit: omnes enim libri ejus eam undique spirant. Nam hinc est illud in

Epistola centesima sexta, quo reprehendit Pelagium, quòd tanquam salvam & liberam naturam defendat humanam. Et libro de perfectione iustitiæ, vicia vitio in quod cecidit voluntate, carius libertate natura. Et in Enchiridio ad Laurentium: Libero arbitrio male utens homo & se perdidit & ipsum. Sicut enim qui se occidit utique vivendo se occidit, sed se occidendo non vivit, nec se ipsum potest resuscitare, cum occiderit; ita cum libero peccaverit arbitrio, victore peccato amissum est & liberum arbitrium. A quo enim quis devictus est, huic & servus additus est. Petri certe Apostoli est ista sententia: qua cum vera sit, qualis, quæso, potest servi additi esse libertas, nisi quando eum peccare delictat? Liber utique enim servus, qui domini sui voluntatem libenter

T 3

libenter

libenter facit. Ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati servus est: unde ad iustè faciendum liber non erit, nisi à peccato liberatus esse iustitiæ caperit servus. (filio scilicet liberante) quod antequam fieri in homine incipiat, quomodo quisquam de libero arbitrio in bono gloriatur opere &c. Et in libro de correptione & gratia: Nunc posteaquam illa magna peccati merito est amissa libertas, etiam maioribus donis adiuvanda remansit infirmitas. Et in Epistola ad Vitalem: Liberum arbitrium ad diligendum Deum primum peccati granditate perdidimus. Et in libris de Civitate Dei: Arbitrium voluntatis tunc est verè liberum (scilicet, ut faciat bonum) cum vitis peccatisque non servit. Tale datum est à Deo: quod amissum proprio vitio, nisi à quo dari potuit, reddi non potest. Unde veritas dicit: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Et in libro primo operis imperfecti contra Iulianum: Quomodo manet libertas in eis, qui ut liberentur à servitute, quæ victori peccato additi divinam indigent gratiâ, nisi quia liberi sunt & ipsi, sed iustitia? Et inferius: Contra hoc ergo malum (concupiscentiæ regnantis) libertate indigebant, quam promittebant. Et mox: Audiant: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati; & querant accipere libertatem, ut non faciant peccatum, clamantes ad eum &c. Ne dominetur mihi omnis iniquitas. Et in Epistola octogesima nona: Quomodo libera est voluntas, cui dominatur iniquitas? Et in libris ad Bonifacium: Peccato Adâ liberum arbitrium de hominum natura perisse non dicimus: sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo: ad bene autem vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratiâ fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, cogitationis, sermonis acuta. Vbi quod dicit valere & non valere, idem est quod esse liberum & non esse liberum, nam liberum est quod possumus, seu, quod habemus in potestate. Et in libro ad eundem Bonifacium eandem calumniam de sublata per peccatum arbitrii libertate ita refutat, ut neget quidem liberum arbitrium ad malum perisse; ad bene verò iustèq; Vivendum exertius perisse confirmet: Libertas quidem perijt per peccatum; sed illa qua in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam: propter quod natura humana divinam indiget gratiâ, dicente Domino: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: utique liberi ad bene iustèque vivendum. Mox addit ad peccandum nullo modo perijisse. Nam illam libertatis partem respicit illa adverbativa, sed habendi plenam, quasi dicat, libertas in bono, quâ poterat antè & credere, & iustè, & beatè, & immortaliter vivere, funditus perijt: non in malo. Vnde paulo post, sic ut & sapius alijs jam citatis locis generalissimè dicit: Hæc voluntas, qua libera est in malis quia delectatur malis, ideo libera in bonis non est, quia liberata non est. Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adjuvetur ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratiâ Dei per Iesum &c. Et in libro tertio de libero arbitrio: Nec mirandum est, quod vel ignorando non habeat arbitrium liberum voluntatis ad eligendum, quid rectè facit, vel resistente carnalis consuetudine, videat quid rectè faciendum sit, & velit nec possit implere. Hæc & huiusmodi testimonia evi-

dentissimè probant, nullam esse in arbitrio libertatem ante susceptam fidem ut operetur bonum. Causam in iisdem locis sæpissimè tangit, non quia homo culpæ reus est, & remissionis indiget peccatorum; sed quia ei dominatur iniquitas, quia regnat peccatum in ejus mortali corpore, quia victori peccato adductus est, quia vulnerata est natura, cum quo vulnere ad mortem usque confligimus, quia amissæ sunt vires quibus antè pollebamus. Hinc eodem loco de libero arbitrio causam illius arcanae doctrinae proferens: Illa est enim peccati pena iustissima, ut amittat unusquisque quo bene uti noluit, cum sine ulla posset difficultate si vellet. Id est autem, ut qui sciens rectè non facit, amittat scire quid rectum sit; & qui rectè facere cum posset noluit, amittat posse cum vellet. Nam sunt revera omni peccanti animæ duo ista pœnalia, ignorantia & difficultas. Ex ignorantia debonestat error: ex difficultate cruciatus affigit. Sed approbare falsa pro veris, ut erret invitatus, & resistere atque torquente dolore carnalis vinculi (id est concupiscentiæ vincientis voluntatem) non posse à libidinosis operibus temperare, non est natura instituti hominis, sed pœna damnati. Et in libro de natura & gratia: Quis nesit sanum & inculpabilem factum, & libero arbitrio, atque ad iustè vivendum potestate liberâ constitutum? Sed nunc de illo agitur, quem senarivum latrones reliquerunt, qui gravibus saucius confossumq; vulneribus, non ita potest ad iustitiæ culmen ascendere, sicut potuit inde descendere. Quasi diceret, nunc agitur de homine, qui propter gravia vulnera ignorantia ac difficultatis non habet arbitrium liberum, ut bene vivat. Ex quibus locis apertissimum est, non culpas ut culpas, sed gravissimas istas duas pœnas libertatem arbitrii ad faciendum iustitiam sustulisse.

Hæc ergo causa est, cur eadem fiducia Augustinus, qua toties docuit arbitrium perdita per concupiscentiam & ignorantiam libertate non esse liberum ad faciendum bonum, consequenter etiam disertissimis verbis inculcet, arbitrium ex libero factum esse servum: quo vocabulo nullum arbitrio voluntatis verè libero hostilius excogitari potest. Nunc in ruma sua liber est iustitia, servusque peccati: nec potest esse servus iustitiæ, & liber à dominante peccato, nisi eum filius liberaverit. Et libro de correptione & gratia: Per liberum arbitrium alia peccata insuper addiderunt: arbitrium, inquam, liberum, sed non liberatum; liberum iustitiæ, peccati autem SERVUM, quo voluntur per diversas noxias cupiditates; alij magis, alij minus, sed omnes mali. Et iterum in eodem libro: Illi ergo Adâ sine peccato ullo data est, cum qua conditus est, voluntas libera, & eam fecit servire peccato: horum verò cum fuisset voluntas SERVATA peccati, liberata est &c. Et libro de perfectione iustitiæ servitutem illam arbitrii ex Scriptura probans: Hinc, inquit, alia Scriptura dicit: A quo enim quis devictus est, huic & servus additus est. Sicut ergo non est opus sanis medicus, sed male habentibus; ita non est opus liberis liberator, sed SERVIS; ut ei dicat gratulatio libertatis: Salvasti de necessitatibus animam meam. Et libro primo Retractionum: Voluntas ergo ipsa nisi Dei gratiâ

Lib. de correptione & gratia, c. 12

Lib. 14. de Civitate, c. 11.

Lib. 1. operis imperfecti, cont. Iul. f. 117.

Ibid. f. 128.

Epist. 89. Lib. 2. ad Bonifacium, c. 15.

Lib. 1. ad Bonifacium, cap. 2.

Lib. 3. de libero arbitrio, c. 18.

Lib. 14. de Civitate, c. 11.

Lib. 1. operis imperfecti, cont. Iul. f. 117.

Lib. 1. operis imperfecti, cont. Iul. f. 117.

Lib. 1. operis imperfecti, cont. Iul. f. 117.

Ibid. c. 12.

Lib. de perfectione iustitiæ, c. 1.

Lib. 1. operis imperfecti, cont. Iul. f. 117.

445

gratia liberetur à servitute qua facta est **SERVA** non intellexerit, eoque nomine abusus fuerit: non tamen propterea tam abruptè nomen servi arbitrij repudiari debet; cùm illud vocabulum Augustinus libentissimè usurpaverit ad illam arbitrij stragem exprimendam, qua non est ampliùs liberum, ut benè vivat, hoc est, ut bonum velit & operetur, sicut ante ruinam suam fuit. Quem statum ut ob oculos Augustinus ponat, in omnibus suis scriptis phrasi Apostolicà creberrimè vocat arbitrium **liberum iustitie, peccavi autem** (id est, concupiscentiæ seu cupiditatis dominantis) **servum**, sicut ex plerisque locis jam allegatis patuit, & alijs plurimis ostendi potest.

Lib. 1. c. 3.
Iul. c. 3.

CAPVT SEXTVM.

Quartò ostenditur ex quatuor statibus populi Dei, ante legem, sub lege, sub gratia, & in pace, quos Augustinus tradit.

EADEM verò libertatis jactura, & sensus Augustini luculentius adhuc demonstrari potest, ex diversis statibus tum humani generis, tum verò singulorum hominum, in quibus constantissimè docet arbitrium non esse liberum, ut operetur bonum. Nam apud Augustinum status humani generis quadruplex tradi solet, ante legem, sub lege, sub gratia, & in pace. Inter istos illos ista differentia est, quòd in duobus primis arbitrium sub peccati concupiscentia captivum & servum jacet, ita ut legem iustitiæ sibi propositam, seu ipsum opus bonum, quod lex jubet, implere non possit. Nam quavis etiam in secundo statu jam instructus homo per legem, & supplicij timore territus, quibusdam subinde benè vivendi desiderijs percellatur; quia tamen arbitrium nondum est à peccato, id est, à concupiscentia voluntati seu consensui ejus dominante, eumque sub se captivum detinente liberatum, non potest motibus illius resistere; sed simul atque pugnare cæperit vincitur, cupiditatum dominantium delectatione prostratus. In ceteris duobus statibus arbitrium gratia liberante liberum est, & vel cum pœna sua fortiter, invictèque dimicat, vel ab omni etiam pœna titillante atque tentante liberatum in plenissima cælestis beatitudinis pace requiescit. Status isti certis gradibus in toto humano genere distinguuntur, ut primus locum habuerit in plerisque ab Adami lapsu usque ad Moysen, qui legem dedit: quo toto tempore in summa ignorantia vixit genus humanum. Secundus à Moysè usque ad Christum, qui gratiam liberantem dedit, totum enim istud spatium tempus legis fuit, tollentis quidem ignorantiam, nullam tamen benè operandi gratiam, multoque minùs libertatem arbitrio à dominantis peccati tyrannide largientis. In tertio statu Christi gratia

genus humanum liberat, ut legem peccati servientis in membris nostris ab ejus jam consensu liberati superare possimus. In quarto perfectissimè liberi triumphamus. Status isti proportionem quadam in singulis etiam hominibus locum habent. Primus & secundus, quamdiu homo in profunda legis seu iustitiæ faciendæ versatur ignorantia, vel etiam si jam præcepta noverit; fide tamen vera, vel spiritu charitatis liberante destitutus, sub cupiditatibus suis vincientibus & vincentibus jacet, ita ut eas vel sine ulla prorsus pugna, magnà cum delectatione sectetur, vel si forte voluntas damnationis metu percussa pugnare velit, viribus tamen idoneis destituta vincatur, quia nondum à dominatu robustarum consuetudinis assiduitate concupiscentiarum liberata est. In tertio statu arbitrium eruitur & liberatur à lege peccati & mortis, ut jam Deo adhærens cum pœna sua liberum dimicet. In quarto per beatam resurrectionem liberatur ab omni malo. Quæ Augustini doctrina si vera est, sicut ipse eam ex Scripturis sacris & Christianæ fidei fundamentis tanquam certissimam tradit, perspicuum erit, in primis duobus statibus nullam ad benè vivendum esse posse libertatem: non solum, quia in illis homo gratià benè vivendi prorsus caret; sed etiam, quia arbitrium ipsum nondum à servientibus cupiditatibus liberatum est: quod nunquam fit, nisi Deus post susceptam jam fidem boni operis iustitiæque charitatem diffuderit in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui detur nobis. Verissima enim Augustini regula est: *Nec voluntas libera dicenda est, quamdiu est vincientibus & vincientibus cupiditatibus subdita. A quo quis enim devictus est, hinc & servus adductus est.* Sed jam Augustinum ipsum de statibus istis differentem audiamus: *Prima est actio ante legem, secunda sub lege, tertia sub gratia, quarta in pace.*

Rom. 6.

Vid lib. 1.

ad Bonif. c. 2

& 3.

Lib. de corrept

& grat. c. 13

Lib. 1. oper.

imp. sapient.

Lib. de nat.

& grat. c. 15

Epist. 144.

Lib. 83. 99.

pace.

pace. Ante legem actio est, cum peccatum ignoramus, & sequimur carnos concupiscentias. Sub lege est actio, cum iam prohibemur à peccato, & tamen consuetudine viti peccamus, quoniam nos nondum adiuvat fides. Tertia actio est, quando iam firmam credimus liberatori nostro, nec meritis nostris aliquid tribuimus, sed eius misericordiam diligendo, iam non vincimur delectatione consuetudinis malo, cum ad peccatum nos ducere nitentur. Et in fine eisdem quaestionis rem brevius colligit: In prima ergo actione, quae est ante legem, nulla pugna est cum voluptatibus huius seculi: In secunda, quae sub lege est, pugnamus, sed vincimur: in tertia pugnamus, & vincimus: in quarta non pugnamus, sed perfecta & aeterna pace requiescimus. Et in Epistola ad Galatas eandem prorsus divisionem statuum tradit: nec non in expositione quarundam propositionum ex Epistola ad Romanos: Quatuor, inquit, istos gradus hominis distinguamus ante legem, sub lege, sub gratia, in pace. Ante legem sequimur concupiscentiam carnis; sub lege trahimur ab ea; (scilicet in consensum) sub gratia nec sequimur eam, nec trahimur ab ea; in pace nulla est concupiscentia carnis. Ante legem ergo non pugnamus, quia non solum concupiscentiam & peccamus, sed etiam approbamus peccata. Sub lege pugnamus, sed vincimur: fatemur enim mala esse quae facimus, & fatendo mala esse, utique volumus facere: sed quia nondum est gratia, superamur. In isto gradu ostenditur nobis quomodo iacemus, & dum surgere volumus & cadimus, gravius affligimur. Verius hæc eadem tradit in Enchiridion ad Laurentium: ubi cum generalem sententiam præmisisset: Regnat carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas; quae universaliter dominatum concupiscentiae in liberum arbitrium tanquam peccati servum stabiliverat, mox diversos hominum totiusque deinde populi Dei exequitur status, in quibus vel illa carnalis cupiditas, vel è contrario charitas dominetur. Sed cum, inquit, in altissimis ignorantie tenebris, nulla resistens ratione vivunt secundum carnem, hæc sunt prima hominis. Deinde cum per legem cognitio facta fuerit peccati, si nondum divinus adiuvat spiritus, secundum legem volens vivere vincitur, & sciens peccat, peccatoque subditus servit. A quo enim quis devictus est, huic & servus addictus est: id agente scientia mandati, ut peccatum operetur in homine omnem concupiscentiam, cumulo pravationis adiecto, atque ita quod scriptum est impleatur: lex subintravit, ut abundaret delictum. Hæc sunt secunda hominis. Si autem respexerit Deus ut ad implenda quae mandat ipse adjuvare credatur, & agi homo coeperit Dei spiritu concupiscitur adversus carnem fortiore robore charitatis &c. Et explicatis reliquis statibus adiecit: harum quatuor differentiarum prima est ante legem, secunda sub lege, tertia sub gratia, quarta in pace plena atque perfecta. Et quod in singulis hominibus agitur, deinceps in humano genere etiam locum habuisse & habere demonstrat: Sic est & Dei populus ordinatus per temporum intervalla, sicut Deo placuit, qui in mensura, numero, & pondere cuncta disponit. Nam fuit primitus ante legem, secundo sub lege, quae per Moysen data est: tertio sub gratia, quae revelata est per pri-

imum Mediatoris adventum. Praclare & brevius effectus illorum statuum alibi, quamvis nulla statuum facta mentione, complexus est: Primo ergo concupiscentia carnis sequentes duxit nos: postea remittentes traxit nos: deinde accepta gratia capiti nos nec ducere, nec trahere; sed adhuc contendere nobiscum: post contentionem erit & victoria. Et in Psalmum trigessimum quintum eisdem indicans: Aliud est non pugnare & esse in pace vera atque perpetua; aliud pugnare & vincere. Ecce duos status sub gratia, quibus adiungit alios duos ante gratiam: Aliud pugnare & vincere, nec pugnare, sed trahi. Et quamvis mens Augustini ex istis adductis satis luceat, pauca tamen de duobus primis statibus, qui proprie ad rem presentem pertinent (prætermisso statu sub gratia, & in pace) adijcienda sunt, ut Augustini doctrina plenius intelligatur. Sensus enim ipsius est, ante gratiam victricem cupiditatum, hoc est, ante infusam per spiritum sanctum charitatem, multoque magis ante fidem, nullam superesse in voluntate libertatem ad bonum, nullam potestatem ut resistat concupiscentiarum carnalium desiderijs; sed illis pleno jure dominantibus miserabilis servitute iubjaccere captivam. De primo statu, ubi est profunda legis faciendae ignorantia, vix est opus aliquid addere; cum merito dubitetur, utrum ullum sani hominis iudicium ita distortum esse queat, ut arbitrium illud liberum esse putet ad faciendum bonum, vel ad cavendum malum, quando ipsum bonum iudicio improbat & malum probat. De utroque tamen statu sic Aug. loquitur: Sicut prima hominis vita est ante legem, cum nulla nequitia & malitia prohibetur, neque ulla ex parte pravus cupiditas resistit, quia non est qui prohibeat; sic secunda est sub lege ante gratiam, quando prohibetur quidem, & conatur à peccato abstinere se (conatu nempe carnali, ac timore penarum, vel carnalium bonorum desiderio) sed vincitur, quia nondum iustitiam propter Deum, & propter ipsam iustitiam diligit: sed eam sibi vult ad conquiescendum terrena servare. Itaque ubi videtur ex alia parte ipsam, ex alia commodum temporale, trahitur pondere temporalis cupiditatis, & relinquit iustitiam, quam propterea tenere conabatur, ut haberet illud quod se nunc videt amittere, si illam tenuerit. Et paulo inferius in eodem Commentario: Designamus esse sub lege, ubi pravationis rea mens tenetur: dum eam concupiscentia carnis in consensum peccati captivam adducit &c. Quibus iterum subnectit Augustinus: Ordinatissime itaque subiungit: Quod si spiritu ducimur, non adhuc estis sub lege; ut intelligamus eos esse sub lege quorum spiritus ita concupiscit adversus carnem, ut non ea qua volunt faciant, id est, non se teneant committos in charitate iustitia, sed a concupiscente adversus se carne vincantur: non solum ea repugnante legi, mentis eorum, sed etiam captivante illos sub lege peccati, quae inest in membris mortalibus. Qui enim non ducantur spiritu, sequitur ut carne ducantur. Et in libro octoginta trium quaestionum: Vbi ergo non est gratia LIBERATORIS, auget peccandi desiderium, & prohibito peccatorum. Quod quidem ad hoc utile est, ut sentiat anima, se ipsam non sibi sufficere ad extrahendum

Ibid.

Comment. in Epist. ad Galat. in vers. 17. c. 6. Expos. quarund. prop. Epist. ad Rom. n. 13.

Handwritten marginal note in Latin script.

In Enchir. cap. 116.

Ibid.

Ibid.

videlicet, ut ante legem, hoc est, toto tempore, quo nondum est homo per gratiam à concupiscentiarum suarum dominatione liberatus, multoque magis ante susceptam fidem, sine qua liberari impossibile est, nullo modo arbitrium seu voluntatem esse liberam ut operetur bonum; sed sublata funditus boni faciendi seu legis faciendae libertate, sub concupiscentiae servitute esse captivam. Quod quidem in solis illis allegatis locis tot modis, ac tam instanter docet, ut quomodo vel in dubium revocari possit, ignorem. Afferit enim in primo statu nullam esse pugnam cum voluptatibus seculi; nullam esse resistantiam rationis, quia non est qui prohibeat; sequi hominem concupiscentias carnis; denique approbare ipsa peccata. In secundo statu docet hominem damnationis videlicet poenâ territum pugnare quidem, sed vinci, scientem tenentemque pondere cupiditatis trahi; peccati desiderijs vehementioribus rapi; consuetudine superari; volendo surgere affligi gravius; peccare vehementius; instar præcipitati sine difficultate venire in profundum, etsi nolit atque oderit. Docet hæc omnia fieri, non ex animi quadam indifferentia & quasi libertate ad bonum & malum, sed merè ex imbecillitate, quia videlicet, ut ipse loquitur, præcepti capax est, non efficax; quia non potest implere legem; quia non habet vires implendi; quia non sufficit sibi ad extrahendum de servitute peccati; quia nondum adjuvat fides, aut gratia liberatoris. Docet proinde talem hominem non solum non esse liberum, sed peccato servire subditum; captivari sub lege peccati; carnalibus desiderijs obstructum teneri; sub passionibus

agi, ut sub viro dominante; jacere in vinculis peccatorum; subjugatum esse concupiscentijs, ut faciat quicquid illa compellat; tanquam emprum mancipium servire libidini; trahi à concupiscentia ad quicquid illicitum est; servum esse dominantis cupiditatis; etiam electari contra legem facere. Docet concupiscentiam ipsam esse robustissimam; esse invictissimam; concupiscentiam dominari; superare pugnantes; dominatum & quasi regnum obtinere; habitare cum principato. Quis dixerit, nisi Catholica fidei parùm conscius, hominem in tam miserabili statu victum, captum, servum, mancipium libidinis, carentem viribus resistendi invictissimæ dominantique concupiscentiæ, fide, & gratiâ, & scientiâ mali liberatrice deest tutum adhuc esse arbitrio liberum ad faciendum bonum? Cùm ipse Augustinus dicat: *Nec liberam voluntatem dicendam esse, quam dicitur esse vincensibus & vincensibus cupiditatibus subdita.* Et alibi: *Quomodo enim libera est cui dominatur iniquitas?* Et rursus: *Nec mirandum est, quod vel ignorando non habeat arbitrium liberum voluntatis ad eligendum quid recte faciat: vel resistente carnali consuetudine videat quid recte faciendum sit, & velit, nec possit implere.* Nam ex istis duobus fontibus, ignorantia, & concupiscentiâ proficitur, quod supra toties dixit, victam vitio naturam libertate caruisse; non manere amplius libertatem; amissum esse liberum arbitrium; egere libertate; servum esse propriæ voluntatis arbitrium; indigere gratia liberante, hoc est liberam faciente. Si enim est jam liberum, solum est esse liberandum, vel indigere libertate, vel gratiâ liberante.

DE STATV NATVRÆ LAPSAE

CAPVT SEPTIMVM.

Quintò ex natura gratiæ liberatricis, ipsaque definitione liberi.

ET quia de gratia liberante sermo incidit, sub qua qui fuerint in tertio iam statu sunt, ut supra diximus, non erit abs re ostendere etiam ex natura gratiæ liberantis, ipsaque de hinc libertatis, arbitrium non esse liberum ante legem, & sub lege, hoc est, ut à controversis temperemus ante susceptam fidem. Nam ex ipsis Christianæ fidei principijs constat, arbitrium non posse esse liberum à dominante sibi carnalium rerum concupiscentia, sub quibus post peccati ruinam jacet, nisi per spiritum gratiæ & fidei, juxta doctrinam videlicet Apostolicam: *Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberavit me à lege peccati, & mortis.* Unde & Paulus cum exclamasset, sive in sua sive in aliena persona, de illa lege peccati, quæ est in membris? *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Respondet sibi: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.* Nam ex istis Apostoli verbis, & ex similibus ipsius Christi: *Si vos scitis liberaverit,*

tunc verè liberi eritis, doctrinam & nomen ipsum gratiæ liberatricis, seu arbitrium liberantis, ac liberum facientis, Augustinus accepit. Hinc illa apud Augustinum celeberrima & creberrima: *a Nec liberum in bono erit, quod liberator non liberaverit.* *b Non potest captiva voluntas nisi Dei gratia respirare in salubrem libertatem.* *c Arbitrium sibi in malum liberum dicitur: ad agenda vero bonum Dei gratia liberandum.* *d Non potest esse liber à dominante peccato, nisi eum filius liberaverit.* *e Ipsum liberum arbitrium liberandum est à servitute, cui dominatur cum morte peccatum: nec omnino per se ipsum, sed per solâ Dei gratiâ, qua in fide Christi posita est, liberatur.* *f Illi oppugnant arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, qua verè ad bona eligenda agenda sit liberum.* *g Gratia natura liberatur & regitur.* *h Quasi possit esse ad perseverandum opus bonum voluntas libera, nisi Dei munere liberata.* *i Dixi hominem deservit (illis verbis, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Et precedentibus) adhuc sub lege, nondum sub gratia constitutum, bene facere*

Rem. 8.

id. cap. 7.

k. 114. r. 23
l. 114. r. 4
m. 114. r. 4
m. 114. r. 4
m. 114. r. 4

l. 114. r. 4
m. 114. r. 4

Cap. 106.

l. 114. r. 4
m. 114. r. 4

l. 114. r. 4
m. 114. r. 4

facere volentem, sed victum concupiscentia carnis male facientem. A cuius concupiscentia dominatu non liberat, nisi gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. *Ut ad recte faciendum liberum sit, de gratia liberatur.* Quid miri obtendis liberum arbitrium, quod ad faciendam iustitiam non erit liberam, nisi oris (id est bonae voluntatis seu fidelis) fuerit? *Qui facit igitur oves homines, ipse ad obedientiam pietatis humanae liberat voluntates.* *Voluntas non libertate consequitur gratiam, sed gratia liberatorem.*

Ex cuiusmodi testimonijs passim obvijs evidenter constat gratiam liberantem esse hoc ipsum quod confert arbitrio libertatem ad bonum; & consequenter fieri nullo modo posse, ut arbitrium in bono liberum sit, antequam per gratiam liberetur, toto videlicet illo tempore, quo gratia liberante, praesertim ipsa fide gratiam liberatricem imperante caruit. Unde praclare Augustinus: *Ut quid ergo miseri homines a se de libero arbitrio audent superbiro, antequam liberentur, aut de suis viribus, si iam liberati sunt? Nec attendunt in ipso nomine liberi arbitrij uti libertatem sonare. Vbi autem spiritus Domini, ibi libertas. Si ergo servi sunt peccati (id est, concupiscentiae dominantis) quid se adiant delibero arbitrio? A quo enim quae devictus est, hinc & servitium additum est. Si autem liberati sunt, quid se adiant velut de opere proprio, & gloriantur quasi non acceperint? Ex quo discitur, qui totus fide Catholica nititur, cum evidenter liqueat, arbitrium ante gratiam esse peccati servum, & sub dominante cupiditate captivum, neque suis viribus sine gratia se posse a dominatu eius liberare, quid aliud statui potest, quam non esse liberum, videlicet ad bonum, si gratia non liberaverit? Quidquid vero sit illa gratia, quae arbitrium ad bonum liberat, sive peccati remissio, sive adiutorium aeternale, sive habitus charitatis, sive ipsa fides, sive aliud quippiam, hoc tamen ex Aug. certum est, non posse illud haberi sine Christi fide. Idcirco enim dicitur in Enchirid. ut audivimus, *posita esse in fide Christi: & ab Apostolo vocatur, gratia Dei per Iesum Christum.* Est enim gratia, quae bene operandi potestatem tribuit, quae sine fide esse non potest; utpote de qua sapientissime Augustinus illud celeberrimum pronunciatum reperit: *Quod lex faciendum imperat fides imperat: ut suo loco demonstrandum erit.* Cum ergo ante fidem habere gratiam a cupiditatum servitute liberantem non minus impossibile sit, quam habere charitatem Dei; impossibile est etiam ante fidem, quamdiu arbitrium vel sub lege constitutum est, vel profundissimis ignorantiae tenebris submersum ipsa etiam lege caret, esse liberum ad bonum; nisi in ipsam velimus Catholicam fidem impingere, ut arbitrium vel seipso liberum sit ad bonum, vel seipsum suis viribus valeat a peccati hoc est, concupiscentiae servitute liberare. Quorum utramvis si fieri potest, ergo gratis Christus mortuus est. Cum enim captivitas illa & servitus arbitrij voluntatis non sit aliud, quam quaedam depressio contentionis sub rerum terrenarum deli-*

derijs, quae concupiscentia ista seu libido parit, ita ut hominem peccare delectet, sub qua delectatione veluti delectabili vinculo captivum jacet, liberatio eius in eo sita est, ut ab illa peccandi delectatione atque confessione liberetur, atque ipsam iustitiam propter iustitiam diligat: quod nullo modo sit humana potestatis, sed solius gratiae & spiritus Dei, qui non nisi credentibus datur. Unde Augustinus: *Spiritu sit in vobis ut non peccare delectet, ubi libertas est; sicut praeter hunc spiritum peccare delectat, ubi servitus.* Servitus igitur, illa peccati seu arbitrij sub peccato tam in manet, quamdiu affectus hominis non est avulsus a confessione peccandi, hoc est, quamdiu quicquam rerum creaturarum quas diligit praefert iustitiae ac Deo: quod saepe testatur idem Augustinus: *Mortui sumus (per gratiam) legi damnante, liberati ab eo affectu, quem lex punit & damnat, id est, a confessione peccandi.* Et libro primo ad Bonifacium in illa Apostoli verba: *Nunc autem iam non ego operor, sed, sic rem exponit: Quid nunc autem, nisi iam nunc sub gratia, qua liberavit delectationem voluntatis a confessione cupiditatis? Non enim melius intellegitur: Non ego operor, nisi quia non consentit exhibere membra sua arma iniquitatis peccato. Et post pauca: Lex enim spiritus vitae in Christo Iesu liberavit te a lege peccati & mortis (id est, a servitute concupiscentiae), ne scilicet confessionem tuam concupiscentia sibi vindicet carnis.* Et mox Apostolos docet, eatenus fuisse liberatos a concupiscentiae servitute, quatenus erant a confessione pravatum libidinum liberi. Et alibi hanc arbitrij liberationem vocat, esse liberam & alienam a voluntate peccandi.

Porro ista liberatio voluntatis tunc fit, quando iniusa per spiritum sanctum caelestium rerum, ipsiusque iustitiae delectatione, voluntas quae dominantis rerum creaturarum cupiditati subiacebat, ab illo pestifero & suavi vinculo eruitur, & per alterius generis amorem concupiscentia superior constituitur, ut quam ante prono impetu, sive ignara ante legem, sive iam sub lege viribus ejus victa sequebatur, eam se sequi cogat, ut ita juxta propheticum eloquium per gratiam liberatricem adjuta subijciat exactores suos. Quem diversissimum arbitrij statum in una notissimaque concupiscentia concumbendi saepe declaravit Augustinus in libris de nuptijs & concupiscentia. Nam praescribens conjugibus libidinis utenda modum, ita loquitur: *Indecorum moribus assuantem frenat & cohibet, neque nisi propugnans consulens retinet atque adhibet, ut spiritaliter regenerandos carnaliter gignat, non spiritum carnis sordida servitute subijciat.* Et capite duodecimo: *Bona voluntas annis sequentem ducit, non ducentem sequitur corporis voluptatem: Nec humanum arbitrium trahitur subiugante peccato, cum iusto redigitur in usum generandi plaga peccati.* Et iterum praeclearissime: *tuus plaga quidam peccatus in adulterio, & quorumlibet stuprarum, ac immunditiarum fedicitibus regnat, in contrahorum vero necessitudinibus servit: ibi de Domino tali turpescendo damnatur; hic de pudissequo tali honestas veterundatur.* Et infel-

lib. de spir. & lib. 1. 10.

lib. 1. ad simplici. 9. 1.

lib. 1. ad Bonif. 1. 10.

lib. 1. ad Bonif. 1. 10.

cap. 11. lib. de nat. & grat. 1. 57.

lib. 1. de nup. cap. 8.

lib. 1. 11.

lib. 1. 11.

ACTINUS
TENT

cap. 13. **E**t inferius præcipit: Non subjugari, non servire
 24. victori concupiscentiæ; non ei, inquit, servitur, sed
 cap. 16. ipsa potius non nisi ad propagandam prolem servire
 cogatur. Et non multo post à thoro immacu-
 lato arcet illos excessus concumbendi, qui non
 sunt causa proli voluntate donante, sed causa vo-
 luptatis vincente libidine. Vbi videlicet concu-
 piscencia est non imperantis famula, sed sibi
 servientis domina voluntatis. Omnia ista cla-
 rissimè pulcherrimèque ob oculos ponunt sta-
 tum arbitrij liberi, & servi in uno dumtaxat li-
 bidinum genere. Liberum est enim arbitrium,
 cum libidini dominatur, sive impericte,
 quando etatum quidem ab ejus dominatione
 consensum per gratiam tenet, ita ut eum om-
 nibus præterat, multis tamen occasionibus ce-
 dit venaliter; sive perfecte, quando nihil su-
 pervacuis ejus moribus, causa solius voluptatis
 in atrectanda lux conjugis carne concedit.
 Quod si in isto genere libertas illa & servitus
 rectè intelligitur, in reliquis omnibus intelli-
 gendis nulla difficultas erit: quia eadem in
 captivando etuendoque consensu voluntatis
 cunctarum ratio est. Si quidem sive libido
 nominetur, sive avaritia, sive invidia, sive super-
 bia, sive quicquid aliud sanæ doctrinæ adver-
 satur, omnes istæ cupiditates imperiosissimæ,
 & abjectu difficilissimæ, humanisque viribus
 impossibili dominatione arbitrium ante legem
 & sub lege subjugatum vincuntque possident.
 Quarum omnium jugum quando unico præ-
 clarissimo, & excellentissimo, divinitimoque
 voluntatis actu excutitur, ita ut nullis omnino
 rebus creatis hæreat, sed solum Deum omni-
 bus anteponat, non timore pœnæ, sed amore ju-
 stitiæ, tunc arbitrium simpliciter & absolute
 liberari, & liberum fieri dicitur. Quod si verò
 timore dumtaxat pœnæ concupiscentiæ reli-
 stere videamur, arbitrium nondum liberum
 est: quia uni concupiscentiæ repugnando alteri
 cedit, illi videlicet qui timorem pœnæ parit.
 Impossibile est enim ut timor pœnæ, non ex
 creaturæ amore, & consequenter ex alia cupi-
 ditate nascatur. Ex quo fit, ut talis hominis
 arbitrium neque liberum adhuc sit ad bonum,
 neque sub gratia, neque sub Spiritu Dei in ani-
 mo ejus dominante: sed sub lege tantum; eo
 videlicet modo quamvis occultius atque mi-
 tius, quo tunc erat, quando concupiscentias
 suas apertius dominantes sordidâ servitute se-
 quebatur. Expressit hoc liquiddò Augustinus:

Lib. de nat. *Quod si spiritu, inquit, ducimur, non adhuc est sub*
 b. grat. c. 57 *lege. Sub lege est enim, qui timore supplicij quod lex*
minatur, non amore iustitiæ se sentit abstinere ab opere
peccati, nondum liber nec alienus à voluntate peccandi.

Verùm ad hujusmodi libertatem arbitrij af-
 sequendam, vires hominis ante legem & sub
 lege prorsus nullæ sunt: sed hoc solius est gra-
 tiæ liberatricis, & maximum filij liberantis
 beneficium. Vt enim spiritus ubi vult spirat; ita
 filius, quem vult liberat, hoc est, voluntatem
 extrahit ab affectu & consensione peccandi.
 Quo non liberante per fidem suam, nulla
 in libero arbitrio tele liberandi & legem
 liberè implendi potestas reliqua est. Cui

veritati probandæ non est opus immora-
 ri, cum hoc totius Augustiniana doctrinæ
 moles, & Scripturarum & Catholica fidei au-
 thoritas tradat, juxta illud Apostoli: *Nunc au-*
 tem liberati à peccato, id est, à concupiscentia,
 servi autem facti Deo, &c. Liberati, inquit, non
 liberi, ne sibi hoc tribuerent, inquit Augustinus, &
 se jam libertatem adepti legem suis viribus fa-
 cere posse confiderent. Quæ præsumptio ablit
 ab animo Christiano. *Quæ enim acceperunt legem,*
prævaricantur eam; nisi per gratiam consequantur
posse quod iubet. Ita fit, ut non dominetur eis qui
iam si b. gratia sunt. (scilicet jam liberati) im-
plentibus eam per gratiam, qui erant sub eius timore
dammati. Nam ut Augustinus ibidem docet:
Antequam sit quisque sub gratia, liberatus videli-
cet à consensione peccandi, concupiscentia ita re-
pugnat, ut & capiverit eum sub lege peccati, id est,
sub senet ipsa. Per quod demonstratur homini
capivo, non esse præsumendam de viribus suis. Vnde
Iudeos arguebat Apostolus, tanquam de speritus
legis superbe gloriantes, cum traherentur concupiscentia
ad quicquid illicitum est. Quid ergo supra est
arbitrio nondum liberato, ut libertate potia-
 tur? Humiliter dicendum est homini victo,
 damnato, captivo, & nec saltem acceptâ lege
 victori, sed potius prævaricatori, humiliter
 inquam, exclamandum est: *Miser ego homo, qui*
me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei p. t.
lesum Christum Dominum nostrum. Hoc enim re-
 stat in istâ mortali vita libero arbitrio, non ut
 impleat homo iustitiam cum voluerit, sed ut se
 supplici pietate convertat ad eum cuius dono
 eam possit implere. Quod si tanta imbecilli-
 tas est implendi legem, ac sub ipsa lege, ante-
 quam arbitrium ab affectu peccati, seu à pec-
 candi consensione liberatum est, quanto major
 erit impotentia ante legem, & ante fidem:
 cum ne quidem eo usque arbitrium à satana po-
 testate filius liberaverit, ut eo non impediante (verba
 Augustini sunt) *credat liberâ voluntate.*

Quæ omnia cum juxta Augustini doctri-
 nam & Scripturarum fidem sint certissima ex
 ipsa definitione liberi, perspicue sequitur, arbi-
 trium voluntatis ante legem, & sub lege, om-
 niumque maximè ante fidem, nullo modo esse
 liberum ad bonum, seu liberum ut bene opere-
 tur. Liberum est enim juxta Augustini defi-
 nitionem quod *habet actum in sua potestate, sicut*
infra latissimè explicabimus. Non habet au-
tem voluntas in sua potestate, ut bonum velit
aut faciat, quamdiu ante fidem sub cupidita-
tibus victa & vinceta jacet: sed hujusmodi af-
fectus ei cœlitus à filio consensionem liberan-
te inspirari debet: quod facit quando vult, &
nemini vult eui non fidem ante inspiraverit;
 ergo ante fidem nullo modo arbitrium libe-
 rum est ad faciendum bonum. Quam ratiocina-
 tionem ipsemet Augustinus, ne nos eam ali-
 quâ subtilitate finxisset videremur, in hoc ipso
 argumento facit. Nam in libris ad Simplicita-
 num ex propositis illis Apostoli verbis: *Velle*
enim adiacet mihi; perficere autem bonum non inven-
io, difficultatem mihi obicit. Hic, inquit, verbum
videtur non rectè intelligentibus velut asserere liberum
 arbitrium

arbitrium. Quam difficultatem statim respondendo dissolvit. Sed quomodo auferet, cum dicat. Velle adhaeret mihi? Quasi diceret, quomodo auferet liberum arbitrium, cum arbitrium velle non possit, nisi sit liberum ad volendum? Sub lege quippe arbitrium vult implere legem (qualicunq; illa volitio sit, siue spiritalis, siue potius carnalis, de quo non est hic differendi locus) sed cupiditatibus suis superata, & ad peccandum pertracta non potest. Ergo ad volendum libera est, non ad faciendum: quia hoc non habet in potestate; illud habet. Quod consequenter ibidem vestigijs suae definitionis inhaerens clarissime tradit: *Certe enim ipsum velle in potestate est, quoniam adhaeret nobis: sed quod perficere bonum non est in potestate, ad meritum pertinet originalis peccati.* Nihil proinde apertius ab Augustino postulari potuisset. Illis enim verbis fulgentissimis probat, non auferri liberum arbitrium ad volendum, quia tunc velle in potestate est: auferri autem ad perficiendum, quia non est in potestate. Quod ipsum adhuc manifestioribus verbis docet alibi. *Liberum arbitrium perfectum fuit in primo homine, in nobis autem ante gratiam non est liberum arbitrium, ut non peccemus, sed tantum ut peccare nolumus. Gratia vero*

A efficit, ut non tantum velimus rectè facere, sed etiam possimus non viribus nostris, sed liberatoris auxilio.

Video quid aliquis principijs Augustini inassuetus hic submurmurare possit, & traditæ superius doctrinæ moli quasi machinam reconditæ subtilitatis opponere. Nimirum Augustinum dicere, Arbitrium non esse liberum ad non peccandum, seu ad perficiendum bonum. Non peccare autem, & perficere bonum, legis universæ adimplerionem postulant: quod sub lege ante gratiam susceptamq; fidem arbitrii suis viribus nequaquam potest: etsi aliquam legem implere potest. Responsio ista seu potius subterfugum veritatis recentioribus nonnullis, qui gratiæ celestis economiam atq; necessitatem magis ex proprijs cogitationibus, quàm ex Augustini & Scripturarum oraculis didicerunt, plausibilis fortasse videatur: sed qui super ora totamq; Augustini doctrinam penetrarunt, meritò imperitissimam iudicant. Acumen est nitidum, sed vitreum, quod minimâ principiorum Augustini concussionem frangitur. Quod opportunis infra ostensuri sumus, ubi de liberi arbitrii infirmitate, non solum ad impendam universam legem, sed ad singula operafacienda, disputabitur.

Infra hoc eodem libro & seq.

CAPVT OCTAVVM.

Sextò ex conflictu Iuliani cum Augustino de hac ipsa difficultate. Declaratur doctrinam traditam esse Catholicæ fidei.

DENIQUE res ista clarissimè certissimèque demonstrari potest ex conflictu, quo inter se Iulianus & Augustinus de arbitrii libertate luctati sunt. Nam in hunc ipsum articulum tota moles difficultatis (quam Iulianus & Pelagiani in Augustini doctrina reppererunt) ac disputationis in ubiuit. Illi etenim docuerunt mordicus, in hoc sitam esse arbitrii libertatem, ut in utramque partem contrarietatis bonum videret ac malum, se posset arbitrium inconsiderenter flectere: Augustinus è contratio mordicus hoc ipsum negat, confidenter asserens, & ex Catholicæ fidei principijs docens, arbitrium esse liberum, etiam si non posset facere, obgere, aut velle nisi illorum alterutrum, hoc est, siue solum bonum, quod in Deo, Angelis, & beatis hominibus perspicuum esse testatur, siue solum malum, quod eadem seducia in daemonibus, & infidelibus, & omnibus sub lege constitutis, hoc est, nondum arbitrium à dominante peccato seu concupiscentia liberatum habentibus, velut manifestum exploratumq; ex Christianæ regulæ veritate detendit. Iulianus & Pelagianorum opinionem in pertractandis eorum dogmatibus latè declaravimus: nunc Augustini adversus eam dimicantis sententia profertenda est: quod tamen vix fieri perspicue potest, nisi subinde Pelagianorum cogita retrahendo tangamus. Iulianus igitur cum illa Augustini verba: *Non liberum negamus arbitrium;*

A sed si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis; ex libro secundo de nuptijs sibi impugnanda sumplisset, vehementer exagitat illam quasi verborum ejus pugnam: *Non liberum negamus arbitrium, cum tamen mox adjungat, sed si filius vos liberaverit liberi eritis.* Cum enim ei exprobrasset, quod suam erubescendo sententiam profiteri, ad Pelagianorum verba fugisset, ut sub ijs consilio pudenda Babylonis, id est, Ecclesiæ Catholicæ doctrina posset delitescere, tandem adiecit, August. post illa verba quibus dixerat: *Non negamus liberum arbitrium,* explicare debuisse, quomodo non negaret: *Consequens enim, inquit, fuerat, ut impletis sine tergiversatione sententiam. Cum promissus non te negare arbitrii libertatem, adderes, sed confitemur datam à Deo libertatem arbitrii in hominum permanere natura.* Ecce quam confessionem postulet ab Augustino Iulianus, ne libertatis destructor esse videatur. Sed quid ad hoc reponit Augustinus? Nempe se non posse hoc salvâ Scripturarum fide profiteri. *Quomodo, inquit, manet libertas in eis, qui ut liberentur à servitute, qua victori peccato additi sunt, divina indigent gratia, nisi quia liberi sunt & ipsi, sed iniuria? Unde dicit Apostolus: Cum effectus servi peccati liberi fuisset iniuria: quasi diceret, fallum est, datam à Deo libertatem arbitrii in hominum permanere natura, nisi dicitur hoc sensu quatenus adhuc ad servientium peccato valet; quâdoquidem arbitrium à victore seu dominante peccato per gratiam liberan-*

Lib. 1. oper. imper. cont. Iul. f. 116.

Ibid.

liberandum est: quod antequam fiat, cum per vires proprias fieri nequeat, impossibile est à peccato dominante esse liberum, ad eligendum videlicet faciendumque bonum: quemadmodum impossibile est, hominem captivum & servum, qui seipsum liberare non potest, esse liberum quamdiu servus est, vel antequam liberetur. Qua de causa iterum repetit Augustinus: Non aliud esse arbitrium laudabiliter

Fol. 119. liberum, nisi quod fuerit Dei gratia liberationem. Hanc igitur quasi perspicuam contradictionis implicationem vituit, objecit, pressitque acriter Iulianus, hoc conficere volens, perperam ab Augustino arbitrium vocatum esse liberum, quod in eadem sententia dixerat esse liberandum. *Ne enim, inquit, ipsa verba iungamus, quod*

Fol. 123. liberatur captivum est; quod captivum liberum non est; quod liberum est captivum non est. Quam repugnantiam idcirco velut manifestam exagitat, quia paulo ante libertatem arbitrij definiat Iulianus in admittendis peccatis, & abstinenti à peccato possibilitate consistere; hoc est, in flexibilitate seu indifferentia ad bonum & malum, ita videlicet, ut liberum habeat alterutrum velle,

Fol. 118. & in suopre ure, utram suggerentia partem sequeretur, id est, vel ardua asperaque virtutum, vel demersa & palustris voluptatum. Sed negat ei constanter Augustinus nunc superesse talem libertatem, utpote quæ fuerit quidem olim, sed peccando perierit: & vice libertatis ad bonum secutam esse servitutem sub dominante peccato, à qua per gratiam liberandi sumus, antequam ad bonum liberum habeamus arbitrium, ipsum respondentem audiamus: Homo, quantum sitit in bona voluntate liberi arbitrij, non opus habebat eâ gratia, qua levaretur, cum surgere ipse non posset: (id est, gratia, qua liberaretur à dominante sibi concupiscentia peccatorum)

Fol. 121. nunc verò in ruina sua liber est iustitia, servusque peccati: nec potest servus esse iustitia, & liber à dominante peccato, nisi eum filius liberaverit. Et libro secundo eisdem operis, cum Iulianus dixisset adversus Augustini sententiam, Deum condidisse hominem liberum ad opus bonum, libenter admittit hoc Augustinus: Talem quippe, inquit Adam condidit, in quo sumus omnes: sed peccando perdidit se, & omnes in se, id est, perdidit libertatem illam, quam habuit ad opus bonum. Unde nunc non est in potestate filiorum hominis à malo liberari, nisi gratia Dei det potestatem filios Dei fieri. Qua utraque sententia hoc docet Augustinus, quod ante Ruinam homo liber erat ad bonum, nec indigebat gratia liberationis à servitute, quam nesciebat: post Ruinam verò non est liber ad bonum, sed peccati dominantis servus, nisi Deus ei libertatem iterum largiatur. Quod consequenter Augustinus in eodem libro sæpius repetit: Convenit, id est, alloquitur, inquit, plane ideo facientes peccatum, quia servi sunt peccati, ut accepta libertate quam D

Lib. 1. oper. imper. cont. In l. f. 128.

promittit, desinant facere peccatum. Regnabat namque peccatum in eorum mortali corpore, ita ut obedirent concupiscentis eius &c. Contra hoc ergo malum, (concupiscentiæ dominantis) quò peccatum faciebant, libertate indigebant, quam promittebat. Et

A rursum paulo post: Audiant: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati; & quarant accipere libertatem, ut non faciant peccatum, clamantes ad eum cui dicitur: Itera mea dirige secundum verbum tuum; &: Ne dominetur tibi omnis iniquitas. Et inferiorius: Quid est: sermo meus non capit in vobis, si natura etiam talis, qualis nunc, non indiget liberatione? Unde alibi apertissimis verbis distinguit tempus, quo voluntas non est libera ad bonum, ab illo tempore, quo est libera ad bonum, ab illo tempore, quo est libera ad bonum, antequam bona libertati ad operandam veram iustitiam gratia Dei subveniente, reddatur, multis alijs etiam causis, præter originis vitium, moveatur. Unde fit, ut ipsi impij quibus vel nondum subvenit, vel nunquam subventura est gratia que iustificat impium, alij magis, alij minus peccent. Quod idem alibi alijs licet verbis docet, de eadem libertate laudabilium Iuliano dimicans. Nam cum dixisset Augustinus: Ex quo homo incipit uti libertate, voluntatis arbitrio & peccare & non peccare potest: sed alterum horum non facit, nisi aditus ab eo qui dixit: sine me nihil potestis facere: alterum vero propria voluntate, sive à seipso sive ab alio deceptore seductus, vel peccato sicut servus adductus; mox tempora gratiæ liberantis distinguendo declarat: Aditus homines novimus Dei spiritu, ut ea vellent que Dei sunt, ante baptismum, sicut Cornelium; quosdam vero post baptismum, sicut Simonem Magum. Iudicia enim Dei sunt sicut multa abyssus &c. Ex qua distinctione perspicuum est, esse tempus aliquod antequam voluntas bonæ libertati reddatur; & consequenter toto illo tempore arbitrium non esse liberum ad operandum bonum, quia gratia adjuvante, multoque magis gratia liberante caret. Quæ quidem arbitrij liberatio, quamvis non necessario præeuntem baptismum postulet, ut in Cornelio & in bonis Catechumenis patet, sine fide tamen præcedente nullo pacto haberi potest.

C Quòd si quis adhuc alicui de conflictu Pelagianorum & Augustini, ac de vera Catholica sententia intelligentia scrupulus manet, ex alijs tribus aut quatuor capitibus planissime intelligi potest.

Primò ex illa calumnia, qua Iulianus impingebat Augustino sententiam Manichæi, eo quòd arbitrium doceret esse captivum, & servum, & consequenter non liberum, Nam istam calumniam sic depellit August. ut neget quidem se esse Manichæum, fateatur tamen arbitrium post lapsum non esse liberum ad bonum. Sic enim obijcit ei Iulianus: Tu utrumvis hic simpliciter consistere, & cavillari desine, aut dic nobiscum liberum esse arbitrium; & remove testimonium, quod suo tempore congruè prolatum est; (nempe illud: Si vos filius libera verit, tunc verè liberi eritis, quo Augustinus ad evertendam libertatem ad bonum usus fuerat) aut sicut in hu libro; quòd nunc per Alypium ad Bonifacium misisti, dic captivum esse arbitrium, quod nos liberum dicimus; & desine te negare Manichæum. Ecce vides clarissimè propositum statum controversiæ, quòd videlicet August. libro 1. ad Bonifacium (id quod alijs sexcentis locis asseruerat) arbitrij doceret esse captivum,

captivum, imò dominantis peccati servum: Pelagiani verò è contrario assererent, esse liberum: ex quo colligebant Augustinum esse Manichæum. Sed quid ad hæc Augustinus? Nihil profectò aliud, nisi quòd Manichæi traderent, hominem, utpote ex duabus naturis bonâ & malâ conditum, habere arbitrium naturaliter sub natura mala captivum: Catholici verò assererent, arbitrium cum libertate laudabili conditum, illam propriâ suâ voluntate percussisse. Manichæus, inquit, immutabilem substantiam malâ naturâ Dei sui miscet usuras (scilicet in homine utramque naturam continentem) & eandem naturam Dei potius corrupti, bilem facti, & sub aliena natura (mali) vult esse captivum: fides autem Catholica bonam, sed tamen mutabilem creaturam in deterius voluntate, & per hoc depravata virtutis que natura non sub aliena substantia, sed sub peccato suorum dicit servitute detineri, id est, non esse liberam, sed servam, non ex natura, sed ex peccato sibi dominante. Ac per hoc & de ipsa libertate multum ab eo nostra diversa sententia est. Manichæus enim dicit, opus esse liberatoris, ut à nobis naturam separet alienam: (scilicet malâ, ut ita naturâ boni fiat libera ad opus bonum) nos autem, ut sciret & videret nostram. Nam ista sententia, ut infra ostenditur, est vera libertas ad eligendum bonum. Eandem sententiâ Augustiniana, Manichæa, & Pelagiana dissentientiam clarè proponit alibi Iulianus. Cum enim uno loco Manichæi sententiam protulisset, de Augustino subiicit: *Videsis nunc, quantum ab eo tu recesseris: dicit esse liberam voluntatem, sed ut nã, un tantummodo faciat, non autem in hoc esse liberam, ut malum desinat operari, nisi ei fuerit imposita necessitas operandi bonum &c.* Et mox: *Absolute pronuncias humanam naturam animum semper capere, quod malum est, & velle non posse contrarium. Et infra omnes complectens sententias: Manichæus dicit, in omnibus hominibus imperatrix male voluntatis tenebrarum natura delinquit, & aliud facere non potest: tu dicit, in cunctis hominibus primi peccati tenebris infecta, & per hoc male voluntatis auctor natura delinquit, & bonum velle non potest. Catholici, id est nos (Pelagiani) dicimus, quod ab initio usque in finem sine aliquo naturæ coactu voluntas & ante v. p. prima in unoquoque delinquit, quâ illo ipso tempore quo peccat potestatem habet recedere à malo, & facere contrarium, ut consuetudo libertatis. Et infra Augustinum docere esse illi, factam in natura carnis malâ necessitatem. Ad ejuſmodi objectiones nunquam de calumnia queritur Augustinus, quod sibi doctrinam falsam de amissa libertate ad bonum, ad diciturque mali necessitate tribueret: sed clarè respondet, verum esse quod perierit libertas boni, atque ita hoc esse mantellum, ut nec ipse Iulianus hoc detrectare possit: *Is, inquit, p. 149. dixisse apostolum: Cum essetis servi peccati, liberi facti sunt iustitie. Aut si hoc ab eo dictum esse non negas, non enim rectè dixisse redargue: Si autem non audeas, nega si potes, eos quibus hoc dixit, habuisse in mala liberam voluntatem, quando fuerunt liberi iustitie: aut habuisse liberam in bonis, quando fuerunt servi peccati: & ab hac servitute vos unde dicit per seipſos,**

A non per Dei gratiam liberatos, quibus dicitur: Nunc autem liberi à peccato, servi facti estis iustitie. Et ne quis tantum in fine vitæ contra Iulianum sic Augustinum docuisse suspicetur, diu antè in libris ad Bonifacium, idem omnino discrimen doctrinæ Manichææ, Pelagianæ, atque Catholicæ constituerat: *Manichæi negant hominẽ ex libero arbitrio fuisse initium mali, nempe omnia peccata non libertati voluntatis, sed naturæ mali tribuendo, quâ ut alibi loquitur, inspiraret voluntatem malam; Pelagiani dicunt: etiam hominem malum sufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum: Catholica utroſque redarguit, & illi dicens: Fecit Deus hominem rectum, qui propterea propriâ se voluntate depravit. & boni libertate privans peccati servituti subiecit: Et istis dicens: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Quasi dicat, impossibile est esse arbitrium verè liberum, hoc est, liberum ad bonum, nisi filius liberaverit.*
 Secundo idem sensus doctrinæ Augustini planius intelligitur ex refutatione solutionis, quam Iulianus illis Scripturis adferebat, ex quibus Augustinus colligebat, laudabilem illam arbitrij libertatem perisse. Cum enim illis locis notetur Augustinus, primum quidem illis Christi verbis: *Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: Et; Omnis qui facit peccatam, servus est peccati.* Deinde illis Apostolicis: *Cum enim servi essetis peccati, liberi facti sunt iustitie &c.* nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo &c. Ad singula respondebat Iulianus, non agi in illis locis de amissa vel reddenda arbitrij libertate, sed tantummodo de peccati remissione, cum qua, & sine qua arbitrij libertas ad bonum & malum plenissime consistere potest, sine ulla in alterutra partem captivitate. Augustinus è contrario constanter docet, non agi de remissione peccati, sed de liberatione à dominante peccato, seu peccati concupiscentia, quam facit charitas, dum amor amorem superans arbitrium ab eius tyrannide liberum facit, live ex toto, dum concupiscentia prorsus extinguitur, sive saltem ex parte, cum vis ejus transigitur, ut non amplius consensus voluntatis captivus sub peccati cupiditate teneatur. Ad primum igitur locum cum Iulianus diceret, Christum loqui de captiva conscientia, quæ non esset libera ab ultione, id est, à peccata, & ideo per filium esset liberanda; responderet Augustinus: *Alia est remissio peccatorum in eis qua mala facta sunt: alia charitas, qua facit liberam ad ea qua bona facta sunt. Vtroque modo liberat Christus: quia & iniquitatem ignoscendo auferit, & inspirando tribuit charitatem. Et cum eandem solutionem suam repeteret Iulianus, aliterendo, quod non arbitrij libertatem Dominus diceret esse liberandam, sed illa integrà permanente, conventet Latinos, ut accipientes indulgentiam liberarentur à reatibus, & eam, quæ apud Dominum maxima est libertatem occuparent ut inciperent nihil debere criminibus. Aug. repetit, agi de libertate, à servitute peccati, quâ sit ut nò hant plura peccata; nò de libertate, quâ præterita remittuntur:*

Lib. 2. c. 2.

Joan. 8. Ibid.

Rom. 6.

Ibid. f. 123

Ibid. f. 126.

MANICHÆI ENI

Ibid. f. 127.

Attende quod dictum est: Omnis qui facit peccatum, non enim ait: qui fecit; sed qui facit, & non vult eum ab hoc malo liberare homines: Non vult eum hoc loco talem promittere libertatem, quia peccatum non faciamus; sed ideo tantummodo liberare, quia fecimus. Sensus suum explicat paulo post manifestius: Convenit plane ideo facientes peccatum, quia servi sunt peccati, ut accepta libertate quam promittit, desinant facere peccatum. Regnabat namque peccatum in eorum mortali corpore, ita ut obedirent concupiscentis eius, & exhiberent membra sua arma iniquitatis peccato. Contra hoc ergo malum, quo peccatum facebant (id est, quod faciebat eos perpetrare peccatum, dominando arbitrij libertati) libertate mangebant quam promittebat. Omnis enim, non qui fecit, sed qui facit peccatum, servus est peccati. Quid verba lucida caliginosis disputationibus obscurare conaris? Erumpant omnino, & te licet obstitente, furore suo vincunt tenebras tuas. Omnis, ait, qui facit peccatum, servus est peccati. Audis; Qui facit, & tu non expiunt, sed supponere vult, qui facit. Audiant ergo quibus ipse aperit sensum, ut intelligant Scripturas, audiant: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati, & querant accipere libertatem, ut non faciunt peccatum, clamantes ad eum, cui dicitur: Itinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne dominetur mihi omnis iniquitas.

Lib. 1. oper. imper. cont. Jul. f. 163.

Ad alterum vero Apostoli locum similiter cum responderet Iulianus, nihil aliud dixisse magistrum gentium nisi, liberi fuisse, id est, non servisse in iustis; liberati estis, peccatorum veniant se seipsum, manente arbitrij libertate, per quam potuerunt & ante, peccato, & postea obodire iustitiae; respondet ei majori acrimonia Augustinus: Ex isto heretico sensu, quo dicitur non fieri per gratiam liberationem a peccato, nisi etiam de peccato accipitur venia: non autem etiam de dominetur peccatum; cum quisque a concupiscentia sua trahatur ut eius assensum, etiam sanctorum orationibus contradicitur. Ut quid enim Deo dicitur: Ne nos inferas in tentationem, si in hoc non sit in liberi arbitrij nostri est potestate? Ut quid dicit Apostolus: Gratias autem ad Deum, ne quid faciatis mali, si Dominus non liberat a peccatis, nisi veniam dando praeteritis? Unde hanc liberationem, quae non fit peccati remissione, sed novi amoris inspiratione, qui dominatu concupiscentiae superiorem voluntatem facit, magis explicans Augustinus, cum Iulianus clamaret, cum loqui contradicteria, arbitrium scilicet esse liberum & non liberum; hoc ipso quo dicebat, esse liberum & tamen a peccato liberandum, sic ei respondet: Liberos dicimus ad facienda opera pietatis (id est, ad bonum) eos quibus dicit Apostolus: Nunc autem liberati a peccato servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificatione &c. Hunc in sanctificatione fructum, qui fructus procul dubio charitas est atque opera eius, nullo modo habere possumus a nobis &c. quasi diceret, dicimus homines quidem esse liberos: ad bonum, sed non ante gratiam liberationis, quam arbitrium sibi dare non potest. Nec enim charitates, vel ullum opus eius, sine illo liberante, haberi potest, qui dicit: Sine me nihil potestis facere.

Ibid. f. 124.

Ibid. f. 124.

A Tertiò idem Augustini sensus clarissime intelligitur ex alio quodam Pelagianorum subterfugio. Cum enim ex capite septimo ad Romanos apertissime convincerentur, esse quoddam in hominibus malum, quod Apostolus peccatum tropicè locutione; nos propriè concupiscentiam dicimus, à qua ne libi dominaretur, & se captivos duceret in legem peccati, homines per gratiam se liberari peterent; respondere solebat Iulianus: agi in isto Apostoli loco de hominibus sub lege constitutis, qui gratiam baptismi, hoc est, remissionis peccatorum contra vim non concupiscentiae originalis, sed acquisitae consuetudinis implorarent; sicut hoc in diversis locis Augustini videre licet: quod essigium, ea de causa huius praecipue conmenti fuerant, ne fateri cogentur, aliquid ex origine inesse homini malum, per quod originalis culpa transfunderetur. Atque istam confessionem Augustinus, ut ex ea juxta Iuliani sensum invictè probet, non esse in hominibus sub lege constitutis pressisque tali consuetudine libertatem arbitrij ad faciendum bonum, nisi eos gratia ab illo consuetudinis pondere liberaverit. Nam vinculum istiusmodi inolitae firmitate consuetudinis voluntatem in illo statu sub consueta cupiditatis mole ita captivam & servam tenet, ut sine gratia liberante non possit respirare in salubrem libertatem, quae faciat oppositum bonum: perijt ergo libertas boni per huiusmodi inolitae consuetudine servitutis malum. Itaque cum Iulianus diceret, per illa verba, si vos filius liberaverit, vere liberaverit, promississe Christum indulgentiam reis, qui peccantes non arbitrij libertatem, sed conscientiam iustitiae perdidissent, adderetque: Liberum arbitrium & post peccata tam plenum est, quam fuit ante peccata; relutat eum ex propria eius doctrina Augustinus: Tu (ortò te) audis saltem, ubi dicit, propter consuetudinem peccatorum scriptum esse: Non quod volo ago, sed quod odi, hoc facio. Quomodo ergo post peccata liberum est? Quorum tibi non pro parte quia non vultis, certe tamen consuetudine, quam solam hinc (Iudaeo sub lege constituto) necessitate vultis, contortique concedatur, sic perdidit libertatem, ut gemans eius seriat axes vestras, stontemque colidat, cum audiat: Non quod volo ago: Et: Non quod volo facio bonum; sed quod nolo malum, hoc ago. Nihil evidentius ad intelligendam Augustini mentem dici vel excogitari potest. Rursum tamen cum ad excidendam huiusmodi bonae libertatis iacturam repeteret disertè quae promerit Iulianus Pelagianorum sententiam huius verbis: Nos dicimus peccato hominum non naturae statum mutari, (auterendo scilicet boni libertatem, quae in conditione hominis data fuerat) sed meriti qualitate, (quae scilicet aliquis ex iusto peccator fit) id est, in peccante huius esse liberi arbitrij naturam, per quam potest a peccato desinere, quae fuit in eo, ut possit a iustitia deviare duplici ex capite sententiam istam convincit erroris Augustinus ex adducta videlicet per peccatum necessitate moriendi, & ex mutata saltem per consuetudinem arbitrij libertate.

Scimus,

111. Scimus, inquit, vos ideo dicere, peccato hominis natura statum non mutari, quia deseruistis fidem Catholicam: qua dicitur primum hominem sic factum, ut non haberet moriendi necessitatem; peccato autem ita hunc statum natura fuisse mutatum, ut hominibus necesse sit mori &c. Et mox adijcit de mutatione quoque libertatis: Deinde quaro, utrum vitio careat natura peccatrix? Quod si absurdissimum est, habet ergo vitium. Si habet vitium, procul dubio vitata est, ac per hoc, excepto peccato illo de quo damnationem humana natura originaliter trahit, quomodo sobrie dici potest, statum natura in homine non fuisse mutatum, qui dicit: Lex spiritualis est, ego autem carnalis sum venundatus sub peccato: quod enim operor, ignoro; non enim quod volo, ago, & cetera huiusmodi, etiam si hanc mutationem non in eo nascendi eraxit conditio, sed ut valis, contraxit consuetudo peccandi? Cernisne vnam esse quod dicitur, peccato hominis non natura statum mutari, sed meriti qualitatem? Huic autem doctrinae Catholicae reclamante contentiosissime Iuliano, eandem uberius & constantissime inculcat, & apertius explicat Augustinus: Si dicit, a reatu praeiorum malorum, non a dominatu peccati (id est concupiscentiae) quo quisque iustus esse non sinitur, eos fuisse Dei gratia liberatos (quibus scilicet dixerat Apostolus, Nunc autem liberati a peccato) ut autem in eis non dominaretur peccatum, ipsos facere potuisse, si vellent, nec ad hoc indignis gratia Salvatoris, ubi ponis eum qui dicit, Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago? Si enim sub lege non sub gratia constitutus haec loquitur, istum nega sub gravi necessitate pondere ingemere; hunc ad bene vivendum, & ad recte agendum per voluntatis arbitrium afferre liberum, clamantem tibi: mentiris, aut falleris; non quod volo ago. Si autem, sicut melius sensu Ambrosius, hoc etiam de seipso dicit Apostolus, nec iustorum est in hac vita tanta libertas propriae voluntatis, quanta erit in illa vita, ubi non dicitur: Non quod volo ago. Non possem vel meis verbis iuculentius explicare iacturam libertatis per concupiscentiae dominatum, quam suis Augustinus facit. Nam haec ipsa postrema differentia, quam ultimis verbis tangit, iustorum scilicet ab eis qui adhuc sub lege constituti sunt, rem totam perspicuam facit. Iusti enim a concupiscentiae quidem dominatu liberi sunt, quia ab affectu peccandi, ut Augustinus loquitur, hoc est, a consensu peccandi voluntas eorum liberata est, necdum tamen a molestissimis titillationibus libera est, quibus assidue ad peccandum trahitur; & ideo in viris iustis non est hinc tanta libertas, quanta erit in futura vita: in iniustus vero, maxime infidelibus, ad bonum profusus nulla est; quia sub concupiscentiae vinculis titillationibus, ita affectus prostratus jacet, ut ne quidem a consensu peccandi liberatus sit, nec seipsum liberare possit. Qua de causa de tali homine alibi Augustinus: Si propter malam consuetudinem, sicut sapienter, clamat homo: Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago; certe vel in isto fatemini humanam voluntatem vites bonorum operum

A perdidisse, hoc est, libertatem ad bonum. Illa quippe non est aliud, quam potestas agendi bonum, seu voluntas quae habet actum bonum in sua potestate. Vide paulo post: Tu eam dicere soleas, in his Apostolicis verbis violentiam mala consuetudinis exprimi, quid est quod modo dicere voluisti: ut nunquam quis emendare conetur, quod se in se alterum perpetrare? cum vellet utique seipsum emendare qui dicit: Non ego operor illud; & hoc velit fieri viribus propriae voluntatis, cum videas quam sit voluntas ei infirma, qui dicit: Non quod volo, ago. Istum saltem, quae so, permittite divinum posere auxilium: in quo deservisse cernitis suae voluntati arbitrium, id est, libertatem, quae propter dominatum peccati vel inolitae consuetudinis, non habet sub lege ante gratiam actum bonum in sua potestate.

Plura proferri possent ad eundem istum Augustini sensum de consuetudine ex Iuliani mente comprobandum; sed haec sufficient: & aliqua inferius ad aliud propositum adferri debent. Sed haec profectio tam perspicuum reddunt, quid sibi velit Augustinus, dum libertatem peccato perisse tradit, ut non videam quomodo vel in dubium revocari possit. Ex qua verborum & sensuum ejus perspicuitate factum est, ut Pelagiani imprimis Iulianus nunquam de mente Augustini haesitaverint, sed semper eum ita intellexerint, sicut nos explicuimus: hoc est, per peccatum primi hominis concupiscentia propagante tractum, tantam stragem adductam esse in voluntatem, ut sub ejus dominatu captiva & ferva jaceat, nec ab ea consensus ejus liberari possit propriis viribus, sed sola gratia liberatis, ut bonum velle possit & operari. Hanc sententiam ejus molestissime tulerunt Pelagiani indifferentis illius libertatis patroni: nanc ei objecerunt sapientius, & exprobrarunt velut Manicheam acerbitissime: hujus invidiam nunquam a se amovit Augustinus, sed semper objectantium verba vel silentio transmisit, vel confitendo firmavit, quemadmodum partim ex supra dictis, partim ex iis quae adhuc dicturi sumus manifestius elucebit. Hinc illa Iuliani adversus Augustinum: Quomodo tu arbitrium liberum non negas, quod non quidem sermone tuo, sed Evangelij testimonio, sensu autem tuo, non liberum pronuncias? Et illud: Tu dicit in cunctis hominibus primi peccati tenebris infecta, & per hoc mala voluntatis auctor natura delinquit, & bonum velle non potest. Et illud exertiis: Non minore plane stultitia professione, quam profanitate liberum vocas, quod dicit nisi unum velle non posse. Et illud iterum: Ante baptismum necessitas mali est, quoniam voluntas sicut dixisti, ad faciendum bonum non est libera, perque hoc aliud agere non potest nisi malum. Et illud: Argumentaris quippe ideo illum (Apostolum) liberatos dicere maluisse, quam liberos, ut intelligerem arbitrii libertate male quidem posse bene autem fieri non posse. Et illud: Ut enim egredientes de nostris sinibus in vestra regione versentur, si libertas arbitrii primo est eversa peccato, & in omnium demerps hominum genere manca adeo remansit, ut non sit ei possibile nisi tantummodo malum facere, non hoc

non hoc habeat in facultate electionem partis alterius, id est recedere à malo & facere bonum &c. Et illud, quo dicit in Augustini sententia, non esse iam libertatem, quoniam non suppetit facultas eligendi boni, & cavendi mali. Omnia ista Augustinus vel fortius confirmat, quàm obijciantur, vel silentio iterum iterumque explicata transmittit: nec unquam arguit adversarios, quòd malè sententiam suam de destructa per peccatum boni faciendi libertate, & reddenda per solam gratiam liberatoris, intelligerent.

Nec verò tanquam opinionem suam rem istam, sed tanquam Catholicam fidem fidentissimè tradit. Hoc enim ex suprâ dictis perspicuè patet, dum aliquoties sensum hæreticum, vel hæresin vocat, quod Pelagiani dicerent, Non fieri liberationem arbitrij ad faciendum bonum, nisi per remissionem delictorum. Hinc illud Augustini in primis lucubrationibus adversus excerpta quedam ex

Lib. 2. de nup
cap. 3.

libris Iuliani: Si quis ad colendum recte Deum sine ipsius adiutorio dicit esse in hominibus liberum arbitrium, ipse Celestianus & Pelagianus vocatur. Et absolutius infra: Liberum in hominibus esse arbitrium utriusque dicimus, non hinc est Celestian & Pelagiani: liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adiutorio Dei, hoc vos dicitis, hinc estis Celestianus & Pelagianus. Et libro secundo ad

Lib. 2. ad
Bonif. 6. 2.

Bonifacium: Pelagiani dicunt, etiam hominem malum sufficienter habere liberum arbitrium ad faciendum præceptum bonum. Catholica utroque redarguit; istis dicens: Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis. Cujusmodi testimonij perspicuè docet, sine Pelagianæ hæresis nota, non posse dici quòd arbitrium sit liberum sine gratia vel ante gratiam ad colendum Deum, vel ad agendum bonum, vel ad faciendum præceptum bonum. Et hoc ipsum crebriò docet Catholicam fidem tradere juxta Scripturas:

Joan. 8.

Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis. Omnis qui facit peccatum servus est peccati. A quo quis devictus, hinc & servus additus est. Nunc autem liberati à peccato, servi autem facti Deo. Apertissimè enim significant, arbitrium peccato victum sub eo victore esse captivum, cui ita serviat, ut per solam gratiam ab illa possit servitute liberari; gratiam, inquam, non quæ peccata deleat, sed quæ à peccati dominantis imperio arbitrium liberet, ut ipsum, quod ante peccatorum concupiscentiæ serviebat, illam jam sibi subjectam habeat, eique dominetur. Quapropter doctrina ista sancti Augustini per sanctiones Ecclesiasticas tan-

2. Petri 2.
Rom. 6.

Aquam Ecclesiæ Catholicæ dogma definita est. Nam Celestinus Papa non de gratia remissionis, sed de actuali & liberatrice differens, inter ceteros effectus ei tribuit, quòd arbitrium liberet, hoc est, liberum faciat: Quo utique auxilio & munere Dei non auferatur liberum arbitrium, sed liberatur (id est, fit liberum) ut de tenebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudens sit providum. Si arbitrium per gratiam efficitur liberum, profectò ante gratiam non est liberum ad bonum. Neque enim nisi esset amissa libertas ista, redderetur. Vnde utrumque expressis verbis Synodus Arausiana definit: Arbitrium voluntatis in primo homine infirmatum: nisi per gratiam Baptismi non potest reparari. Quod amissum, nisi à quo potuit dari, non potest reddi. Vnde ipsa Veritas dicit: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis. Neque hic aliquà cavillatione veritas obscurari potest, existimando, alio sensu Concilium profiteri amissam libertatem per gratiam reddendam esse, alio Augustinum. Nam Canon iste verbotenus ex Augustini libris de Civitate Dei sumptus est, quo ipse breviter complexus est, Scripturæque teste comprobavit, quicquid toties, sicut vidimus, & tam constanter de perditâ boni libertate amissaque libero arbitrio tradidit.

Ex qua tanta doctrinæ uniformitate jam etiam facile est intelligere alium Canonem ejusdem Synodi Arausianæ, quo definit contra Semi-Pelagianos: Si quis per offensam prævaricationis Adæ non totum, id est, secundum corpus & animam in deterius dicit hominem commutatum: sed animi libertate illæsa durante, corpus tantummodo corruptioni credit obnoxium, Pelagianò errore deceptus adversatur Scripturæ &c. Nam animi libertatem læsam esse nihil est aliud, quàm unam ejus partem, hoc est, libertatem ad bonum perisse, ita ut liberationis indigeat. Quod enim nonnulli per hoc significari volunt, arbitrium esse attentatum tantum & infirmatum, ut in eadem Synodo dicitur, ita ut adiutorio contra concupiscentias indigeat, non animadvertunt, se hoc ipso id quod controvertitur confiteri; cum sine illo auxilio non possit esse liberum à servitute cupiditatis ad volendum bonum: vel si quid aliud dicere volunt, se arbitrium non solum non infirmatum peccato, sed longè fortius introducere, quàm ante peccatum fuit, ut suo loco declarandum est.

CAPVT NONVM.

Perijt non solùm libertas ad agendum bonum, sed etiam abstinendi à peccato.

HACTENVS abunde ex Augustino demonstravimus, arbitrium post lapsum primi hominis, antequam per gratiam à dominantis peccati servitute liberetur, non esse liberum ad opus bonum. Sed hæc occasione meritò dubitari potest, an sit saltem liberum, ut recedat à malo, etsi non faciat bonum. Hoc est, utrum sit liberum saltem ut abstineat à peccato; an verò in peccandi necessitate viribus suis ineluctabilem præcipitatum sit. Quæ sanè questio & per se ipsa perlerutatu digna est, & ex ejus resolutione longè liquidius apparebit, quibus fundamentis miti possit illa superius tradita de perdità boni operis libertate doctrina.

Itaque sanctissimus & profundissimus Doctor Augustinus non contentus declarasse, hominem post lapsum omni boni operis faciendi libertate privatum, eadem fiducià partem utramque docet, non esse etiam ei jam liberum à peccatis abstinere; sed in peccandi necessitate peccando cecidisse, à quâ sola gratia salvatoris Christi eum liberare potest. Viri- que pronuntiati veritas seorsum demonst- randa est.

Et quidem non esse jam liberum à peccando abstinere, quamvis olim libertimum fuerit, ita perspicuè & constanter, frementibus licet Pelagianis, docet, ut in dubium revocari nequeat. Super hoc enim ipso dogmate Pelagianorum & Augustini acerrimus consiliatus fuit, negante Augustino, esse jam liberum à peccato abstinere; Pelagianis contrarium ita omninè assentibus, ut acierent, sine abstinendi potestate peccatum esse non posse. Ad cuius veluti certissimi dogmatis comprobationem, ipsissimis Augustini principiis uti sunt. Nam ipse cum junior adversus Manichæos nondum exortis Pelagianis dimicaret, hoc modo peccatum definierat: *Peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere.* Definitionem istam tamquam bellissimam & Pelagianorum principio congruentissimam aviattimè arripuit Iulianus, magnificque cumulavit laudibus. *O lucens, inquit, aurum in stercore! quid verius, quid plenius dici à quoquam vel orthodoxo potuisset? Hinc ergo invictissime confici volebat, nihil habere posse peccati rationem, nisi esset in potestate voluntatis ab eo abstinere quod faceret; ita videlicet, ut ad utramque partem eligendam, ad bonum videlicet & malum, esset indifferens, nec necessitas imponeretur partis alterius. Non enim, inquit, est prius voluntas, antequam velit; nec potest velle, antequam potuerit & nolle &c. Quibus collectis, apparet te verissime definisse peccatum esse, voluntas retinendi vel consequendi quod*

iustitia vetat, & unde liberum est abstinere. Et paulo post: *Nihil est aliud peccatum, præter voluntatem excedentem ab ea calle, cui debet insistere; & unde liberum est non desistere.* Hæc & huiusmodi repetit ad fastidium inculcatque Iulianus, hoc unum conficere volens, ita peccatum esse debere liberum, ut ab eo abstinendo non peccet. Augustinus è contrario sepius constantissimeque docet, iam post lapsum ante adventum gratiæ ita peccatum à voluntate committi, ut ab eo abstinere non sit amplius liberum; ita videlicet ut abstinendo non peccet. Nam si ab uno peccato abstinendo necessario perpetratur aliud, non est satis illa libertas, ut per eam dicatur liberum esse à peccato abstinere. Hoc enim postulat talem libertatem voluntatis, ut peccatum de quo agitur siue novi peccati perpetratione possit ommittere, siue simpliciter abstinendo, hoc est non agendo, siue aliam actionem agendo non malam. Ad definitionem autem suam respondet Augustinus, eam non esse datam de omnibus peccatis generatim, sed de illo peccato solo, quod propriè & simpliciter peccatum dicitur, hoc est, quod ita peccatum est & voluntarium, ut non sit etiam poena peccati, seu ut nihil involuntarij & penalis admixtum habeat quo illa abstinendi libertas infringatur. Se quippe cum Manichæis tunc de mali seu peccati origine disputasse, antequam nihil potuit penale præcedere: ideoque se respexit in sua definitione primos homines, qui tanta voluntatis libertate peccarent, ut eis libertimum esset ab eo quod faciebant, sine alterius peccati perpetratione cessare. Nunc verò postquam illa primi peccati poenâ, hoc est, illâ peccandi concupiscentiâ nobis inolitâ puni sumus, non esse nobis iam ante gratiam à peccato liberum abstinere, multoque minus esse liberum, si illi supplicio peccati originalis accesserit, aliud supplicium actualis peccati, scilicet consuetudo peccandi. Hæc est summa eorum, quæ Augustinus de libertate abstinendi à peccato, & de sua peccati definitione docet, tantâ quidem perspicuitate, ut nullâ tergiversationis umbrâ obturari possit. Nam Iuliano illam definitionem primùm proferente & magnopere commendante, sic ei respondet Augustinus: *Hic peccatum definitum est, quod tantummodo peccatum est, non quod etiam poena peccati: de hoc quippe agendum fuit, quando mali origo quæretatur, quale commissum est à primo homine ante omnes homines malum. Sed tu aut non potes intelligere, aut non vis. Et cum Iulianus iterum iterumque ingeminaret, peccati rationem postulare ut sit liberum abstinere, & nusquam esse, nisi in eo homine, qui & habuit voluntatem malam, & potuit non*

habere: Respondet ei Augustinus: Ipse est Adam, quem nostram illa definitio, quæ tibi placuit, in-
 zuebatur, cum dicerem: peccatum est voluntas reti-
 nendi vel consequendi quod iustitia vetat, & unde
 liberum est abstinere. Adam quippe omnino quando
 peccavit nihil in se habebat mali, quo nolens urgeretur
 ad operandum malum, & propter quod dicitur:
 Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum,
 hoc ago. Ac per hoc id egit peccando, quod iustitia
 vetabat, & unde illi liberum fuerat abstinere. Nunc
 ei, qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago, abstinere
 unde liberum non est. Ac per hoc sic tria ista discern-
 nis, & scias, aliud esse peccatum, aliud pœnam pec-
 cati, aliud utrumque, id est, ita peccatum, ut ipsum
 sit etiam pœna peccati. Intellegis quid horum trium
 pertineat ad illam definitionem, ubi voluntas est agen-
 tis quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere.
 Peccatum namque isto modo definitum est, non pœna
 peccati, non utrumque. Mox etiam singula ista
 peccatorum genera adductis exemplis explicat:
 Horum sanè, inquit, trium generum si requirantur
 exempla, primi generis in Adam sine ullo nodo qua-
 sitionis occurrit. Multa quippe sunt quæ agunt homi-
 nes mala, à quibus eis liberum est abstinere (scilicet
 ante contractam peccati consuetudinem, &
 cum jam gratiâ à peccati servitute liberati
 sunt, sicut hoc alijs locis explicat) sed nulli tam
 liberum est, quam illi fuit, qui Deo suo a quo erat
 conditus rectus, nullo prorsus vitio depravatus adja-
 bat. Secundi autem generis, ubi tantummodo est pœna
 peccati, exemplum in eo malo est, quod quisque ex
 nulla parte agit, sed tantummodo patitur: Velut cum
 pro suo scelere qui peccavit occiditur, sive al. à corpo-
 ris pœnâ quacunque cruciatur. Tertijs vero generis,
 ubi peccatum ipsum est & pœna peccati, potest intel-
 ligi in eo qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago (hoc
 est, in peccatis quæ lupicante dominanteque
 concupiscentia committuntur) ad hoc pertinent
 etiam omnia, quæ per ignorantiam cum aguntur, ma-
 la non putantur, vel etiam putantur bona. Cæcitas
 enim cordis si peccatum non esset, iniuste argueretur:
 arguitur autem iuste, ubi dicitur: Pharisæe cæce, &
 alijs plurimis divinum eloquium locis. Eademque
 rursus cæcitas si peccati pœna non esset, non diceretur:
 Excæcavit enim illos malitia illorum: quod si de Dei
 iudicio non veniret, non legeremus: Obscurentur
 oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper in-
 curva. Quis porro volens cæcus est corde, cum velit
 nemo cæcus esse vel corpore? Hæc omnia tam
 prolixè ex Augustino protuli, ut ex proprijs
 ejus verbis planissimè sentus ejus posset perci-
 pi. Satiatissimè quippe docet, in ijs qui dicunt:
 Non quod volo, hoc ago, hoc est, quos ita habet
 concupiscentia subyugatos, ut faciant quicquid illa
 compellit, sicut alibi loquitur; itemque in ijs,
 qui cordis cæcitate puniti sunt, ita ut nolentes,
 corde cæci sint, non esse jam liberum à
 peccatis abstinere, propter pœnam viaticet,
 quæ nolentes urgentur ad operandum malum,
 vel etiam malum quod faciunt putant bonum.
 Nam itæ duæ ipsissimæ causæ sunt, propter
 quas jam olim de homine cum concupiscentia
 propagato peripicuis verbis dixerat: Non esse
 mirandum, quod vel ignorando non habeat arbitrium
 liberum voluntatis ad eligendum quid rectè faciat, vel

resistente carnali consuetudine, quæ violentia mor-
 talis successionis quodammodo naturaliter molens,
 videat quid rectè faciendum sit, & vela nec possit im-
 plere: hoc est, non esse mirandum, si propter
 duas illas causas non sit arbitrium jam liberum
 à peccato abstinere. Nam ut addit, Ap-
 probare falsa pro veris, ut erret in vitis (per igno-
 rantiam cordisque cæcitatem) & resistente atque
 torquente dolore carnalis vinculi (concupiscentie)
 non posse à libidine operibus temperare, non est na-
 tura iustitiam hominis, sed pœna damnati. Hæc ergo
 doctrina quia Pelagianis summopere displice-
 bat, & carpebatur, iterum iterumque velut
 Catholicum dogma ab Augustino repetitur,
 Scripturisque munitur. Nam cum Iulianus
 diceret, convinci Augustinum inficiari dog-
 mata sua, ut promitteret se liberum arbitrium
 non negare, quod ante (Baptismum) mali,
 postea boni necessitate subverteret: nullum-
 que peccatum in rebus pœnitus reperiri; eo
 quod peccati definitio postulet, ut sit ab eo
 liberum abstinere: respondet Augustinus, ne-
 que in bono neque in malo potestatem con-
 trarij faciendi, vel libertatem abstinendi re-
 quiri ad libertatem. Sed quia de libertate boni
 agendi nunc non agitur, de libertate absti-
 nendi à peccato sic prosequitur: Ista definitio
 peccati eius est, quod peccatum tantummodo est, non
 quod etiam pœna peccati; quia perijt libertas non pec-
 candi: à quo malo nos liberat ille, cui non tantum di-
 cimus: Dimitte nobis debita nostra; verum etiam:
 Et ne nos inferas in temptationem: sed libera nos à
 malo. Et libro secundo eisdem operis cum
 urgeret iterum Iulianus, quod peccatum ex
 præcedenti disputatione apparuisset: Nihil esse
 aliud, quam malam voluntatem, cui esset liberum ab
 eo quod pravè appetiverat abstinere: reponit ei Au-
 gustinus: Hoc est omnino peccatum primi hominis,
 unde in homines mali origo descendit. Quippe valde
 liberum fuit ab eo quod pravè appetiverat absti-
 nere; quia nondum erat vitium, quo caro consu-
 pisceret adversus spiritum. Nondum enim dicebat:
 Non quod volo ago, nondum positum in carne pec-
 cati illum necessarium habebat auxilium de si-
 militudine carnis peccati. Hoc est, nondum in
 Adamo erat illud vitium, quo libertas absti-
 nendi à peccato periijt, propter quod superan-
 dum nunc gratia salvatoris, non antea, necesse-
 saria fuit. Et iterum inferius refricante Iu-
 liano, non aliam esse peccati conditionem iux-
 ta definitionem ejus, quam quod esset voluntas
 admittendi quod iustitia vetat, & unde liberum est
 abstinere: Eadem responsione instantius ex-
 plicatiusque repetitâ retundit ejus pervicaci-
 am: Hæc definitio peccati est eius quod non est etiam
 pœna peccati. Nam ubi mala consuetudinis voces
 esse conceditur atque ita voces vestri dogmatis suffo-
 catis, dic si audes, quomodo voluntas hominis liberum
 sit abstinere à peccato, ubi audit; Non quod volo
 ago (id est, ubi dominatur concupiscentia)
 aut nega esse malum, ubi audit; Non quod volo, facio
 bonum, sed quod nolo malum, hoc ago. Sed uti que
 agnosceris hoc peccatum pœnam esse peccati: Et ideo
 discernendam ab illa definitione peccati, ubi voluntas
 hoc committit, unde liberum est abstinere. Intellegit
 quod

Ibid.

Lib. 6. cont.
Iul. c. 23.Lib. 3. de lib.
arb. c. 18.

quod dico. Ex his arbitror intelligi, quid dicat, & quid sentiat Augustinus de perdita peccatum libertate abstinendi à peccato ut non

fit opus identidem eandem illam explicationem suæ definitionis, quia adhuc sapius eandem repetit, hic infarcire.

CAPVT DECIMVM.

Idem demonstratur ex alijs Augustini scriptis.

NEQVIS tamen arbitretur hanc sententiam ejus illi postremo libro nuper invento, quod nos opus imperfectum vocamus, esse peculiarem, operæ pretium est ex alijs libris & ante & post heresim Pelagianam exortam scriptis, ejusdem doctrinæ consonantiam patefacere. Nam illi expressissimis isdemq; penè verbis docuit in libris Retractionum, qui eodem tempore exarati sunt: quo Iulianus illam ejus definitionem peccati vellicare ceperat. Nam ibi præmonens lectorem aduersus illum Pelagianorum errorem, quo putabant post peccatum primi hominis, antequam per fidem Christi à concupiscentiæ terrene dominatione liberemur, liberum esse nobis abstinere à peccatis, quæ illa voluntati dominante committimus: hanc rem totam explicat: Itemque desumpto peccati, quæ dicitur: Peccatum est voluntas reuerti vel consequendi quod iustitia vetat, & unde liberam est abstinere; propterea vera est, quia ad desinendum est, quod tantummodo peccatum est, non quod est etiam pena peccati. Nam quando tale est ut idem sit & pena peccati quantum est quod valet voluntas sub dominante cupiditate, nisi forte si pena est ut oret auxilium? In tantis enim libera est, quia in tantum liberata est, & in tantum appellatur voluntas. Alioquin tutius cupiditas, quam voluntas proprie nuncupanda est. Quæ non est, sicut Manichæi desipiunt, aliena natura additamentum, sed nostra virtus: à quo non saluamur nisi gratia saluatoris. Quod si quispiam dicit, etiam ipsam cupiditatem nihil aliud esse quam voluntatem, sed vitiosam, peccati quoque seruientem, non resistendam, nec de verbis, cum res confusa, controversia facienda est. Sic enim ostendatur, siue voluntate (scilicet libera, quæ parati Augustini voluntas paulo ante dicta est) nullum esse peccatum, siue in opere, siue in origine. Hæc Augustini verba ita perspicue sententiam sanctissimi Doctoris expriment, ut eorum, quæ contra Iulianum docuit, siquid adhuc scriptuli reliquum habere viderentur, ipsi qui ejus doctrinæ minus assueverint, loco commentarij esse queant. Docet enim, à peccatis illis, quæ sunt etiam pena peccati, non esse jam liberum abstinere: docet illius rei causam esse, quia voluntas nihil ad resistendum valet, sub dominante cupiditate: docet hoc item propterea fieri, quia voluntas nondum ab ejus dominatione liberata est; à qua si vel tantulum liberetur, ut pia sit, hoc est, ut vel pietatem fidei invocantis habeat, jam aliquantulum valet, quia aliquantulum liberata est, videlicet hæc tenus ut saltem fidei credat, & ex fide suæ imbecillitati & captiuitati oret auxilium. Nam talem esse quemdam statum, in quo concupiscentiæ dominantis resisti non potest, eodem ipso loco Augustinus tradit: Qui vero lo-

genti cupiditati bonâ voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta insitita, iam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pena peccati. Hic autem status est ante fidem: nemo enim bonam voluntatem habet, qua resistere possit dominantis concupiscentiæ, ne quidem ut impleret auxilium, ante susceptam fidem. Quomodo enim invocabunt, in quem non crediderunt. Quin etiam antequam Augustinus cum Pelagianis dimicare cepisset, eandem doctrinam aduersus Manichæos tradidit. Nam cum Fortunatus ei illa scriptura loca obiecit, quod caro concupisceret aduersus spiritum; quod alia lex in membris repugnaret legimentis; & captivos nos auccret, &c. Et ex similibus locis naturam mala in nobis peccati auertere esse colligeret, respondit ei Augustinus, talem peccandi necessitatem non ex natura, sed ex libero arbitrio contingere: Liberam voluntatis arbitrium in illo homine fuisse dico, qui primus formatus est. Ille sic factus est, ut nihil omnino voluntatis eius resistere, si vellet, vel præcepta seruire. Postquam autem libera ipse voluntate peccauit, nos in necessitate præcipitatum sumus. Rem autem istam ut magis intelligentiæ minus peritorum exponeret, similitudinem adhibet perveris cupidam consuetudinis ad faciendum aliquod opus malum. Potest, inquit, uniusquisque nostram volucri consideratione inuenire verum esse quod dico. Hodie namque in nostris actionibus antequam consuetudine aliqua implicemur, liberum habemus arbitrium faciendi aliqua vel non faciendi. Cum autem ista libertate fecerimus aliquid, & facit ipse tenent animam perniciose dulcedo & voluptate, eadem ipsa consuetudine sic implicatur, ut postea viuere non possit, quod sibi ipsa peccando fabricata est. Quæ inultitudo consuetudinis quam vim habeat, intra oportunitus dicturi sumus. Clarissime verò doctrinam eandem libro tertio de libero arbitrio exposuit, quem quia paulo ante allegauimus, supervacaneo labore repeteretur. Hic satis est, recordari eum manifestissime tradere, quod post peccatum primi hominis arbitrium jam non sit liberum ad eligendum quid recte faciat, vel ad recte faciendum quod egerit, causamque iungere ignorantiam & difficultatem, hoc est, resistentem concupiscentiam: quibus damnationis penæ sit, ut homo etiam inuitus erret, neque possit a libidinosis operibus temperare. Nam ut gravissime verillimèque subnectit: Ille est peccati pena iustissima, ut ametur uniusquisque quod bene uti nolit, cum sine ulla posset difficultate si vellet. Ad est autem, ut qui sciens recte non facit, ametur scire quod rectum sit: & qui recte facere cum posset nolit, amittat posse cum velit. Nam sunt reuera omni peccanti anime duo vitia penalia, ignorantia, & difficultas. Ex ignorantia de bonitate erret, ex difficultate cruciatus affligit &c.

lib. 1. de mil. 15.

lib.

Ad Rom. 10

Disp. 2. cont. Fortunat.

Ibid.

lib. 3. de lib. arbit. c. 18.

Ibid.

Augustinus
enim

CAPVT XI.

Loco libertatis abstinendi à peccato inducta est peccandi necessitas.

QUOD si quis iuxta istam Augustini doctrinam intellexerit, quo pacto non sit jam liberum ante fidem à peccato abstinere, facile intelliget, illius secundi pronuntiati præcedenti capite propositi veritatem, quo videlicet pacto in peccati necessitate præcipitati sumus: quod non minori certitudine & asseverantia Augustinus docet. Si enim non est liberum à peccato abstinere, profectò necesse est peccatum facere, ut per se patet liquidissime. Nam propterea ista duo promiscuè & pro ipsdem ab Augustino usurpari solent. Invectam igitur esse peccato primi hominis necessitatem, ferre non poterant Pelagiani. Non enim dubitabant, illud esse ipsillimum fermentum hæresis Manichææ: super quo gravissimus inter Julianum & Augustinum conflictus fuit. Julianus enim philosophiâ subnixus asseverantissime confirmabat, necessitatem istam capitaliter libertati arbitrij repugnare. Hinc illa creberrimè repetita: *Libertas arbitrij possibilitas est vel admittendi vel vitandi peccati, ex pers cogentis necessitatis, que in suo ipse iure habet utram suggerentia partem sequatur. b Homo in peccatum a nullo impellitur, vel a peccato abstrahitur voluntate captiva. c Ut ratio prodidit, arbitrij libertas est propius aut necessitatis, ut nemo sit vel bonus vel malus, cui non sit liberum esse contrarium. d Sine libertate arbitrij inegruate, scilicet ad bonum & malum, æquitas Christo proprii non potest consistere iudicij. e Neque cuiquam, exclusa libertate, boni vel mali necessitas credatur incumbere. Quibus similia in Iuliani scriptis passim obvia sunt. Sed hanc arbitrij libertatem ad bonum & malum funditus Augustinus pro utraque parte subvertit. Docet enim contra Pelagianorum istas assertiones, libertatem arbitrij non solum cum necessitate solius boni faciendi posse consistere, sed etiam cum necessitate solius mali: uno ex necessitate boni salvam relinquente libertate, probat eam etiam nullam mali necessitate periri. Nam cum Julianus acriter reprehenderet, quod in Augustinò sensu voluntas appetende inguiter pravitatis incuberet, & Augustinum stultitiæ & profanitatis argueret, eo quod liberum vocaret id, quod nisi unum velle non posset, videlicet solum malum, seu peccatum, de quo agebatur; respondet ei Augustinus: Liberum non est, nisi quod duo posse velle, id est bonum & malum. Liber Deus non est, qui malum non potest velle: de quo etiam ipse dixit: Deus esse nisi iustus non potest. Sicne Deum laudas, ut ei auferas libertatem? An potius intelligere debes, esse quandam beatam necessitatem, qua Deus iustus non potest esse? Ita ex necessitate boni, cui Deus malum velle non potest, sed solum bonum, probat etiam ingoliamem*

manere libertatem arbitrij, quamvis similiter bonum velle non possit. Et cum Julianus eandem querimoniam de libertate, non solum mali, sed & boni potestatem postulante repeteret, ut reatus peccati peccanti possit imputari: eadem responsione telum illud retorquet: Ergo nec in vero est arbitrij libertas, quia malum facere non potest &c. Rursusq; Iuliano vociferante quòd Augustin. liberum arbitrium ante malo, postea boni necessitate subverteret, retundit impetum ejus ex eo, quod neque Deus, neque Angeli, neque beati libertate arbitrij spoliuntur, quamvis in eis sit boni perpetua & beata necessitas. Hac ergo generali præmissa velitatione, ex qua tamen sensus Augustini & hæresis Iuliani liquidissime cognosci potest, ad rem ipsam accedunt propius, clamatque Julianus, *Insistam non imputare, nisi simile liberum est abstinere: gravissimique criminis loco imputat Augustino, quod dixisset, esse necessitatem mali, quoniam, inquit, sicut dixisti: Ad faciendum bonum non est libera, per que hoc aliud agere non potest, nisi malum; voluntatem proinde ab insania mali ipsa quam patitur mali necessitate defendi. Præstius igitur Augustinus rem ipsam explicando subjungit: Multum erras, qui vel necessitatem nullam putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse penam, quod nulla necessitate commissam est. Si enim necessitas nulla peccandi est, ut omittam vim mali eius quod originaliter trahitur, (id est concupiscentiæ) hoc enim nullum esse vos vultis: quid patiebatur, quæso, qui secundum vestrum sensum tantâ mole mala confuetudinis premebatur, ut diceret: Non quod volo facio bonum, sed quod nolo malum, hoc ago? Hanc enim Ser ptyram ipse Pelagius Pelagiani auctor dogmatis ita intelligebat, ut esset vox peccatoris sub lege adhuc positi, qui nimia vitiorum consuetudine velut quadam teneretur necessitate peccandi: & quamvis bonum appetere voluntate, ipsi tamen præcipitaretur in malum; sicut ipsissimus Pelagij verbis ex libro ejus tertio de libero arbitrio desumptis, Augustinus refert. Pergit igitur Augustinus in asserenda peccati necessitate: Demde, inquit, cogitare te existimo, quod appetendum, quod vitandum sit in agenda vita, quanto labore discatur. Qui autem nesciunt, ipsam boni appetendi malique vitandi ignorantiam patiuntur peccandi necessitatem. Necesso est enim ut peccet, qui nesciendo quid facere debeat, quid non debeat facere, sciat. De quo genere malorum Deus rogatur, ubi dicitur: Delicta invenit, & ignorantia mea ne mimeris. Quod genus delictorum si non imputaret Deus iustus, non ea sibi dimitti posceret homo solus. Unde dicit & Dei famulus Job: Signasti peccata mea in sacculo. & amonasti si quid in vultu commisi. Cum vero insultaret Augustino Julianus, quod per argumen-*

LIBERTAS

a Lib. 7 oper. imper. f. 127

b Ibid.

c f. 122.

d f. 132.

e f. 240.

Lib. 1 oper. imper. f. 150

Lib. 1 oper. imper. f. 150

Lib. 1 oper. imper. f. 150

479

argumenta sua totum fumentum necessitatis evanescentes, eo quod voluntas non posset convinci, nisi quæ potuit utique tam bonum velle, quam malum voluit. Rursus Augustinus duas illas necessitates velut peccandi radices tangit, ignorantiam scilicet & concupiscentiam: *Ne-cesse est ut peccet à quo ignoratur instituta: nunquid adeo cum instituta cognoverit, non sunt ei remittenda peccata, quæ ignorantia necessitate commisit? Aut quia iam cognovit, quemadmodum vivere audeat, de ipso (forte, de seipso) ei præsumendum est, ut visum vivat, & non de illo, cui dicitur: Ne nos inferas in tentationem? Non est igitur impunitatis securitas in necessitate peccandi: sed ut non obstitit ista necessitas donat ille cui dicitur: De necessitatibus meis erue me. Donat autem duobus modis, & præteritam dimitrendo impietatem, & opulando ne intremus in tentationem. Unusquisque vero tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus. Hinc ulterius Iulianum ex proprijs principijs jugulat: juxta quæ dixerat, affectionales quædam qualitates malas ita homini inhærescere, ut aut magnis molitionibus, aut nullis omnino separentur. Quisquis ergo, inquit, eam timiditate peccaverit, quæ ab illo non potest separari, quid aliud quam necessitate peccabit? Sed vos ista peccata ex illis venire peccatis, quæ nulla necessitate commissa sunt, in illo saltem conceditis, qui dicit: Quod nolo malum, hoc ago. Quis enim ut istam patiatur necessitatem, non nisi peccandi consuetudine premittitur, procul dubio priusquam peccaret, nondum necessitate consuetudinis premebatur. Ac per hoc etiam secundam vos, peccandi necessitas unde abstinere liberum non est, illius peccati pena est, à quo abstinere liberum fuit, quando nullam pondus necessitatis urgebat. Ex hoc ergo argumento ad hominem, quia fatebantur Pelagianos eos, qui malo inolite consuetudinis premebantur, quadam peccandi necessitate teneri, & quamvis bonum appetere voluntate, usu tamen præcipitari in malum (ut supra ex Pelagio diximus) concludit Augustinus multò invictissimè propositum suum de peccandi necessitate, quæ ex concupiscentia illa universali omnibus omnino creatis bonis inhærente nascitur: Cur ergo non creditis tantum saltem valuisse illud primi hominis ineffabiliter grande peccatum, ut eo vitaretur humana universa natura, quantum valet nunc in homine uno secunda natura? Sic enim à doctis appellari consuetudinem nos commemorandos putasti. Cum igitur & illa fateamur in hominibus esse peccata, quæ committuntur non necessitate sed voluntate, quæ tantummodo peccata sunt, unde ab eis liberum est abstinere: Et peccatis de ignorantia vel affectionum necessitate venientibus, quæ*

A iam non solum peccata, verum etiam pena sunt peccatorum, plenum sit genus humanum, quomodo dicitur definitionibus nostris peccatum nec in moribus inveniri? Quibus verbis retundit illud acumen Iuliani, quo putabat, peccata hoc ipso quo necessaria, non jam esse peccata, utpote quæ peccata esse non possent, nisi voluntas quæ peccaverit illo ipso tempore, quo peccat, potestatem habeat recedere à malo & facere bonum, ut constat ratio libertatis, sicut ad fastidium usque in eodem opere Iulianus repetit. Totis enim viribus dogma istud Pelagianum asserit Iulianus, evertitque Augustinus; Non posse esse peccatum, juxta definitionem Augustini olim datam, nisi ab eo sit liberum abstinere: Neminemque esse vel bonum vel malum, cui non sit liberum esse contrarium. Cum ergo Iulianus hanc planissimam Augustini mentem intelligeret, sicut verba sonant, eam exprimit sapissimè sicut nos eam explicuimus, ita videlicet, ut peccato primi hominis liberum arbitrium quasi altera alâ truncatum fuerit, hoc est, libertate faciendi boni; neque alia libertas manserit reliqua ante fidem, nisi quæ malum possit facere, non tamen à malo recedere: eodem videlicet modo, quo beatis dicimus ademptam esse libertatem faciendi mali, sola superstita libertate boni, quam non possunt amplius ab arbitrio suæ voluntatis excutere. Quicquid enim volunt, vel se velle volunt, sub ratione boni honesti ac divini volunt. Hinc igitur illa verba Iuliani, quibus crebrò mentem Augustini clarissimè ob oculos ponit: Voluntas, sicut dixisti, ad faciendum bonum non est libera, perque hoc aliud agere non potest nisi malum. Et iterum: Tulpas, quia libertate solum peccatur. Et alibi luculentissimè mentem Augustini esse dicit, quod arbitrij libertas primo est eversa peccato, & in omni deminceps hominum genere manere adeo remansit, ut non sit ei possibile, nisi tantummodo malum facere. Itemque rursus, quod non habeat in facultate electionem partu alterius, id est, recedere à malo, & facere bonum: sed iniquitatis necessitate depressa, appetentia criminum parere compellatur. Cujusmodi objectiones ex Augustini mente semper intelliguntur de statu liberi arbitrij sub lege, seu ante gratiam atque fidem, hoc est, de libero arbitrio, sicut cum hominibus nascitur, & antequam per Christi gratiam reparetur: earumque veritatem nunquam diffidet Augustinus; sed semper magis magisque verissimam esse profitetur, vel semel explicatam tacitus prætermittit.

Lib. 1. oper
beati recedere à malo & facere bonum, ut constat ratio imper f. 14

Ibid. f. 127

Ibid. f. 15

Lib. 1. operi
imper f. 16Lib. 2. operis
imper f.

CAPVT XII.

Idem sensus Augustini asseritur ex alijs eius scriptis,
tàm contra Manichæos, quàm contra
Pelagianos exaratis.

QUOD si quis etiam cetera Augustini scripta advertus non solum Pelagianos, sed etiam Manichæos explorare velit; eandem doctrinam in eis luculenter traditam de peccandi necessitate, in quam primi hominis peccato incidimus, & de quibus illius necessitatis causis, cecitate seu ignorantia, & difficultate seu concupiscentia, quam sapius infirmitatem vocat, deprehendet. Nam cum utrisque illis hæreticis, ex diversis capitibus, hac de re non exiguum certamen fuit. Manichæi enim, ut supra diximus, ex illa concupiscentia importunitate colligebant, malam naturam nobis esse permixtam, quæ in nobis sine arbitrij nostri libertate peccata fingeret: & hanc libertatis inopiam ex natura nostræ institutione contigisse. August. contra docet, naturam hominis cum arbitrio liberissimo sine cecitate, sine concupiscentia tenentis infirmitate primitus esse conditam; sed ex male usa hujusmodi libertate peccandi necessitatem accidisse: ita videlicet ut illa peccandi necessitas, quam & Manichæi & Augustinus in homine esse animadvertent, & admittebant, & esse fatebantur, non esset natura instituti hominis, sed pena damnati. Et hinc est quod Augustinus adversus Manichæos primum solet libertatem primæ conditionis asserere, & statim ad causam erroris eorum respondendo dicere, illam peccati legem, peccandique necessitatem, quam omnes homines ante gratiam sentiunt, peccati præcedentis esse supplicium. Nam hinc illa advertus Fortunatum Manichæum: *Libera voluntatis arbitrium in illo homine fuisse dico, qui primus formatus est. Ille sic factus est, ut nihil omnino voluntati eum resisteret, si vellet Dei præcepta servare. Postquam autem libera ipse voluntate peccavit, nos in necessitatem præcipitati sumus. Et infra iterum hanc necessitatem miseriam vocat: Peccati anima, & ideo misera est. Libera arbitrium accepta, usa est libero arbitrio quemadmodum voluit: lapsa est, eiccta est de beatitudine, implicata miserie; nempe illis de quibus agebatur cecitate, & bene vivendi difficultate. Et libro secundo de actis cum Felice Manichæo: Si voluntas est in peccando, natura non est, qua cogat. Sed siquid infirmitatis patitur, qui non possunt in plere quod volunt (unde Apostolus Paulus dicit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati) manifestum est hoc venisse de traluce primi peccati Adam, & de consuetudine mala. Nam vobis libera voluntate faciunt homines consuetudinem quam cum fecerim, facile superare non possunt. Ipsi ergo sibi de*

A seipsis fecerunt, quod contraria lex habet in membris eorum. Et hæc est perpetua ejus doctrina contra Manichæos.

Adversus Pelagianos verò viribus libertatis tribuentes pugnam & victoriam contra illas peccati penas, cecitatem & concupiscentiam, quas peccando meruimus, vel etiam prorsus negantes esse penas, sed innoxios primæ conditionis affectus & effectus, longè exertius docet, illas esse gravissimas primi peccati penas, per quas libertas peccandi & non peccandi, qua fuit olim, in peccandi necessitatem commutata est. Hinc illud contra Pelagium, qui molestissimè ferebat cum omnibus discipulis suis illam arbitrij infirmitatem ad cavenda peccata in viris bonis, illamque peccandi necessitatem in infidelibus, quam tradebat Augustinus: *Nec cogitat, prævaricatorem legi quam digne lux deserat veritatis, qua desertus utique sit cæcus, & plus necesse est offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non jurgat: ut ideo tantum audiat vocem legis, quâ admonetur implorare gratiam Salvatoris. Quam tamen ipsam ne quidem implorare poterit, nisi jam pia voluntas per fidem facta fuerit. In tantum enim libera est, quæ in tantum liberata est, ut alibi dicit. Et inferius adversus illam peccandi necessitatem, qua superbiam nostram à Deo frangi prædicabat Augustinus, sic insurgit Pelagius: Quomodo Deo pro illis peccatis reatu subditus esse poterit, quod suum non esse cognoverit? Hoc est, quomodo humilitatem dilcet ex illo peccato, quod non est suum, eo quod non sit liberum, sed necessarium? Sic enim se statim explicat: *Suum enim non est inquit, si necessarium est. Aut si suum est, voluntarium est: & si voluntarium, vitari potest. Cui Augustinus: Suum est omnino: sed vitium quo committitur nondum omni ex parte sanatum est: quod quidem ut inolesceret, de non recte usa sanitate descende. Ex quo vitio iam male valens, vel infirmitate vel cecitate plura committit. Nam illa duo, sunt illa peccandi necessitas, de qua loquimur. Vnde inferius in eodem libro cum dixisset Pelagius ex Hieronymo: *Liberi arbitrij nos condidisse Deum, nec ad virtutem, nec ad vitia nos necessitate trahi; refert hanc sententiam Augustinus ad primi hominis conditionem; nunc autem ante gratiæ liberationem nos peccandi necessitate constringi. Quis, inquit, non agnoscat? Quis non toto corde suscipiat? Quis aliter conditam humanam neget esse naturam? Scilicet in primo homine. Sed in rectè faciendo ideo nullum est vinculum necessitatis, quia liberatus est charitatis; hoc est, ideo non est nunc in quibusdam hominibus peccandi necessitas, quia per charitatis gratiam liberantur.***

Lib. 3. de lib. arbit. c. 18.

Disp. 2. cum Fortunato.

Lib. 2. de actis cum Felice. c. 3.

Lib. 2. de
cap. 1.
L. 1. de
cap. 67

rantur: qua non subveniente, quid sunt homines, nisi velut muta animalia procreata naturaliter in captivitate & interitu? Sicut alibi ex Apostolo Petro dicit. Unde & hic subiungit: Quod autem ex virtus natura, non ex conditione nature (quo verbo Hieronymus usus fuerat) sit quadam peccandi necessitas, audiat homo, atque ut eadem necessitas non sit, discat Deo dicere: De necessitatibus meis educ me: quia & in huiusmodi orati. ne certamen est adversus tentatorem de ipsa contra nos necessitate pugnatum. Ac per hoc optulante gratia per Iesum Christum Dominum, & mala necessitas removebitur. & libertas plena tribuetur. Quibus verbis significat, per solam gratiam nos ab illa peccandi necessitate liberari. Quae proinde non liberante, necessitas illa partes suas agit, & ita premit eos quos sibi subiectos tenet, ut eis à peccando abstinere non sit liberum: & quamvis supplicio legis territi abstinere subdine velint, abstinere tamen non possunt. Quod mox in eodem loco; quamvis in libris de libero arbitrio uberius tradidit, duarum poenarum supradictarum allegatione perspicue docet: Sunt etiam, inquit, necessitates factae improbandae, ubi vult homo recte facere, & non potest. Nam unde sunt illa voces: Non enim quod volo facio bonum, sed quod odi malum, hoc ago? Et hanc infirmitatem, qua homo non habet, ut ipse loquitur, liberum arbitrium eligendi quid recte faciat, nec possit implere quod elegerit, ex peccati primi supplicio profecti tradit: quae nos paulo ante ex libris de libero arbitrio allegando declaravimus.

Præclarissimè verò, & lucidissimè eandem illam peccandi necessitatem tradit & explicat libro de perfectione iustitiae contra Celestinum Pelagij discipulum acutissimum, & veracissimum. Cum enim ille dilemmate urgeret, utrum natura necessitate, an arbitrij libertate peccaremus: Eo scopo scilicet, ut ex necessitate culpam abesse, ex libertate culpam vitari posse concluderet: respondet ei Augustinus categoricè, & rem à fundamentis, & causasque iam dictas necessitatis istius explicat: Respondetur, inquit, per arbitrij libertatem factum est, ut esset homo cum peccato, sed iam perialis vitiositas subsecuta ex libertate, ut necessitatem: unde ad Deum fides clamat: De necessitatibus meis educ me. Ecce peccandi necessitatem & ejus originem ex libertate profectam. Sub quibus peccare, vel non possumus quod volumus intelligere, vel quod intellexerimus, volumus, nec valeamus implere. Ecce causas ejus cecitatem, & concupiscentiae infirmitatem cum quibus nati sumus. Nam & ipsa libertas credentibus à liberatore promittitur: Si inquit, vos finis liberaverit, tunc vere liberi eratis. Ecce quomodo libertas solus fidei liberatoris effectus & premium est. Vicia enim vitio, in quod cecidit voluntate, carni libertate natura. Hinc alia scriptura dicit: A quo enim quis devictus est, huc & servus additus est. Ecce adductum libertatis interitum per illam peccandi necessitatem; utpote quae non sit aliud, nisi dura, & humanis viribus inextricabilis sub victore peccato servitus & captivitas.

A Hinc fidei liberatorem implorantis, & gratiae arbitrium ab illa servitutis necessitate liberantis indigentia. Quid enim opus liberatore gratiaque liberante, si ad bonum faciendum ante fidem sumus liberi, neque sub victrice peccati cupiditate captivi? Sicut ergo non est opus sanis medicus, sed male habentibus: ita non est opus liberis liberator, sed servis; ut ei dicat gratulatio libertatis: salvasti de necessitatibus animam meam. Quid est igitur, Doctor profundissime, quid tandem est illa libertas ad agendum bonum, quam interisse dicis, ut liquido intelligamus; eam in arbitrio peccati servo superesse nullo modo posse? Ipsa enim sanitas est vera libertas; quae non perisset, si bona permanisset voluntas. Cum vero sanitas non sit aliud, ut ibidem & alijs locis crebro tradit, nisi charitas; quis sanae mentis vel ambigere possit, libertatem arbitrij ad bonum charitate vel unitate pereunte perisse, & ante restitutam liberatoris fidem superesse non posse? Quid ergo reliquum esse potest in arbitrio à victore peccato, hoc est, à victricibus peccandi cupiditatibus nondum fide liberato, nisi peccandi necessitas? Unde pergit Augustinus: Quia vero peccavit voluntas, secuta est peccantem peccatum habendi dura necessitas. Quando igitur tandem plena arbitrij libertas erit, quae nullam omnino neque mortaliter, neque venialiter, neque in singulis actibus, neque in aliquibus per intervalla surreptibus peccandi necessitate teneatur? Audi: Donec tota sanetur infirmitas, concupiscentiae, & accipitur tanta libertas, in qua sicut necesse est permaneat beate vivendi voluntas, ita sit etiam bene vivendi, & nunquam peccandi voluntaria felixque necessitas. Ecce peccandi necessitatem & bene vivendi libertatem divinisimè continua orationis filo explicatam, mutuaque collationis antithelibus illustratam mirabiliter. Nam illa necessitas & libertas diametrali se invicem contrarietate perimunt; ita videlicet, ut pereunte charitatis tanquam sanitatis libertate, adit plena peccandi necessitas; deletaque vicissim peccandi necessitatesit bene facienda plena libertas; quia sublata omni concupiscentiae infirmitate ita plena sit charitas ut sit quaedam bene vivendi & nunquam peccandi voluntaria felixque necessitas. Quae sicut in illo bonae libertatis ratio non tollit, sed potius ponit in singulis actibus perfectissimam perpetuamque bene agendi libertatem; ita è contrario in illa male libertatis abytho peccandi necessitas non tollit, sed potius ponit in singulis actibus perfectissimam perpetuamque peccandi libertatem. Inter illa vero duo extrema, vita credentium in Liberatorem incedit media: in qua ipsdem gradibus crescit sanitas charitatis, & concupiscentiae infirmitas diminuitur. Quod interea dum fit, inexpiabili bello libertas novi hominis cum veteri illa peccandi necessitate luctatur: ut tanto rarius veteris concupiscentiae servitute peccemus, quanto libertas à cupiditatibus vincens, quam charitas tribuit, fuerit auctor & firmator;

X

tanto

Ibid.

Ibid. c. 3.

Ibid.

Ibid.

Ibid. de
lib. 1. c. 4.

WERTINW
ENI

tanto crebrius, quanto languidior. Sicut enim amor creaturarum rerum non potest nisi solius creatoris amore superari; ita nec potest arbitrium ab ejusdem amoris omnia peccata perpetrantis vinculis, nisi solius creatoris amore liberari. Nemo doctrinam istam in Augustino exploratissimam, in veritate certissimam, in Scripturis, Catholicâque fide fundatissimam suspectam habeat; nemo miretur vel novam, & nemo aduersus vel duram stomachetur. Veritas ejus Pelagianam hæresim fregit, & extinxit; sine qua Iulianum, Celestium, ac Pelagium impossibile est, superari. Antiquitas ejus omnes sanctos ab Ecclesia condita peccati victores, & à cupiditatum vinculis ad bonum liberos fecit; durities ejus, si tamen veritas ulla dura dici debet, omnes electos veraciter humiles reddidit. Mali enim istius, quod ignorantiam & concupiscentiam dicimus, sunt occulta & dira contagia, quæ nullâ Philosophiæ subtilitate penetrari ac detegi possunt; sed solummodo obscurari. Vincula ejus sunt adamantina; quæ nullis exultantis arbitrij viribus solvi vel superari; sed tantummodo arctius stringi possunt. *Iustus es, Domine, & rectum iudicium tuum: qui servis tuis fugitivis pœnales fecisti compedes, ut ipsâ duritie servitutis attriti, vel sic tandem seriant & videant, quia malum & amarum est eis reliquisse Dominum: ut vel sic impressa medullitis illa primum genia superbia, qua cecidimus, superetur, dum nostrâ*

Psalm. 113.

Hiem. 2.

^A nihil agnoscimus, ac datur totum Deo: ut vel sic ex ipsa tanta liberationis molestia discant cautiùs hic & suspensius in reddita sibi nonnulla charitatis libertate ambulare cum Deo, ne amplius eis peccare sit lusus, rursusque in illam horrendam concupiscentiæ servitutem relabantur. Hi sunt fructus superbo nostro generi maxime in hac vita necessarij, quos Deus in suis electis ex horribili istius pœna sensu & contemplatione, & formidine operatur. Bonitas ejus maxima est: sed severitas iudiciorum profundissima. Iniquitatem enim peccati tanto graviolem, quanto faciliùs homo non peccaret, quem nulla adhuc tenebat infirmitas, pœna iustissima subsecuta est, ut mercedem mutuum peccati sui in semetipso reciperet, amittens sub se positam sui corporis quodammodo & animi obedientiam quam præcipuam sub Domino ipse contemplerat. Quid miramur, quid stomachamur, & ad veritatem fremidimus? Nos ipsi iracundiam ejus provocavimus; & peccato victi, supplicium iustissimum peccati servitutem accersivimus. Nam ut optimè Augustinus dicit: *Sola hominis voluntate factum est, ut ad istam necessitatem veniret, quam sola hominis voluntas superare non potest. Et sibi: Naturæ nostræ dura necessitas merito præcedentis iniquitatis exorta est. Quapropter saluberrimè hac de re sanctissimus doctor consulit: Neque adversus Deum mirmurare, neque contrariam manifestissimam disputare; sed pro pœna nostrâ illius misericordiam quaerere & orare debemus.*

C A P V T X I I I.

Non discrepat hæc Augustini doctrina à fide Catholica, juxta quam ipsemet profitetur, hominem habere liberum arbitrium ad malum & bonum.

HANC igitur Augustini doctrinam tanquam in scriptis ejus exploratissimam certissimamque supponentes, duo adhuc præstare debemus. Primum declarandum est, quomodo ea possit cum illa solenni, & sæpius iteratâ Augustini consistere, qua suprà dixit, ad placandos Pelagianos, non perijisse liberum arbitrium de humano genere; maximeque qua asseruit nos adhuc post lapsum habere liberum arbitrium ad bonum & malum. Secundum, qua ratione tota hæc doctrina de sublata boni libertate inductaque peccandi necessitate intelligenda sit, utrum respectu singulorum actuum, an generatim dumtaxat ad implendam totam justitiam, universaque peccata, vel saltem mortalia declinanda: hoc est, utrum arbitrium libertate careat, qua faciat vel unum & minimum opus bonum: an verò tantummodo, qua totam justitiæ legem impleat, ab omnibus omnino declinando peccatis. Miris enim tricis planissima Augustini

^A mens à Scholasticis radicem ejus non penetrantibus implicata est.

Ad primum igitur quod attinet, duplici sensu intelligi potest, liberum arbitrium perijisse de humano genere. Primum est, ut ipsa potentia, quæ non est aliud, nisi voluntas qua aliquid volumus, perijisse censetur: alter, ut status voluntatis, secundum quem aliquid potest liberè velle, salvâ licet potentiâ, interierit. Pelagiani igitur quando impingebant Augustino calumniam illam, quod liberum arbitrium per peccatum interijisse traderet, non juxta primum, sed juxta secundum sensum loquebantur. Iulianus enim sæpius & apertè profitebatur juxta Augustinum, Voluntatem velle posse malum, sicut ex superioribus fati intellectum est. Velle autem non potest sine potentia voluntatis. Sensus igitur calumniæ Pelagianæ fuit, quòd iuxta doctrinam Augustini status libera voluntatis perijisset, ita videlicet, ut quicquid jam homo vellet, sive bonum, sive malum, non jam amplius

amplius libera voluntate velle; eo modo quo nos ceteris, somno perire libertatem: non quasi potentia voluntatis auferatur; sed quia status libertatis tollitur, ut illo impedimento praepedita, nullo motu libero voluntas dormientis moveatur. Inde porro ista Pelagiana accusatio profecta fuit, quod libertatem voluntatis in eo essentialiter sitam esse crederent, quod voluntas simul posset velle bonum & malum. Quod partim ex ante citatis Iuliani testimonijs: partim & uberius ex Pelagianorum dogmatum explicatione liquet. Hic unum aut alterum locum allegasse sufficit. Nam hinc ista Iuliani formalis definitio: *Libertas arbitrii, quia a Deo emancipatus homo est, in admittendis peccatis & abstinendis a peccato libertate consistit.* Ex qua colligit consequenter paulo post: *Et boni possibilitas & mali bona est: quoniam per se bonum facere laus virtutis est; posse malum facere testimonium libertatis.* Itaque addit: *Posse laus est ad hoc solum excubans, ne homo vel in peccatum a quoquam impellatur, vel a peccato abstrahatur voluntate captiva.* Libertas enim secundum ipsum est proprietrix necessitatem, ut nemo sit vel bonus vel malus: cui non sit liberum esse contrarium. Ex quibus & similibus locis perspicuum & certum est non agnovisse Pelagianos ullum actum liberum, sive bonum, sive malum, qui non a libero arbitrio cum illa indifferentia contrarietatis efflueret. Nam hinc laetum est, ut cum Augustinus dixisset: *Voluntas que libera est in malis, libera in bonis non est;* Iulianus hoc acerbissime reprehenderet: *Non minore plane, inquit, sultitia professione, quam profanitate, libertum vocas, quod dicit nisi tenam velle non posse.* Cum igitur illa esset fixissima Pelagianorum, & eorum iudicio indubitata veritatis & certitudinis sententia, nemini mirum videbitur, cur Augustinum tam amarulentis convitijs incenserent. Putabant enim apertissime negari ab ipso libertatem arbitrii, idque non solum in actibus bonis, quod utro aptissime Augustinus fatebatur, sed etiam in malis: quia, ut iam vidimus, sultum esse putabant hoc liberum dicit, quod nisi unum (scilicet contrarium seu solum malum) velle non potest.

Cum igitur iste sit calumniae Pelagianae sensus, persicile est intelligere, quo sensu Augustinus illam depellendo, liberum arbitrium de humano genere perijisse neget. Nam quamvis sentiat, & conitanter doceat, libertatem ad bonum peccato perijisse, ita ut antequam per fidem & gratiam liberetur, non possit quicquam facere operis boni; non tamen idcirco iudicio & sensu Augustini sequitur, liberum arbitrium, sive potentiam spectes, sive statum, juxta quem aliquid liberè velle potest, peccando perijisse. Nam saltem antequam per fidem liberetur, liberum arbitrium liberissime peccare potest, quamvis in illo statu bonum velle non possit. Nam ad actum liberum non requiritur indifferentia contrarietatis, non sufficientibus illam veritatem etiam Neotericis: cum hoc in Dei, & Angelorum, atque hominum

beatorum libertate, manifestum sit. Merito igitur etiam sublata per peccatum boni agendi libertate, negat Augustinus liberum arbitrium de humano genere perijisse. Vt summum enim sequitur ex illa servitute, qua sub peccato sibi dominante captivum facit, libertatem arbitrii ad pauciores actus, videlicet ad solos malos coarctatam esse: quemadmodum vice versa ex immobili illa servitute iustitiae, qua divini amoris vinculis captivi, Deo sibi necessitate serviunt, sequitur arbitrium voluntatis ad solos actus bonos restrictam esse, sine praedictio libertatis. Vtrobique enim ad actus sibi convenientes, sive malos tantum sive bonos tantum, incoluntis manet. Hoc igitur sensu negat semper August. liberum arbitrium perijisse, quia videlicet non perijt ad malum; quamvis ad bonum nullum sit nisi per gratiam antequam liberetur. Cui sententiae asserendo plurima & luculentissima eorum testimononia, quorum nonnulla supra edimus. Nam hinc illud ad Bonifacium: *Arbitrium sui in malo liberum dicimus: ad agendum vero bonum Dei gratia liberandum.* Et illud apertissimum, quo calumniam jugulat: *Libertas quidem perijt, sed habend. plenam cum immortalitate iustitiam est.* Nam liberum arbitrium usque adeo in peccatore non perijt, ut per illud peccent, maxime omnes &c. Et infra: *Haec voluntas, qua libera est in malis, quia deletur malis, ideo libera in bonis non est, quia liberata non est.* Quae sententia quia omnium apertissime mentem Augustini expellerat, sine furo declarando, post peccatum ante liberatricem gratiam solum libertatem in malis, deleta funditus boni agendi libertate, remansisse, maxime Iuliani stylium acerbiterque provocavit: ut propterea dixerit Augustinum in illo opere audacius quid sentiret aperuisse: imo illa ipsa verba paulo ante citata sultitia & profanitate argueret; eo quod Augustinus profiteretur, liberum esse (dixerat enim libera est in malis, & non in bonis) quod nisi unum velle non posset. Quam tamen suam professionem tantum abest, ut Augustinus inficeretur aut retractet, ut potius verissimam esse ex Dei & beatorum libertate probet, & Iulianum errasse feribat, sicut supra declaravimus. Sexcenta loca produci possent, quibus semper in Pelagianos collimando inculcat Augustinus, eatenus peccato non perijisse libertatem, quia homo manet liber iustitiae, & peccati servus, hoc est, quia libera voluntate peccato servit, quamvis iustitia servire non possit, nisi eum filius ante liberaverit. Sed in re aperta non est amplius immorandum.

Majorem difficultatem habet, quo pacto non solum liberum arbitrium peccato perijisse neget Augustinus, quod propter libertatem, qua peccata perpetrantur, intellectu facile est; sed etiam expresse Pelagianis respondendo dicat: *Libera arbitrium est ad malum & ad bonum consistendum est nos habere.* Et in Epistola secunda ad Valentinum: *Catholica fides neque liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive in vitam bonam.* Nam illis locis indifferentiam

Lib. 3. ad Bonif. c. 9.
Lib. 1. ad Bonif. c. 2.
Ibid. c. 3.
Lib. 1. oper. imper. f. 135.
Lib. de correptione & gratia. c. 10.

LIBER TERTIVS

contrarietatis ad bonum & malum videtur etiam post peccatum asserere, & ita precedenti assertioni suæ strenuè contradicere.

Respondemus, per hæc & similia loca non hoc velle significare Augustinum, quod arbitrium post peccatum sit adhuc liberum, & indifferens ut faciat bonum & malum, sicut antè peccatum fuerat. Hoc enim illa peccati servitus, & captivitas, cui arbitrium subjugatum est, & liberationis necessitas, & quicquid huc usque tam operose ex tot & tam multiplicibus Augustini & Pelagianorum testimonijs demonstravimus, prorsus falsum, & directissimè contra Augustini mentem esse convincit. Sed hoc vult Augustinus, liberum arbitrium voluntatis esse id, quo non solum malè, sed etiam bonè vivimus, nec vitam tantummodo malam, sed etiam bonam agimus. Per quid autem seu quâ potestate faciamus aut malum, aut bonum, alia quaestio est: cuius solutionem quamvis non illis verbis, tamen alijs plerumque Augustinus adjugete solet; ne quis imperitior fortè suspicetur, quod sicut neutrum sine libera voluntate nostra sit, sic etiam utrumque indifferenti nostrâ voluntate fiat, etiam si gratia voluntati non conferat boni agendi libertatem, seu potestatem. Eadem enim sunt potestas boni & libertas boni; cum hoc sit nobis liberum facere quod habemus in nostrâ potestate; hoc non sit nobis liberum, quod non habemus in potestate, seu cuius non habemus potestatem; ut infra latius explicabimus. Hunc igitur errorem præcavens Augustinus, in utroque loco sese explicat. Nam cum dixisset, nos habere liberum arbitrium, ad malum & ad bonum faciendum, nullo interjecto subiicit: *Sed in malo faciendo liber est quisque iustitia, servusque peccati, hoc est, per se liber est, non opus est aliquo, qui arbitrium faciat liberum ad malum: In bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo, qui dixit: Si vos filii liberaverit, tunc verè liberi eritis.* Et in Epistola ad Valentinum, cum dixisset, Catholicam fidem non negare liberum arbitrium, sive in vitam malam, sive in bonam, mox adijcit: *Neque tantum ei tribuit, ut sine gratia Dei valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur in bonum &c.* Hoc est, non ei tantum tribuit, ut sine gratia liberum sit ad convertendum se ex malo in bonum, Arbitrium enim non valere ad se convertendum, seu non habere potestatem se convertendi idem est quod non habere libertatem se convertendi, ut jam diximus. Eundem sensum suum perspicuè explicat libro secundo ad Bonifacium: *Peccato Ad arbitrium liberum de hominum natura perisse non dicimus; sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo, hoc est, in malis per se esse liberum nemine liberante: ad bonè autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adiuta;* hoc est arbitrium ad bonum non esse liberum, nisi gratiâ liberetur, & non solum liberetur, sed etiam adjuvetur. Illa enim duo disertissimè hic distinguuntur,

Ep. 2. ad
Bonif. 5.

latoq; limite inter se differunt, ut suo loco dicendum erit. His igitur & similibus locis plurimis non hoc vult Augustinus, quod arbitrium jam post lapsum ante Dei liberationem adhuc sit liberum ad bonum faciendū & malum: sed hoc tantummodo, quod neq; malè neque bonè vivi possit sine libertatis arbitrio: neque enim potest esse actus vel malus vel bonus, nisi liberâ voluntate peragatur: sed unde vel in hanc vel in illam partem illa libertas veniat, & utrum vel per se ipsi arbitrio praesto sit, an aliunde afferatur, penè semper post exortos Pelagianos studiosè adijcit, nequis alioquin pari modo libertatem in utramque partem post peccatum praesto & superfluum esse arbitretur. Dupli enim errore August. jam in finem declinante haeresi Pelagianâ, cingebatur, uno Pelagianorum clamantium, homini relucant per gratiam studium veritatis immittit: imo verè gratiam sine voluntate nostrâ in nobis perficere sanxitatem: altero quorundam Monachorum, sub Valentino militantium Deo, qui putabant non solum per gratiam tolli libertatem ad bonum, sed etiam in die iudicij hominibus non esse secundum merita rependendum; quasi videlicet hoc ipso quo gratia nos facit facere, etiam libertas ad malum faciendum tolleretur. Ut utroque confutaret Augustinus proficitur nos habere liberum arbitrium ad bonum & malum, hoc est, utrumque fieri nostrâ liberâ voluntate: sed ita tamen, ut libertatem ad bonum non nisi gratia gratuito largiatur. Et hinc est, quod in libro de gratia & libero arbitrio ad Monachos illos instruendos exarato, ut probet in homine esse liberum arbitrium ad bonum, totis viribus ea omnia studiosissimè congerit, quæ tantummodo probant, vitam bonam non aliter fieri nisi hominis voluntate; utpote quæ per præcepta, & comminationes ipsum velle & nolle provocantes (quæ sine libera voluntate fieri nequeunt) in Scripturis convenitur. Hinc est quod similiter adversus Pelagianos libertatem ad bonum sibi ereptam esse per Augustini doctrinam conquerentes, quasi per gratiam sine libera voluntate bonè viveretur, sic se tueatur Augustinus, ut dicat se potius defendere liberum arbitrium ad bonum, eo quod unicam illam causam, quæ libertatem arbitrio captivo tribuit, videlicet gratiam studiosè tueatur: *Quomodo, inquit, dicuntur negare liberum voluntatis arbitrium, qui confitentur omnem hominem, quisquis suo corde credit in Deum, non nisi suâ liberâ credere voluntate, cum potius illi oppugnent arbitrium liberum, qui oppugnant Dei gratiam, quæ verè ad bona eligenda, & agenda sit liberum? Breviter utrumque dixit, nec negari à se liberum arbitrium ad bonum, nec sine gratia posse liberum fieri: ut sic intelligeremus non aliter se dixisse quod habeamus post peccatum liberum arbitrium ad bonum, nisi quia bonum fieri nisi liberâ voluntate non potest: quamvis illa libertas per gratiam antè sit largienda, sine qua liberante nullo pacto bonum fieri potest, sed tantum malum. Quem sensum suum luculentius in libris Retractionum*

lib.
Chr.

Capit.

Ep. 109

tionum explicuit. Nam in libris de libero arbitrio plurima cum Manichæis disputando dixerat, quæ significare videbantur, adhuc post lapsum superesse nobis libertatem ad bonum, quamvis eam gratia non tribueret. Dixerat enim, in voluntate nostra esse constitutum ut fruamur vero bono: voluntate nos laudabilem & beatam vitam degere: tanta facilitate hominem rem tantam assequi, ut nihil aliud ei quam ipsum velle sit habere quod voluit: hominem recte vivere cum vult posse: quid quisque scitandum & amplectendum eligat, in voluntate esse possum: naturam naturam suam cogere ut peccet: omne peccatum cavere posse, & similia multa, quibus Pelagianorum sententia confirmari videbatur, qua tenebant arbitrium adhuc post lapsum non tantum esse liberum ad malum, sed etiam ad bonum; nec opus esse, ut gratia captivo arbitrio adferat libertatem, qua facere possit bonum. Hæc igitur omnia sic Augustinus explicat, ut niger le libertatem facendi boni arbitrio post peccatum tribuisse; sed tantummodo hoc se testimonium illis profiteri, quod vita bona, & laudabilis, & beata, & peccati devotio fieri nullo modo queant sine libera voluntate: quæ tamen libertas voluntatis nisi per gratiam tribuatur, nihil illorum, quæ commendaverat, à captiva sub concupiscentijs voluntate possit fieri. Sic igitur ipse loquitur, postquam sua supradicta testimonia in favorem voluntatis liberae prolata retulisset: In his atque huiusmodi verbis meis, quia gratia Dei non commemorata non est, de qua tunc non agebatur, putant Pelagianum vel putare possunt suam nos tenuisse sententiam: sed frustra hoc putant. Voluntas quippe est, quæ & peccatur, & recte vivitur; quod his verbis egimus. Ecce quæ ratione sentiat nos habere liberum arbitrium ad bonum, nimirum, quia non fit sine libera voluntate: quod verissimum est, etiam si illa libertas jam esse nobis, antequam per gratiam Deus eam quibus voluerit largitur. Audi Augustinum hoc ipsum præcedentibus verbis adijungentem: Voluntas ergo ipsa nisi Dei gratia LIBERETUR, hoc est, libera fiat à servitute qua facta est serva peccati, & ut vitia superiora aduvertat, recte proque vivi à mortalibus non potest. Et hoc divinum beneficium, quo liberatur, nisi eam præveniret, tam meritu eius daretur, & non esset gratia; quæ nisi que gratis datur. Quasi diceret, tametsi bene vivi non possit sine libera voluntate, & eatenus hateamus liberum arbitrium ad bonum, nisi tamen voluntas libertatem illam per gratiam accipiat, nunquam libera fiet, ut bene vivi possit: quia bene vivi sine libera voluntate non potest. Nec minori peripicuitate in eodem libro hoc egit alibi. Nam quarens, utrum & peccatum & recte factum in libero sit voluntatu arbitrio; statim adijcit: quod ita esse omnino verissimum est. Ecce etiam recte factum etiam post lapsum est in libero voluntatis arbitrio: nempe, quia sine libero voluntatis arbitrio fieri nequit. Unde verò ista libertas arbitrij ut recte faciat? Audi: Sed ut ad recte faciendum liberum sit. Dei gratia liberatur. Tanquam certum relinquens, nisi gratia liberetur, nullo

modo esse posse liberum ad recte faciendum. Rursum cum dixisset, in nostra potestate esse potestate mutare voluntatem & operari bonum; quo significasse videbatur, liberum esse nobis altam voluntatem alimere, cum hoc sit liberum, quod est positum in nostra potestate; dubium tollit per hoc quod exponens adijcit: Quod non est contra gratiam Dei, quam prædicamus, quæ scilicet tribuendo potestatem boni operis, tribuit etiam libertatem. In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem: Ecce libertatem arbitrij ad bonum; sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, de quo dictum est: Dedit ei potestatem filios Dei fieri: quasi diceret, sed ea libertas nulla est, nisi à Deo detur. Cum enim hoc sit in potestate, & consequenter liberum nobis, quod cum volumus facimus, nihil tam in potestate hoc est, tam liberum quam ipsa voluntas est, seu volitio: sed præparatur seu datur voluntas à Domino. Eo modo ergo datur potestatem, scilicet dando voluntatem seu volitionem, & consequenter libertatem. Sic intelligendum est & quod dixi postea, in nostra potestate esse, id est, liberum esse nobis, ut vel inveni beatitudo Dei, vel excidi eum severitate mereamur; quia in potestate nostra non est, seu non est liberum, nisi quod nostram sequitur voluntatem: quod scilicet cum volumus facimus. Quibus verbis videbatur nobis asserere libertatem arbitrij etiam ad bonum. Sed audi, unde & quando nobis illa libertas arbitrij: quæ cum fitis & potens præparatur à Domino, id est, cum Dominus fortem potentemque inspiterit homini voluntatem, quod nunquam fecit, aut facit, aut faciet ante fidem, facile sit opus pietatis etiam quod difficile atque impossibile sui: quasi diceret, tunc opus pietatis est liberum nobis, quia in nostra jam divinitus positum potestate.

Ex quibus omnibus recte colligas, non alio sensu nobis post lapsum ante reparationem superesse libertatem arbitrij ad bonum, nisi quia arbitrium est tantummodo capax boni; hoc est, quia Deo quod amissum est reparante, actualem libertatem boni faciendi recipere potest. Per hoc enim ipsum, quod imago Dei est, licet à trita jam vanitate, & obsoleta vetustate, libertatem potestatemque bonæ voluntatis recipere, eaque recepta bonum iterum velle, ac diligere, & operari potest. Et in hoc dissentit Augustini sententia à perversitate Manichæa, quæ delirabat, statum illum in quo nascimur carni subditi, & sub peccato seu sub concupiscentiæ dominatione captivi, esse naturalem homini statum; ita videlicet, ut natura ejus ista esset naturaliter mala & incapax boni. Manichæus immutabilem substantiam, inquit Augustinus, natura Dei sui miscet imper. f. 123 insanus, & eandem naturam Dei potius corruptibilem facit, & sub aliena natura vult esse captivam. Fides autem Catholica bonam, sed tamen mutabilem creaturam in deo erit voluntate: ac per hoc depravata sua viciatque natura, non sub aliena substantia, sed sub peccato suo ream dicit similiter detineri. Nullo ergo modo Manichæum sapit, quisquis ponit, naturam humanam bonam esse & liberam conditam; sed propriæ voluntate-

voluntatis vitio boni faciendi libertate spoliata, & gratiæ beneficio reparabilem. Hoc enim Catholica fides docet, & hoc ipsum docendo Manichæum destruit, qui nec vult bonam esse conditam, neque cum libertate faciendi boni: sed sicut nunc nascitur sub peccato captivam, nec vitij deletione, sed sola naturarum separatione posse liberari. Eandem illam recipiendæ libertatis bonæ capacitatem nobis tantummodo esse reliquam significavit Augustinus alibi disertissime. Cum enim ageret de donis Dei, quæ per gratiam ita tribuntur, ut libertatem operandi boni vel secum inaviliter conjunctam habeant, qualis est charitas, vel ita præcedant, ut precibus impetrent, qualis est fides; posse inquit, habere fidem, sicut posse habere charitatem, naturæ est hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratiæ est fidelium. Quod nomine charitatis in libertatem mutato, eodem modo parique veritate de libertate arbitrij ad beneficiendum dici potest: posse recipere libertatem operis boni naturæ est hominum: recipere autem libertatem, gratiæ est fidelium. Charitas enim est illa vera libertas, quæ arbitrium à peccati dominantis captivitate liberat, ut suo loco demonstrabitur: quæ libertas, sicut & charitas solâ gratiâ Christi restituitur. Unde succinens Augustino Prosper in asserenda Catholica sententia, destruendaque Manichæa: *Nec naturali, sed captivo motu versatur in vitio, donec moriatur peccato, & vivat Deo: quod sine gratiâ Dei facere non potest: quia libertatem, quam libertate perdidit, nisi Christo liberante non*

Lib de prodig. 55. c. 5.

Resp ad 5. obiect. Vinc.

recipit. Et ut ostenderet, quanto opere malorum hominum arbitrium à boni operis faciendi libertate remotum sit, & quàm arctè sub concupiscentiæ servitute captivum, audeat ac dicit: Hoc inter malos homines distat & demones, quod hominibus etiam valde malis superest, si Deus miseretur, reconciliatio, demonibus autem nulla est in æternum servata conversio, hoc est voluntatis mutatio qua liberè velint id quod amiserunt bonum. Nam ut Augustinus de libero arbitrio diaboli dicit: Regit filios dissidentia seu incredulos ad arbitrium suum: quod nec ipse habet liberum ad beneficiendum; sed ad maxime malevolentiam penam sui sceleris obstruam. Unde nemo sana fides credit, aut dicit, hos apostatos angelos ad pristinam pietatem correcti à aliquando voluntate converti. Et de libero arbitrio hominis, qui ad arbitrium diaboli regitur: Respondet, quomodo ad declinandum à malo, & faciendum bonum. Liberum habeamus arbitrium, quando erat sub potestate tenebrarum. Unde nos si, quemadmodum dicit Apostolus, Deus eruit, ipse nique illud liberum fecit. Si Christus illud eruendo liberum facit, nec aliter liberum fieri potest, profecto illud non eruendo, in æternum captivum, hoc est, non liberum permanet: hæc solâ inter arbitrium demonum & infidelium superlitate differentia, juxta doctrinam Prosperi & Augustini, quod obdurato illorum arbitrio nulla est in æternum servata conversio seu arbitrij liberatio; horum arbitrium, si Christus in hac vita miseretur, liberari seu liberum ad beneficiendum fieri potest.

CAPVT XIV.

Proponitur ac declaratur, quomodo illa de amissa boni faciendi & à peccato abstinendi libertate, peccandique necessitate intelligi debeant.

DECLARANDA jam superest secunda difficultas, quam præcedenti capite tetigimus, quo videlicet modo intelligi debeant, quæ supra de amissa boni faciendi & à malo abstinendi libertate, ipsaque peccandi necessitate dicta sunt. Multi enim Philosophicis magis hæc de re disputationibus & cogitationibus, quam Ecclesiasticæ doctrinæ regulis assuefacti, ad amissam omnem boni faciendi libertatem, & incumbentem humano generi peccandi necessitatem quasi ad Manichæum spectrum exhorrescunt. Quod ut fugiant quàm longissime, incognitâ sanctissimo Doctore ac discipulis ejus posticâ aperuerunt. Hoc est, excogitatis ex Philosophia gentium effugijs, quæ nunquam antiquis illis Patribus ad rem istam explicandam vel in mentem venerunt, doctrinam eorum immutarunt. Quapropter genuina eorum sententia paulo operosius eruenda est ut omnibus pateat, quàm aperte recentiores à fundatissima

& Ecclesiæ antiquæ receptissima doctrina discesserint. Mentem enim eorum tam esse perspicuam ausim dicere, ut vel ipsos adversarios ejus, eâ propositâ, aut oculos claudere necesse sit, aut doctrinam eorum non aliò torqueri posse, profiteri.

Bonum igitur, ad quod liberum arbitrium vel non liberum esse dicitur, aliud juxta recentiores est spirituale, quod ad vitam æternam utile est, aliud morale. Illud à fide incipi volunt, & in omnibus actibus suis eam supponere; hoc fidem etiam prævenire, & in infidelibus quoque, nedum fidelibus, naturæ & rationis ductum sequentibus posse habere locum. Itaque facile admittunt, humanum arbitrium respectu actus fidei, spei, charitatis, ceterorumque honorum operum, ex Christianis illis alijsque infusis virtutibus profluentium, non esse ante gratiam liberum; quamvis respectu virtutum, operumque naturalium, quæ moraliter tantum bona sunt, liberum ante gratiam esse

CAPVT XV.

Ostenditur, non posse unum opus bonum legis fieri ante gratiam ex tribus capitibus, ex vi legis, conflictus cum concupiscentia, & victoria contra tentationem.

IN primis igitur S. Augustinus in omnibus operibus suis tanquam veritatem capitalem constantissimo aduersus Pelagianos tradit legem, hoc est, præcepta honestæ vitæ, siue spectent pietatem, siue honestatem moralem abstinendi ab operibus naturali legi contrarijs, & faciendi bona quæ iubet, non tantum non posse omnia, sed nec unum quidem impleri, ut peccatum illius observatione vitetur, sine gratia Christi, quæ per eius fidem impetratur: imo verò tantum abelle ut ad peccata vitanda per seipsa proficit legis seu rei faciendæ scientia, ut potius ad grauius delinquendum incitet nisi spiritus infirmitatem hominis opitulatus fuerit. Quod si ita fuerit, profecto periculum erit, nihil moraliter bonum ante gratiam siue ab ignorantibus siue à scientibus posse fieri; cum ipsa scientia legis siue scientia faciendi reatum augeat, nisi gratia præleat ut faciamus. Testimonia quibus hoc Augustinus docet sunt innumera: nos pauca hic contenti erimus. Sic cum loquitur in Epistola ad Hilarium: *Qui autem sic audiunt, quod lex dicit: Non concupisces, ut hoc quia didicerunt suscipere sibi arbitrentur, nec adiutorio gratiæ Dei ad faciendam quod iustum est dari sibi virtutem credant, & petant, ad hoc eis lex subintravit, ut abundaret delictum. Et rursum: iubet Deus continentiam, & dat continentiam: iubet per legem, dat per gratiam: iubet per litteram, dat per spiritum. Lex enim sine gratia facit abundare delictum, & in terra sine spiritu occidit. Ecce apertissime dictum, & ex Apostolo probatum, legem scriptam de continendo ab opere quocunque malo, sine gratia facere abundare delictum, & sine spiritu occidere: tantum abelle, ut ex ea quicquam sine peccato operetur. Hinc est quod ex professo toto libro de Spiritu & littera totis disputandi viribus illam sententiam Apostoli, *Littera occidit ita intelligendam esse docet, ut lex scripta in Decalogo, quæ in operibus moraliter bonis pœnæ tota veretur, non tantum non iuvet ut per ipsam aliquid boni fiat, sed potius prævaricatorem faciat. Declarat hoc ipse exemplum unius præcepti, quod universa comprehendit: Nam, inquit hoc ideo elegit Apostolus generale quiddam quo cuncta complexus est, tanquam hæc esset vox legis ab omni peccato prohibentis, quod ait: Non concupisces. Neque enim ullum peccatum nisi concupiscendo committitur. Proinde quæ hæc præcepti bona & laudabilis lex est. Iam audi, quid illa lex, quodlibet peccatum ventans sine gratia voluntatem mutante operetur: sed ubi sanctus non adi. v. r. spiritus inspirans pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam, hoc**

A est, charitatem (seu amorem iustitiæ, quæ præcipitur) ad fundens in cordibus nostris, profecto illa lex quamvis bona augeat prohibendo aduersum malum; sicut aqua impetrit, si in eam parte non cesset infundere, vehementer sit obice opposito, cuius molem cum evicerit maiore cumulo præcipitatis violentius per prona provolvatur. Nescio quo enim modo hoc ipsum quod concupiscitur sit incutiendus illam veretur. Et intra: demonstrare nituntur, non in eos nos divinus adiutor ad operandam iustitiam, quod legem Deus dedit, plenam bonis sanctisque præceptis: sed quod ipsa voluntas nostra, sine qua bonum operari non possumus: advenit & erigatur impariter spiritu gratia, sine quo adiutorio doctrina illa est littera occidens; quia reos potius prævaricationis tenet, quam iustificat impios. Et rursum ibidem: *Littera prohibens peccatum non iustificat hominem, sed potius occidit augendo concupiscentiam & iniquitatem prævaricationis tumultuando, nisi liberet gratia per legem fidei. Et iterum paulo post: Ex hac promissione, hoc est, Dei beneficio ipsa lex impletur: sine qua promissione prævaricatorem facit, vel usque ad effectum mali operis, si etiam repagula timoris concupiscentia stamina transcendunt, vel certe in sola voluntate, si timor pœnæ suavitatem libidinis vicereit. Quæ ratio, quam sapientissime inculcat, de omnibus omnino particularibus operibus & concupiscentiæ actibus locum habet. Augustinus enim non de omnibus collectivè legibus, sed de omnibus universaliter loquitur. Ex quo fit ut plerumque de particularibus quibuscunque legibus eandem doctrinam tradat: nulla enim lex impletur lege, sed gratia. Omnis lex absente spiritu gratiæ concupiscentiam augeat; Omnis prævaricatorem facit; Omnis occidit, nisi vivificet spiritus. Unde concludit in eodem loco generatim, & Catholicam de omnibus omnino particularibus legibus sententiam tradit: *Chim igitur hæc appareat distantia veteris Testamenti & novi, quod lex ibi in tabulis, hic in cordibus scribatur; & quod ibi fornicum terreat, hic delectat intrinsecus; ibique fiat prævaricator per occidentem litteram (hoc est, eo ipso quo præcitur) hic dilector (iustitiæ præcipientis legis) per vivificantem spiritum: non ideo dicendum est, quod Deus adjuvet ad operandam iustitiam, id est, iustum opus quod fiat sine prævaricatione, quia præceptis fornicum insonat sensibus nostris, sed quia intrinsecus incrementum dat &c. Hinc cum alibi Celestius huiusmodi scripturas recitasset: Si volueritis bona terra comedere &c. Respondet Augustinus: Quasi non lex tota huiusmodi conditionibus plena sit, aut ob aliud superbia præcepta ista data sint, nisi quia lex prævaricationis gratia posita est &c. Et de particulari lege frenandi linguam:**

Negue

Epist. 89.

Ibid.

Lib. de spir.
& lit. c. 4.

Ibid.

nibus actibus suis concupiscentie obedire. Lex enim, hoc est, preceptum, virtus peccati est seu concupiscentie; auget enim dum vetat concupiscentiam, ut ex Apostolo & Augustino jam toties audivimus. Et hinc est etiam causa, cur lex hoc est, scientia legi sine gratia spiritalis, operetur in homine omnem concupiscentiam. Iuxta illud Apostoli: Peccatum occasione accepta per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Ecce, inquit ad ista verba Augustinus, iam legem novit, laus, et que consentit, hoc est, eam bonam esse consentit, quoniam quod illa iubet hoc & ipse vult &c. Inest ergo legi sancta scientia, nec tamen sanata vitiosa concupiscentia. Inest voluntas bona, & valet operatum illa. Hinc est quod consequenter Augustinus ex eodem principio docet, nullam omnino tentationem ante gratiam & sine gratia posse superari: quia de re quia etiam alibi laus erit discernendi locus, hic uno ut altero testimonio ex eorum immensa silva contenti erimus. Sic ergo loquitur in sermonibus de diversis. *Plane iudicio suo alio & occulto quosdam deserit Deus. Cum ille desereret, invenit quid faciat tentator. Non enim invenit adversum se luctatorem, sed continuo sui se exhibet possessorem. si deserat Deus. Et paulo post: Sed quia sine dubio vincens, si illum adiutorem non haberet, si te desereret, ideo ponit in oratione; Ne nos deserat in tentationem. Et sermone decimo tertio de verbis Apostoli totis disputandi viribus hoc adversus hostes gratie contendit: Nisi ille regat, cadis, nisi ille regat, iaces. Et cum ex persona haeretici responderet, si se subtraheret cooperatio Dei, aliquid nominem adhuc posse, etiam cum labore: sicut remota pervenimus, sed vento facilius, respondet Augustinus: Non hic est adiutorium spiritus sancti, propterea si deserit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adjuvante libera voluntate, sed male. Ad hoc idonea est voluntas tua, que vocatur libera & male agendo sit damnabilis ancilla. Inculcat hoc uberius, & praeter ceteris omnibus fatagit: ne quis se quicquam ad carnis concupiscentias reprimendas valere arbitretur. Quam doctrinam hausit ille ex Ecclesiae precibus, quae pro singulis omnino tentationibus superandis orat: Ne nos inducas in tentationem. Iuxta quam Apostolus dicit: Gratias autem Deo, qui dat nobis victoriam in Christo Iesu. Et August. ipsumque Concilium Palatinum tanquam exploratam haereseos condemnavit illam sententiam, qua Celestius dixerat, victoriam nostram non esse ex Dei adiutorio, sed ex libero arbitrio. Unde Augustinus illam Catholicae fidei confessionem iuxta Concilij Palatini sanctionem postulat à Pelagio: Fateatur, quando contra tentationes concupiscentiasque illicitas dimicamus, quamvis & illic habeamus propriam voluntatem, non tamen ex illa, sed adiutorio Dei nostram provenire victoriam. Neque vero moveat quemquam, quod subinde Augustinus doceat, aliquem esse conatum hominis ad fugiendam superandamque peccati tentationem sub lege ante fidem; ut propterea falsum putet id quod diximus, nullam esse pugnam, multo minus victoriam tentationis*

ante fidem aut gratiam. Nam huiusmodi pugna, adde etiam, si libet, victoria, non est cuiusmodi, ut per eam peccata caveantur, cuiusmodi nos hic quarimus; sed ut alijs peccatis alia peccata impugnentur aut superentur. Quod ut evidentius pateat, & inue veritas uberius declaratur.

Tertio coctina sanctissimi Doctoris indubitata est, pugnam aut victoriam, quae ante fidem contra peccatum obfincitur, live peccati tentationem cavendo, live superando, non aliter fieri nisi superbia in animo, vel certe timore carnali, aliave concupiscentia terrena dominante. Neutro autem modo peccati tentatio aut cavetur aut vincitur; sed ex una in aliam animus cadit. Hoc autem non est peccatum operis moraliter boni susceptione fugere, sed peccata in peccata mutare. Pugna enim ista carnalis non spiritalis est; in qua live vincat animus, live vincatur, semper peccati reatum contrahit. Si enim vincitur tentatione, sine excusatione reus est, quod periculumque sub lege contingit: si vincit, occultius, vel superbia, vel timore, vel alia cupiditate superatur. Tripartita ista divisio sigillatim testimonij eius altuenda est. Audi igitur quid de huiusmodi carnalium hominum pugna censeat, cuiusmodi esse omnes ante fidem nemo Christianus dubitare potest. Nam in quaestione prima libri primi ad Simplicianum de illis Apostoli verbis loquens: Si autem quod nolo, hoc facio, consentio legi. &c. Consentit ergo legi, inquit, non in quantum facit, quod illa prohibet, sed in quantum non vult quod facit. Vincitur enim non dum per gratiam liberatus; quamvis iam per legem & novit si male facere, & nolit &c. Loquitur enim adhuc ex persona hominis, sub lege constituti, nondum sub gratia, qui profecto transit ad male operandum, concupiscentia dominante atque saliente dulcedine peccati prohibet, quamvis ex parte noxia legis hoc improbet. Et paulo post; Inveni eam (legem) bonam sibi esse, volens facere quod illa iubet, & concupiscentia superante non valens: atque ita se prava-ricationis reatu implicatum videt, ad hoc ut gratiam liberatoris impleret. Et sermone quarto de verbis Apostoli de simili homine ante gratiam sub lege constituto sic loquitur: Peccator & antea erat; sed antequam legem audiret, peccatorem se esse nesciebat: legem audivit, peccatum vidit, conatus est vincere, superatus atque prostratus est; factus est & legis prava-ricator, qui fuit ante nescius peccator. Huiusmodi apud Augustinum passim inculcata videre licet. Causa vero cur semper vel aperte superetur, dum pugnando tentatione vincitur, vel occultius & plerumque perniciosius, cum eam superasse videtur, est illa duplex quam tetigimus; quia huiusmodi carnalium hominum pugna vel ex superbia seu animositate nascitur, vel ex timore poenae, hoc est, cupiditate carnali, non amore iustitiae. Utrovis autem modo animus peccati urgentis tentatione superetur aut superet, semper peccatum perpetrando superatur. Hinc de superbia in talibus dominante Augustinus: Fac ergo, quod dixit (Deus) non facis, observa iudicium &c.

Lib. de gestis Pelag. c. 7.

lib

Serm. de diversis c. 9.

lib

Serm. 11. de verbis Apost.

Lib. de gestis Pelag. c. 18.

Epist. 106.

LA P...
L...
L...

ergo, quod dixit (Deus) non facis, observa iudicium &c.

303
 cap. 6. *laudem qui dixit. Sed quid facias homo: Ideo non vicijs, quia de reprobis sumptis. Et Apostoli verba explians. Cum essemus in carne, passionem peccatorum qua per legem sumus, sic eandem veritatem oculis subiecit: Unde per legem sumus? Quia eramus in carne. Quid est, quia et annus in carne? Quia presumeramus de carne. Quod paulo post explicat, de nobis consideramus. Propter quod passionem peccatorum per legem aucta sunt; promittendo enim fecerunt pravaricatore legis, quia ille qui pravaricator est factus; Deum non habuit adiutorem. Inveni te in carne, id est, confidentem in teipso inter pugnandum, ideo reverti. Vbi nemo non vidit illa omnia, & causam omnium praesumptionem de viribus suis; maximè omnium in ijs qui fide carent, habere locum. Et sermone undecimo de verbis Apostoli, cum ex Apostolo docuisset, ideo datam esse legem, ut faceret te pravaricatore: *Quere ut me faceret pravaricatore? Quia noverat Deus superbiam tuam.* Noverat quia dicebat: *O si sit qui doceat: O si sit qui mihi ostendat! Ecce lex dicit tibi: Non concupisces &c. Capisti contra vincere quod merat, & apparuit quod laebeat. Superbe per legem factus es pravaricator. Agnosce gratiam, & esto laudator.* Hoc autem in bonis omnino peccati fuga aut pugna locum habet: Neque enim, ut alibi docet, illam peccatam, nisi concupiscendo committitur; idque contra particulares quascunque leges, contra quas hic & nunc concupiscentia commoveri solet. Unde praecipitur, Non concupisces, Et generale quiddam, quo Apostolus cuncta complexus est, tanquam hac esset vox legis ad vni peccato prohibens: Perinde valens ac si Deus distincte diceret: Non concupisces uxorem proximi, non ovem proximi, non honorem, non laudem, non divitias, non vindictam, non concupisces ullam rem hujus mundi. In omnibus enim rebus hujus mundi non utendo sed concupiscendo corrumpimur. Hac ergo superbia de viribus suis fidens efficit, ut cum hoste dimicando etiam apertissime plerumque superetur. Subinde vero, cum fortasse magis irascitur homini Deus, eadem superbia peccati tentationem, velut opus bonum operari conando, palam superat; sed clam perniciosius superatur. Sibi enim placendo in opere quasi bono quod facere meditatur, sub superbia cogitationibus ac titillationibus arctius & intolubilius possidetur animus, quam si ab instante sibi tentatione vinceretur; juxta illud Augustini: *Quando sibi homo multum placet, & de sua virtute confidit, si traditur in desideria superbia sua, tanto amplius augetur hoc malum, quanto magis ei cupiditates cetera cesserint, easque velut laudibus hanc unam oblectando compresserit. Quis autem dubitet, infideles non in Deo dum bonum morale videntur operari; sed de sua virtute confidere; ex qua confidentia sui ad opera quasi bona profluunt. Sed audiamus eundem Doctorem sanctum profundissimas animae fibras oculatissime penetrantem: Valeret itaque liberum arbitrium ad opera bona, si divinitus adjuveretur: desertum vero divino adiutorio, qualibet scientia legis excellat, nullo modo habebit**

A *institia soliditarem, sed inflationem impia superbia. Et exultantiam tumorem. Et in eadem Epistola dicit eis, qui non petunt auxilium ad faciendum quod lex jubet, ad hoc legem subintrare, ut abundaret delictum: Parum est enim quia non implent quod praecipit lex, sed insuper superiunt.* Et libro tertio ad Bonifacium declarans, qui sint sub lege, & qualis eorum justitia, quam quasi ex lege suis viribus operantur: *Hoc est quod etiam superius demonstravimus, eos esse sub lege, qui ignorantes Dei iustitiam (id est, quam Deus auxilio suo tribuit) & suam volentes constituere, iustitiam Dei non sunt subiecti. Putant enim se a vitio sui viribus implere legem iubentem, & ista implicati superbia ad gratiam non convertuntur; operantem. Sic eos littera occidit aut aperte etiam sibi reos, non faciendo quod praecipit, aut puniendo se facere quod spiritali, quae ex Deo est, non faciunt charitate. Ita tenent aut aperte iniqui, aut fallaciter iusti: in aperta iniquitate evidenter elisi; in fallaci iustitia insipienter elati.* Et in libro quarto ad eundem Bonifacium: *Scientia legis sine charitate inflat, non edificat, secundum eundem Apostolum. Quae sententia similis est ei qua dicitur: Littera occidit, spiritus vivificat. Quale est enim, scientia inflat, tale est, littera occidit. Et quale est, charitas edificat, tale est, spiritus vivificat. Cognitio itaque legis superbum facit pravaricatore: per donum autem charitatis delectat legis esse factorem. Similia in Augustino erit. Hac satis ostendunt, quicquid suis viribus ante gratiam homo conatur agere & quasi de bono opere parato sibi placet, superbiam esse, non iustitiam aut opus bonum. Unde generalis illa Augustini & praecleara sententia: *Libertas sine gratia non est libertas, sed contumacia.* Et illa ejus exclamatio: *O humana, non iustitia, sed nomine iustitiae plane superbia, quid te disponis extollere? Unde in questionibus Evangelicis indicat Christum à Iudaeis quaesivisse, & non reperivisse in Iudaeis vel in unum a opera iustitia, qua sua mensa hoc est, sua potestati per superbiam non usurparent.**

Sed quia praeter illum operandi modum, quo quis opus quasi bonum & splendidum faciens suis viribus nititur, ubi superbia dominari solet, est & alius, quo quis non ex amore iustitiae quae praecipitur, & non nisi charitate diligi potest, sed timore poenae vel alterius temporalis boni cupiditate opus praecipitum facit, hunc ipsium modum operandi constantissime semper Augustinus docet obnoxium esse peccato. Quod textentis ejus testimonijs probari posset: sed pauca hic sufficient ut reliqua ex suo petantur loco. Quicunque (Iudaei) faciebant quod lex iubeat non amovendo spiritu gratia, ut more poenae faciebant, non amore iustitiae: ac per hoc coram Deo non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere: potestque ex illis rei tenebantur, quod illos noverat Deus malle, si fieri posset, impune committere. Et infra ostendens impossibile esse ut fiat opus bonum legis line gratia: *Potest enim, inquit, fieri coram hominibus, non autem coram illo, qui cordis ipsius & interior voluntatu inspector est: ubi videt, etiam si aliud faciat qui legem*

lib. 3. ad Bonif. 5.

lib. 4. ad Bonif. 6. 5.

lib. 2. 99. Evangel. 9: 38

lib. 2. 99. Evangel. 9: 38

ibid.

lib. 3. ad Bonif. 5. 3.

lib. 4. ad Bonif. 6. 5.

Epist. 80. Epist. 105.

lib. 2. 99. Evangel. 9: 38

lib. 2. 99. Evangel. 9: 38

ibid.

LIBER TERTIVS

qui legem timet, quid tamen mallet facere, si liceret. ^A
 Cap. 32. Et adhuc inferius: Et illi qui sub lege sunt, & timore pœnæ iustitiam suam facere conantur, & ideo non faciunt Dei iustitiam; quia charitas eam facit, qua non libet nisi quod licet; non timor, qui cogitur in opere habere quod licet, cum aliud habeat in voluntate, qua mallet, si fieri posset, licere quod non licet.
 Lib. de nat. & grat. c. 57. Et in libro de natura & gr̄tia: Sub lege est qui timore supplicij, quod de minimatur, non amore iustitiæ se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liber nec alienus a voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus est, qua mallet, si fieri posset, non esse quod timeat, ut libere faciat quod occulte desiderat. Ex his & similibus locis apertissimum est & Augustino indubitatum, impossibile esse ut ille non peccet, qui pœnæ timore non peccat, quamdiu animus non mutatur, hoc est, quamdiu timor solus animum à peccato abstrahit. Talis enim animus nullo modo, ut Augustinus dicit, liber est, & alienus à voluntate peccandi; talis aliud habet in voluntate, quam in opere; talis mallet facere, si liceret impune; talis facit opus bonum coram hominibus, non coram Deo, quia non diligit id quod facit, sed omnino aliud quod timet amittere; talis proinde reus est coram Deo, non de bona operatione laudabilis. Nam nisi animus in amorem illius boni quod facit, ex timore mutetur, impossibile est ut faciat opus etiam moraliter bonum. ^B Profecto enim in ipsa intus voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat. Et quia timor mali nunquam oritur, nisi ex amore boni cuius amissionem timet, hinc opus ex timore amittendæ rei temporalis, & ejusdem assequendæ cupiditate factum, eodem loco habet Augustinus, & neutrum opus bonum esse concludit, ex quo quis posset gloriari; sed potius malum, ex quo damnari. Vtraque ra-

dix ab eo tangitur in libris ad Bonifacium: Quicumque ibi erant (inter Iudæos) sola que ibi Lib. 32. Deu pollicetur, terrena promissa sectantes, & quod pro novo Testamento ea ipsa significant ignotantes, eorum adipsendorum amore & amittendorum timore Dei præcepta servabant; imo non servabant, sed sibi servare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur; sed terrena cupiditas mentisque carnalis. Sic autem præcepta qui facit procul dubio virum facit, ac per hoc in animo non facit. Mavult enim omnino non facere, si secundum ea que cupit & metuit permittatur impune. Ac per hoc in ipsa voluntate intus est reus, ubi ipse qui præcipit inspicit Deus. Tales erant filij terrena Jerusalem. Et infra iterum: Hæc plene magna distantia est, quod faciunt ista (præcepta Decalogi) sub lege positi, quos luxura occidit, terrenam felicitatem vel cupiditate adipiscendi, vel timore amittendi: Et ideo non vere faciunt, quoniam carnalis cupiditas, quæ peccatum augetur, cupiditate alia non sanatur. Quod & ipsi Iudæi per legem instructi, qui jam in Deum bonorum temporalium largitorem crediderant, quamvis boni operis largitorem vel adiutorem esse non crederent, in omnibus operibus suis, quæ amore rei temporalis assequendæ vel timore amittendæ faciebant, intus in ipsa voluntate rei tenebantur, atque peccabant; quid de infidelibus igitur sentiendum est, qui Deum ipsum & legem ejus ignorant, & cor malignis cupiditatibus excæcatum gerunt? Nam extra illos duos operandi modos, amore scilicet temporalis boni, & timore temporalis mali, nullus profusus est alius, nisi voluntate benefaciendi benefacere, hoc est, ipsa præcepti iustitiæ delectari: qui affectus animi nemini potest nisi cælitus inspirata charitate conferri: si- cut uberius & clarius postea dicturi sumus.

CAPVT XVI.

Ostenditur idem quarto ex motivo quo bonum opus fieri debet, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ.

QVARTO itaque docet sanctus Augustinus tanquam rem in Ecclesia Christiana certissimam, nullum opus bonum, hoc est, sine peccato fieri ab homine posse, nisi ipsum benefactum diligatur, hoc est, nisi ipsa iustitia præcepti delectet animum. Quamdiu enim animus eo non potest surgere, tandiu non bene opus alioquin bonum facit; sed externâ consideratione quæpiam vel assequendi vel retinendi boni temporalis adulterat: nec habet in animo id quod in opere habere videtur. Ipsa vero præcepti iustitiâ delectari non est aliud, quam opus bonum ex illa cælesti charitate prosequi: Deus enim iustitia est, nec illâ nisi sola charitate diligitur. Singula ista hîc breviter confirmanda sunt; sed alibi latius pertractanda. Quod igitur animus non faciat opus bonum, quamdiu ipsa iustitia præcepti seu operis boni

^A non delectat animum, res in Augustini principijs extra controversiam est. Hoc enim sibi vult locus ille, quem proxime delibavimus, in quo ostendere volens id quod dixerat, Apostolum Paulum ante gratiam fuisse præcepti capax, sed non efficacem, ideoque prævaricatorem legis; & tamen eundem Apostolum ante gratiam fuisse in lege sine querela sic ait: Nec moveat quod ad Philippenses scripsit, secundum iustitiam que in lege est, quod fuerit sine querela; scilicet ante gratiam, cum esset prævaricator legis. Potuit enim esse intus in affectionibus pravus prævaricator legis, & tamen conspicua opere legis implere, vel timore hominum vel ipsius Dei; sed pœnæ firmidine non dilectione & delectatione iustitiæ. Quid vero est illa iustitiæ delectatio, quam Augustinus exigit? Audi reliqua: Aliud est enim voluntate benefaciendi benefacere, aliud autem ad male faciendum sic voluntate inclinari, ut etiam faceret,

507

faceret, si hoc posset impunè permitti. Nam sic profecto in ipsa mens voluntate peccat, qui non voluntate, sed timore non peccat, hoc est, qui non per ipsam iustitiam non peccandi præciliis alijs omnibus considerationibus sese à peccando reirenat. Hic perspicuum est, Augustinum ad non peccandum hoc postulare, ut voluntate benefaciendi aliquis benefaciat, hoc est, ut ait, ut illud faciat dilectione ac delectatione iustitia, quæ præcepto proponitur: alioquin animus à peccato immensus esse non potest. Hinc & in libro de natura & gratia dicit, eum qui non amore iustitia se sentit abstinere ab opere peccati, nondum liberum esse, nec alienum à voluntate peccandi. In ipsa enim voluntate reus est &c. Et libro de Spiritu & Littera: Qu-

L. de nat. & grat. c. 17

L. de spir. c. 18

L. 1. ad Rom. c. 4

L. de phil. 118

L. de spir. c. 18

L. de r. 19

A num, Spiritus bonum, ut ipse loquitur, illud bonum non aliud in hac vita esse docet, nisi charitatem, quæ iustitia legis diligitur: Hoc est, inquit intelligibile bonum, cum dicitur: Dabo leges meas in mente eorum, & in cordibus eorum scribam eas. Unde significavit eos non forinsecus terrentem legem formidaturos, sed intrinsicè habitantem ipsam legis iustitiam dilecturos. Hinc illud iterum apertissimum: Concordat Prophetico, etiam Apostolicum testimonium, ut hoc sit pertinere ad Testamentum novum, legem Dei habere non in tabulis, sed in cordibus scriptam, hoc est, intimo affectu iustitiam legis amplecti, ubi fides per dilectionem operatur. Quod mox dicit: Iustitiam legis non præcissione carnis offendunt, sed cordis charitate custodiunt. Hinc illud sermone decimo septimo de verbis Apostoli, quo ex professo illum iustitiæ amorem in Scriptis ejus decantatissimum explicat: Amanda est iustitia, & in hac iustitia amanda gratia

Ibid. c. 21.

Ibid. cap. 2.

Serm. 17. de verb. Apost. cap. 3.

Ibid. 3

Cap. 5.

vide Tract. de pura nat. lib. 1. c. 5. usque ad 12.

B fuit proficientium. Primus est, ut auctori iustitia non præponitur omnia que delectant. Ipse est primus gradus &c. Iustitia sic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes cibi, potus, & similibus, & et delectationis qua licite delectaris, præpone iustitiam. Sed quid est amor ille seu delectatio iustitiæ, quæ in animo principatum tenere debet, utrum amor Dei, an aliud quippiam? Audi sanctissimum antitimum rem istam populariter auditoribus explicantem, ut nemo causari possit, se doctrinam istam non intelligere. Constituamus ante oculos, propter hoc quod dixi, exemplum certaminis. Interrogo, utrum aines iustitiam? scilicet quæ in præcepto lucet: Respondebis, Amo. Quod non responderes veraciter, nisi te aliquatenus delectaret. Non enim amatur, nisi quod delectat. Delectare in Domino, Scriptura dicit: Dominus autem iustitia est. Non enim tibi fingere debes Deum quasi idolum. Invisibilibus similis est Deus, & ea in nobis sunt meliora, que sunt invisibilia &c. Et inferius adhuc uberius: Carnem quippe vestram delectant illicitæ voluptates: mentem vestram delectet invisibilis, pulchra, casta, canora, dulcis iustitia, ut non ad eam timore cogamini. Si enim ad eam timore cogamini, nondum delectat, (id est, nondum eam diligis) peccare non debes timore pænæ, sed amore iustitiæ. Ecce perspicue explicatum id quod toties dixi, quid sit præceptum servare, non timore pænæ, sed amore iustitiæ: quod qui præceptum timore servat, nondum præcepti iustitiam diligit; quod Deus fit iustitia, quod iustitiæ delectatio sit charitas Dei. Quæ doctrina tam usitata in Augustini scriptis atque certa est, ut mille testimonijs illustrari possit, si rei obscuritas hoc expolceret. Sed, ut dixi, plura de hac tota re alibi dicturifumus. Hoc enim loco satis est, evidenter ex Augustino intelligere, hanc esse mentem ejus, quod nemo præceptum servat, non dico supernaturaliter, ex gratia, meritorie, & similia, quæ propter doctrinam ejus non intellectam excogitata sunt; sed quod nemo præceptum sine peccato servat, qui non ipsum præceptum, hoc est, ipsam legis præcipientis iustitiam diligit: alioquin enim non ipsum præceptum, sed aliud servat ac diligit; & præceptum in vitis facit, ideoque nec facit; & in ipsa voluntate reus est ex eo quod

WILHELMUS
HENRI

Y

2. 54. sup.
Deuteron.

quod mallet facere, si, ut loquitur Augustinus, secundum ea que cupit & metuit perimitatur impune. Ineptum est autem dicere, illum qui invitus fecerit preceptum quod fecit, hoc est, non diligendo hoc ipsum quod præcipitur, opus moraliter bonum facere. Nam, ut Augustinus ait, si forissecus ea que Deus iubet, manibus (id est, opere) fiant, & in corde non fiant,

A nemo est tam insulsus, qui præcepta arbi trere implet. Ipsam autem iustitiam legis diligendo benefacere non est aliud, ut fatiatissime explicuit, quam Deum ipsum charitate Spiritus sancti diligendo benefacere: quia Deus non est instar hominis, aut lucis, aut idoli cogitandus, sed est iustitia & veritas.

C A P V T X V I I

Quintò ex dilectione Dei velut ultimi finis, qui in omni opere moraliter bono dominari debet.

EX his igitur proficiscitur quintum argumentum, si tamen aliud à præcedenti dici debet, quo eadem doctrina sancti Augustini probari, & mens ejus uberius declarari potest. Nam juxta principium ejus, quod immobiliter ubique docet, nullum omnino fieri potest opus bonum, hoc est, sine peccato, nisi ad finem in quem referri vera sapientia præcipit, hoc est, in Deum propter se dilectum referatur: alioquin neque rectè fit, neque bonum opus est, sed veri peccati contaminatione pollutum. Qua de re consule, si placet, quæ suprâ diximus, cum de animi nostri affectibus, maxime de fruitione differeremus. Ibi enim latè declaravimus juxta doctrinam sancti Augustini, non posse voluntatem creaturæ nisi in solius creatoris amore conquiescere. Quicquid secus fit, perperam fit, nec absque peccato, quo fruendi utendique norma pervertitur, fieri potest. Juxta hanc regulam confidenter Augustinus dicit: Regnum & iustitia Dei bonum nostrum est; & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia faciamus quacunquæ facimus. Et mox adjicit, nihil temporale, nisi propter illum finem esse sumendum: Ne cum ista queritur, illinc advertamini: aut ne duos fines constituatis, ut & regnum Dei propter se appetatis, & ista necessaria: sed hæc potius propter illud. Ita vobis non deerunt, quia duobus Dominis servire non potestis. Duobus autem Dominis servire conatur, qui & regnum Dei pro magno bono appetit, & hæc omnia temporalia. Non poterit autem simplicem habere oculum, & uni Domino servire, nisi quacunquæ sunt cetera, propter hoc unum assumat, id est, propter regnum Dei. Et definitiva auctoritate in libro de moribus Ecclesiæ Catholicæ rem istam ex Scripturis tradit: Videmus quomacmodum ipse Dominus in Evangelio nobis præcepit esse vivendum &c. Audiamus ergo quem finem bonorum nobis, Christo, præscribat: nec dubium est, quin is erit finis, quo nos summo amore tendere iubet: Diliges, inquit, Dominum Deum tuum &c. Et mox exponens preceptum illud de præstituendo nobis illo solo fine, & alijs omnibus ad illum finem referendis: Audivimus, inquit, quid diligere, & quantum diligere debeamus. Eo est omnino tendendum, ad id omnia consilia nostra referenda. Bono-

A rum summa Deus nobis est; Deus est nobis summum bonum: neque infra remanendum nobis est, neque ultra quærendum. Alterum enim periculosum, alterum nullum est. Vnde in eodem isto libro tanquam rem in Christiana doctrina notissimam crebrò adversus Manichæos ex Scripturis & ratione confirmat: Nihil aliud esse quam ipsum Deum, quo referenda sunt omnia. Si igitur & ratio & Scriptura concorditer clamant, ad unum Deum omnes actiones, omnia studia nostra referenda, nec infra esse remanendum, nec ultra quærendum, quis sobriâ mente dubitare potest, non posse actiones ullas ullibi remanere ac terminari, nisi in solo Deo? Hoc enim vera sapientia, non solum Christiana, sed etiam mundana præscribit. Nam Tullius de finibus bonorum ac malorum disputans: Queritur, inquit, quis sit finis, quid extremum, quò sunt omnia bene vivendi reliquæ faciendi officia referenda. Et infra: Ad quod omnia referri oporteat, ipsum autem nesciam. Quam omnium Philosphorum docet esse sententiam. Nemo enim, cum de summo bono disputat, aut qui illud querit, aliud se querere putat, quam id ad quod omnes omnino actiones collimare oporteat. Non enim sufficit in seipso esse præstantissimum, sed hujusmodi, ut omnes omnino actiones hominis, omnia studia quodam dominationis jure ad se rapiat. Vnde omnium Philosphorum sententiam de fine ultimo paucis exprimens Augustinus: Quam quaestionem, inquit, maxima intentione versantes invenire conati sunt, quid efficiat hominem beatum. Illud enim est finis boni nostri, propter quod appetenda sunt cetera, ipsum autem propter seipsum. Et postea sigillatim eorum opiniones referens, singulos ostendit id asseruisse, ad quod omnia oportet referre. Quòd si propter finem ultimum omnia petenda sunt, quicquid non propter illum appetitur, perversè appetitur; & ordine finis ultimi perturbato peccatum esse convincitur. Itaque Augustinus ad singulas hominis actiones generalem suam & Ecclesiæ Catholicæ doctrinam applicans, sine ulla fluctuatione confidentissime de singularibus quibusque factis magna docentis auctoritate præscribit: Noveris non officij, sed finibus à vinctis discernendas esse virtutes. Officium est autem quod faciendum

Lib. 2. de statu nat. lib. 1. 2.

Lib. 2. de Ser. Domini in monte c. 16.

Cap. 17.

Lib. de morib. Eccl. c. 8.

511

faciendum est, hoc est, actio ipsa materialis moraliter bona, quae divina lege praecipitur. Eius vero propter quod faciendum est. Cum itaque facit homo aliquid, ubi peccare non videtur, si non propter hoc facit, propter quod facere debet, peccare conuenit. Et hoc ipsum ibidem docet esse eundem Deum. Et rursum: Quisquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia praecipit, nisi officio videatur bonum, ipso non, cetero sine peccatum est. Quoniam est igitur illa vera sapientia, & quid illa praecipit fieri? In hac autem Civitate Dei, respondit Augustinus, nulla est hominis sapientia, nisi pietas, quae recte colitur verus Deus, id est posthanc praesentem societate sanctorum non solum hominum, verum etiam Angelorum, ut sic Deus omnia in omnibus. Non colitur autem recte verus Deus, nisi una charitate. Et alibi, ut indicaret quae sentiet de illis operibus, quae videntur moraliter esse bona inter ipsos Christianos, nedum inter illos qui Christiana fide carent, peccatum in eo ipso situm esse docet, quod opus aliquod non referatur ad Deum in aeterna requie possidendum: Peccatum, inquit, non solum illud est, quod in turpi aut iniquo facto apparet hominibus: sed etiam si habeat speciem boni operis, & nomen propter mercedem temporalem sit, & quid hoc? Non propter requiem sempiternam. Neque nunc dubium esse potest, quoniam hoc ipso quo quis non propter requiem sempiternam, hoc est non propter Deum operatur, temporale aliquid appetat, in quo velut sine requiescat. Unde rationem doctrinae suae ex ultimi finis consideratione petens: Quod libet enim, inquit, quisque facit, si hoc animo facit, ut terrenum emolumentum consequatur serviliter facit & ideo sabbatum non observat. Gratia enim amandus est Deus, nec anima potest nisi in eo quod diligit requiescere. Serviliter autem facere apud Augustinum est peccare, juxta illud quod jam citaverat: Omnis qui facit peccatum, servus est peccati. Et illa sunt opera servilia, quae spiritui sancto sabbato prohibentur, sed solo spiritu sancto operante sabbatum istud, id est, abstinencia à servilibus operibus observari potest. Retorquet enim ille solus animam à temporalibus in requiem sempiternam quae est Deus, diffundendo charitatem in cordibus nostris, qua nostras actiones in illum ultimum finem dirigamus, juxta illud Augustini: Spiritus dono fit in nobis, ut non peccare delectat, ubi libertas est: sicut praeferunt hunc spiritum peccare delectat, ubi servitus à suis operibus ubi mendum, id est, spiritus sabbatizandum est. Hic spiritum per quem dicitur mundatur et ardeat &c.

Hac est igitur ratio, cur sanctus Augustinus hujusmodi opera, quae ut audivimus toties apertissime definiit esse peccata, quia non ad illum finem referuntur, quo vera sapientia referenda esse praescribit, alibi non raro vocare solet opera non bona, non recta, non bene facta: quibus nihil aliud ipse quam peccata significare solet: Sunt opera quae videntur bona sine fide Christi, & non sunt bona, quia non referuntur ad eum finem, ex quo sunt bona. Hoc enim ipsum solum, quod non referuntur ad illum finem, ea non bona, hoc est peccata esse facit, sicut contra Iulianum statim audivimus. Nec mirum, quia non referuntur ad eum finem, ad quem referri debent, juxta id quod alibi de operibus tam ceremonialibus quam moralibus veteris legis dicit: Quia & illa (id est, etiam illa, & non solum opera morum, quae ex charitate facienda esse praemiserat) quae sunt in sacramentis, cum bene à liberis intelliguntur, nec carnaliter observantur a serjis, ad illa duo praecipia referantur necesse est, dilectionis Dei & proximi. Alibi tradit idcirco hujusmodi opera non esse recta: faciantur Apollolom propterea plerumque prius fidem, ac deinde quod ad vitam bonam pertinet subiacesse, quia & in homine ipso, nisi praecedat fides, vita bona sequi non poterit. Quisquid enim homo veluti recte fecerit, nisi ad pietatem quae ad Deum est, id est, charitatem, referatur, rectum dicit non oportet. Alibi esse inania & non bona. Debemus nulla opera proponere fides, id est, ut ante fidem quam bene dicatur operatus. Ea enim ipsa opera quae dicuntur ante fidem, quando videntur hominibus laudabilia inania sunt. Ita mihi videntur esse, ut magna vires & cuius celestemus exit a viam. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem: ubi fides non erat, bonum opus non erat. Et quae tanquam causa ulorum omnium? Bonum enim opus mentio facit, intentionem fides dirigit. Et alibi de infidelibus: Ista omnia quae faciunt, & nesciunt ad quem finem referant, inania faciunt. Cupit moti locutiones & sententiae in scriptis eius de operibus eorum qui carent sine crebre sunt, nec aliud per eas indicatum voluit, nisi quod supra apertissime dixit, ea esse peccata. Quem lentum suarum locutionum nequis mihi tribuat: perspicuis verbis ipse definit: Omne factum, si recte factum non est, peccatum est. Nec recte factum esse illo modo potest, quod non a recta ratione proficiunt. Porro recta ratio est ipsa veritas. Cui autem hominum virtus, nisi sapientis animo praesto est? Solutus igitur sapiens non peccat. Infidelibus autem rectam rationem, aut virtutem, aut sapientiam tribuere ab Augustini doctrina remotissimum est; cum in eodem loco dicit: Nunc sapientes voco non cordatos, & ingeniosos homines, sed eos quibus inest, quanta inest homini potest, ipsius hominis Deique firmissima percepta cognitio, ac per hanc cognitionem sua merique congruentes. Itaque opera, quae non bona intentione diriguntur in Deum, recte facta nullo modo esse possunt; ac proinde, juxta certissimam Augustini regulam, proprie dicta peccata sunt. Aiterum enim necesse est proflus esse verum, ut hujusmodi opera, quae ad finem illum creaturae rationalis ultimum non referuntur, vel ita facta sint, vel non ita facta, ut esse debuerunt. Si facta sunt ut esse debuerunt, profecto ad finem ultimum relata sunt, nec tanquam non bona, & non recta, vel inaniter facta, & peccata vituperanda sunt. quorum utrumque repugnat ijs quae Augustinus docet, non solum in locis quae supra allegavimus, sed etiam aduersus Iulianum, ubi disertissimis verbis de operibus moralibus Fabricij & Romanorum statuendo dicit:

nem, ea non bona, hoc est peccata esse facit, sicut contra Iulianum statim audivimus. Nec mirum, quia non referuntur ad eum finem, ad quem referri debent, juxta id quod alibi de operibus tam ceremonialibus quam moralibus veteris legis dicit: Quia & illa (id est, etiam illa, & non solum opera morum, quae ex charitate facienda esse praemiserat) quae sunt in sacramentis, cum bene à liberis intelliguntur, nec carnaliter observantur a serjis, ad illa duo praecipia referantur necesse est, dilectionis Dei & proximi. Alibi tradit idcirco hujusmodi opera non esse recta: faciantur Apollolom propterea plerumque prius fidem, ac deinde quod ad vitam bonam pertinet subiacesse, quia & in homine ipso, nisi praecedat fides, vita bona sequi non poterit. Quisquid enim homo veluti recte fecerit, nisi ad pietatem quae ad Deum est, id est, charitatem, referatur, rectum dicit non oportet. Alibi esse inania & non bona. Debemus nulla opera proponere fides, id est, ut ante fidem quam bene dicatur operatus. Ea enim ipsa opera quae dicuntur ante fidem, quando videntur hominibus laudabilia inania sunt. Ita mihi videntur esse, ut magna vires & cuius celestemus exit a viam. Nemo ergo computet bona opera sua ante fidem: ubi fides non erat, bonum opus non erat. Et quae tanquam causa ulorum omnium? Bonum enim opus mentio facit, intentionem fides dirigit. Et alibi de infidelibus: Ista omnia quae faciunt, & nesciunt ad quem finem referant, inania faciunt. Cupit moti locutiones & sententiae in scriptis eius de operibus eorum qui carent sine crebre sunt, nec aliud per eas indicatum voluit, nisi quod supra apertissime dixit, ea esse peccata. Quem lentum suarum locutionum nequis mihi tribuat: perspicuis verbis ipse definit: Omne factum, si recte factum non est, peccatum est. Nec recte factum esse illo modo potest, quod non a recta ratione proficiunt. Porro recta ratio est ipsa veritas. Cui autem hominum virtus, nisi sapientis animo praesto est? Solutus igitur sapiens non peccat. Infidelibus autem rectam rationem, aut virtutem, aut sapientiam tribuere ab Augustini doctrina remotissimum est; cum in eodem loco dicit: Nunc sapientes voco non cordatos, & ingeniosos homines, sed eos quibus inest, quanta inest homini potest, ipsius hominis Deique firmissima percepta cognitio, ac per hanc cognitionem sua merique congruentes. Itaque opera, quae non bona intentione diriguntur in Deum, recte facta nullo modo esse possunt; ac proinde, juxta certissimam Augustini regulam, proprie dicta peccata sunt. Aiterum enim necesse est proflus esse verum, ut hujusmodi opera, quae ad finem illum creaturae rationalis ultimum non referuntur, vel ita facta sint, vel non ita facta, ut esse debuerunt. Si facta sunt ut esse debuerunt, profecto ad finem ultimum relata sunt, nec tanquam non bona, & non recta, vel inaniter facta, & peccata vituperanda sunt. quorum utrumque repugnat ijs quae Augustinus docet, non solum in locis quae supra allegavimus, sed etiam aduersus Iulianum, ubi disertissimis verbis de operibus moralibus Fabricij & Romanorum statuendo dicit:

Y 2 Hocca-

In Epist. ad Galat. 10 c. 5.

Lib. de fide & operibus cap. 7.

In praefat. in 1. psal. 31.

7. psal. 44. in laudatione.

Lib. de virt. & vitiis. c. 12.

Ibid.

MARTINUS
ENI

Lib. 4. cent.
Lul. 6. 3.

Lib. 3. de lib.
arb. 6. 15.

Handwritten note: *Lib. 3. de lib. arb. 6. 15.*

Fide infra de operibus infidelium lib. 4. de stat. p. nat. 1. usque ad 15.

Prefat. in Psal. 31.

Hoc tamen peccantes, quod homines sine fide non ad eum finem ista opera retulerunt, ad quem referre debuerant. Quod si aliter facta sunt quam esse debuerunt, profecto nemo vera peccata esse dubitare potest, cum peccatum non sit aliud, nisi factum aliter quam esse debuit, aut quam vera sapientia precipit. Hoc ipsum dilemma sibi ipsi Augustinus facta nonnulla vituperanti facit: Aut nulla peccata sunt, quod absurdissimum est dicere; Peccat enim factum qui vel datur quasi peccata que nulla sunt; aut non sunt vituperanda peccata, quod nihilominus absurdum est. Incipit quippe nec recte facta laudari, & tunc turbabitur humans mentis intentio, vitamque subvertet, aut vituperabitur factum, quod ita factum est ut debuit, & execrabilis infamia, vel ut mutuo loquar, error miserimus orietur. Aut si cogit verissima ratio sicut cogit, ut & vituperentur peccata, & quequid recte vituperantur, ideo vituperentur, quia non est ita ut esse debuit, quare quid debeat natura peccatrix, & invenies RECTE FACTVM: quare cui debeat, & invenies Deum. Ex quo liquet quicquid in moribus vituperatur ut non recte factum, necessario esse peccatum: quia peccatum aliud nihil est, quam aliter factum quam esse debuit: neque hoc aliud quicquam est, quam aliter factum quam lex precipit. Nam illa effugia recentiorum, quod aliquid inaniter & non recte factum, & non bonum esse possit, quia etsi bonum sit, nihil ad eternam vitam conferat à Iuliano primum Pelagiani dogmatis architecto excogitata sunt, & ab Augustino non solum velut prestigie veritatis explosa, sicut infra declarabitur, sed etiam ipso nomine suffocata, utpote qui talia opera, ad quemcumque temporalem referantur finem qui non sit Deus, non modo non bona, & maniter & non recte facta, sed etiam, ut supra vidimus & infra latissime videbimus, certa peccata esse tradit. Ex qua regula generalissime definit alibi, non solum infidelium, sed & fidelium Christianorum opera, ad quemcumque temporalem finem referantur, qui non sit ultimus ille rationalis creatura finis Deus, non posse à peccati imo impietatis labe separari. Cum enim impium, hoc est, infidelem sua jactantem opera sibi proposuisset, quod neque adulterium, neque homicidium, neque fraudem faceret, pauperibus daret, depositum redderet, que sunt illa moralia opera quibus impius posset gloriari: Hec omnia dicat, inquit. Quare utrum pius sit an impius? Et quemodo sum impius, inquit, ista faciens? Quo-

A modo illi de quibus dictum est: Et servierunt creature potius quam creatori, qui est benedictus in secula. Ecce quemodo es impius: quasi diceret, quia in illis ipsis quasi bonis operibus, si finem quem intuentur attenderimus, inveniemus creaturam esse non creatorem, cui amorem suum ex quo ista faciunt immolant. Ex qua eadem regula de Christianis non finem illum ultimum quem credunt, sed terrenum quippiam quod diligunt attendentibus, confestim adjicit: Quid si de his omnibus bonis operibus ut illud speras quod sperandum est, sed non ab illo à quo sperandum est: aut hoc speras quod sperandum non est, etiam ab illo à quo eterna vita speranda est? Pro bonis operibus sperasti terrenam quandam felicitatem, id est, terrenum quodetuncque bonum, quo te beandum putes, impius es: non est ista merces fidei. Cara est fides, nisi illam adixeris. Non est ista merces fidei. Impius ergo es, & nulla sunt ista opera tua. Moveas licet in bonis operibus laboras, & videaris navim optime gubernare, in saxa festinas. Quod si Christianus impius est, qui quamcumque terrenam felicitatem pro bonis quasi operibus sperat hoc est, eam velut finem in suis operibus intuetur, quem intuetur quisquis animo in creatura manet, neque pergit supra creaturas in creatorem suum, quanto magis infidelis quilibet in omnibus suis operibus quasi bonis, que non sunt bona, impius erit? Cum nec illud speret quod sperandum est, sed sola terrena; nec ab illo à quo sperandum est, sed à demonibus vel seipso. Quod August. uberius statim explicat: Quid si quod sperandum est speras, id est, vitam eternam; hoc est, Deum in eternitate cernendum; sed non à Domino Deo per Iesum Christum per quem solum datur vita eterna: sed putas te ad vitam eternam posse pervenire per militiam calis, per solem & lunam, per potestatem aeris, & maris, & terra, & siderum? Adde etiam per teipsum; impius es. Sed credo in eum qui iustificat impium, ut possint & bona opera tua esse opera bona. Et cur non sunt opera bona? Nam nec bona illa appellaverim, quamdiu non à radice bona procedunt. Hoc est à charitate, que solum in operibus suis intuetur ac diligit Deum. Unde & alibi: Non est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit. Omnium vero istorum ratio non est alia, nisi illa quam ante tetigit, quia omnes huiusmodi servium in istis operibus suis creaturae potius quam creatori, qui est benedictus in secula. Quod paulo latius iam explicandum est.

CAPVT XVIII

Sexto ex eo, quod omnis amor creaturæ, & mundi, & cupiditatis vitiosus sit; qui in omnibus operibus infidelium principatum tenet.

Sexto igitur probatur eadem veritas, quia juxta Aug. doctrinam, per hujusmodi opera, quæ non referuntur ad Deum in æterna vita possidendam, serviunt homines creaturæ potius quam creatori; diligunt mundum, non Deum: concupiscentiæ seu cupiditati obediunt, quam diabolus in homine plantavit; non charitati, quam Deus. Nec enim inter creatorem & creaturam inter mundum ac Deum aliquod medium fingi potest, quod operando lætentur vel inter cupiditatem & charitatē mediis modis, quo in suis actionibus moraliter bonis impellantur. Creaturæ verò cupiditate servire potius quam creatori, mundum inter operandum diligere, non Deum: solus impius nega verit esse peccatum. Singula breviter explicanda sunt. Multa enim in tractatu de concupiscentia ea de re disputavimus, & infra de statu puræ naturæ aliquid dicitur si sumus.

In operibus igitur illis quantumcumque; & bona & Philosophica sine peccato facta videantur, si sine Dei fide fiant, non sinitur dubitare Christianus, eos qui sine mentionem dirigunt, ut Augustinus loquitur, carent, servire creaturæ non creatori. Impossibile est enim quin alicui operando serviant. Illi quippe servit homo, quod ut finem operis sui intuetur, ac diligit, sive sit ipsum opus ejus, sive objectum operis, sive, (quod perpetuum est, nec excludit illa duo præcedentia) ipsemet qui opus moraliter bonum videtur operari. Hoc ipso enim quo vel vanum illum splendorem operis, ut Stoici, vel honorem, vel civitatis, vel voluptatem, vel curiositatem suam operando spectat, ut alij Philosophi spectaverunt, sibi utiq; quidquid ut ultimum spectat appetit, non Deo vero quem penitus necit: atque ita nulla tergiversatione excusari potest, quin creaturæ in ipso opere serviat non creatori. Nam ut res ipsa clamat, Et Augustinus palam aserit, & sapius repetit: *Serviunt infideles cupiditati, superbia, vel voluptati, vel excellentia, vel spectaculo. Ita nescientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent. His autem rebus, quibus quisque beatus vult esse, serviat necesse est, velle, nolite. Nam quocumque duxerint sequuntur & quisquis eas vixit suerit auferre metuitur.* Quid autem sit re aliqua velle beatum effici sic ut ei hoc ipso serviat, breviter alibi Augustinus expressit: *Quod propter se diligendum est, in eo constituitur vita beata. Cum igitur in opere quocumque suo infidelis creaturam ut finem diligit, creaturæ beatus effici velit, creaturæ in opere eodem serviat necesse est, non creatori. Hoc autem secundum sanam doctrinam*

A siæ apertissimo peccato fieri nequit, qualecunque tandem fuerit illud opus per quod creaturæ serviat. Peccatum enim, & opus bonum non officio, sed sine discernuntur.

Eadem omnino ratio alterius radicis est, quia quicquid in operibus suis spectent infideles quemadmodum serviunt creaturæ potius quam creatori; ita mundum diligunt, non Deum. Mundi enim nomine celum ac terram, & quæcumque in eis sunt, hoc est, universam complexus est creaturam, ut sapius Augustinus indicat: extra quod nihil esse potest, quod infideles in suis operibus diligant, nisi Deus quem non diligunt. Apertissime autem Apostolus Ioannes vetat: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo.* Et Coapostolus Paulus: *Nolite conformari huic seculo.* Vnde utrumque locum simul complectens Augustinus dicit: *Auctoritate novi Testamenti iubemur nihil mundi huius diligere, illa maxime sententia qua dicitur est: Nolite conformari huic seculo, simul enim dem. nstrandum est, ei res quemque conformari quam diligit. Et in libro de patientia ostendens infidelium voluntatem, qua quilibet in mundo diligit, aut aspera patiuntur, non esse ex Deo sed ex mundo: Quasi vero, inquit, non & ipsi (infideles) ex mundo sint cum ab eis diligitur mundus, deserentes eum per quem factus est mundus. Serviunt enim creaturæ potius, quam creatori. Vnde idem Augustinus recte observat, Apostolum non dixisse: *Nolite uti mundo, sed nolite diligere mundum.* Nam uti mundo prorsus licet, diligere mundum prorsus non licet. Quæcumque enim in mundo res bonæ sunt, sic bonæ sunt, quod idem dicit, ut tamen eas diligit non oporteat. Quod si infideles contra vetitum Apostolorum, in omnibus suis dilectionibus & operationibus (ut nemo sanæ mentis diffiteri potest) diligunt mundum, conformantur huic seculo, serviunt creaturæ potius quam creatori, impossibile est ullum eorum opus, qualecunque esse videatur, esse posse abique peccato.*

Hinc itaque tertia radix eque manifeste patet. Amor enim quo mundus diligitur non est à Deo, sed à diabolo, Augustino dicente apertissimis, & asseverantissimis, & tanquam in Catholica fide fundatissimis verbis, de eadem hac ipsa disserens controversia: *Nulli tamen illud, veli nolite, digne am, quod amor mundi, quo quisque amicus est huius mundi, non est à Deo: amor que sciendi quibuscumque creaturis sine amore creatoris, non est à Deo. Sine hoc amore creatoris, nullus quisquam bene utitur creaturis. Amorem autem quo infideles in omnibus operibus suis impellunt*

Lib. de stat. p. 101. c. 1.

Lib. de vera relig. c. 38.

Lib. de dogm. Cl. c. 12.

Lib. de Pat. c. 19. & 17. Lib. de l. l. l.

1. Roan 2.

Rom. 12.

Lib. de mor. Eccl. c. 21.

c. 19.

Lib. 3. roth. l. 1. c. 18.

Lib. 4. roth. l. 1. c. 3.

impelluntur, esse talem, ut eo mundum velut
amicum diligant, utque eo creaturis quibus-
cunque tandem, non creatore frui velint, ex-
ploratum est; cum extra creatorem quem non
diligunt, nihil nisi creatura quam diligunt
cogitari possit. Non est igitur ille amor ipso-
rum à Deo. Vnde igitur, nisi ex mundo, &
ex diabolo, dicente Apostolo, cum vetuisset
Mundum diligere & ea que in mundo sunt: quoniam
omne quod est in mundo concupiscentia carnis est, &
concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, qua non
est ex patre, sed ex mundo est. Vnde & Augusti-
nus de malorum cupiditatibus disputans, qui-
bus mundum diligunt, & eius dilectione aspe-
ra multa patiuntur: Malorum, inquit, concu-
piscencia, propter quam in eis est falsa patientia, non
est ex patre, sicut dicit Apostolus Iohannes, sed ex mun-
do. Ex quo sequitur amorem illum huius mun-
di, qui infideles in omnibus operibus agitat,
non esse aliud omnino, nisi illam libidinem ge-
neralem, & illam pervertam & culpabilem cu-

Lib. de Pa-
tenti. c. 18.

piditatem, quæ ut Augustinus loquitur, in toto
malefaciendi genere dominatur: & ab illo defini-
tur esse earum rerum amorem, quas potest quisque
invitus amittere: sub quibus omnis omnino crea-
tura comprehenditur. Qua de re quia multa
superius de concupiscentia disputando dixi-
mus, & ex immobilibus Augustini principiis
demonstravimus, talem libidinem seu cupidi-
tatem tanquam culpabilem, ut ipse vocat, sine
peccato esse non posse, utpote cum hæc ipsa sit
peccati definitio: Amor rei, quam quis invitus po-
test amittere, hoc est, amor cuiuscunque creatu-
ra, nolumus ea hic cum cædior lectoris iterare,
Satis est enim hic apparuisse ex illis Augustini
exploratissimis regulis quibus toti illi tres li-
bri de libero arbitrio incumbunt, impossibile
esse ut ullum opus infidelium à peccato excu-
setur; cum extra amorem creatoris, quo pe-
nitus caret, nihil esse possit, nisi culpabilis
illa cupiditas, sive amor creaturæ.

Lib. 1. de
arb. c. 19.

C. 1.

C A P V T X I X.

Non datur medium inter charitatem & culpa-
bilem cupiditatem.

HÆC ergo ratio à priori est, quam
tanquam immobilem & ex æterna
lege pendente Augustinus tradit,
cur nullum detur medium inter cha-
ritatem atque culpabilem cupiditatem, chari-
tatem, inquam, non illam propriè dictam, qua
Deus super omnia diligitur, sed illam genera-
lem, qua Deus gratis & propter se, sive super
omnia, sive nondum super omnia, diligitur.
Nam hoc sensu accepta charitate nihil dicitur
aliud, quam nullum esse medium inter amo-
rem Dei amoreque creaturæ. Omnes enim
affectus animi in alicujus rei amore velut car-
dine versantur: qui cum non possit esse alius,
nisi vel creatoris vel creaturæ, & ille bonus,
hic culpabilis sit, utpote amor mundi ab Apo-
stolo vetitus, & juxta Augustinum ipsa ratio
peccati, quæ in omni malefaciendi genere
dominatur, profecto liquet omnem amorem
præter istam charitatem, esse illam culpabilem
cupiditatem. Quod sicut ex principiis ejus
dati manifestissime sequitur, ita & planissimis
verbis subinde docuit. Quid enim expressius,
& generalius, & in ipsa ratione veritatem de-
monstrante fundatius dici potest, quam id
quod in libris de Trinitate docet: Nemo vo-
lens aliquid facit, quod non in corde suo prius dixerit.
Ecce omnis omnino actionis humanæ princi-
pium statuitur verbum cordis. Pergit igitur:
Quod verbum amore concipitur sive creatura, sive
creatoris, id est, aut naturæ mutabilis, aut incommu-
tabilis veritatis. Ecce amorem generalissimè &
immediata divisione discretum in amorem
creaturæ & creatoris, ex quo omne verbum
cordis concipitur, & omnis actio fluat. Sed
quid inde? Ergo, infert Augustinus, aut cupi-

Lib. 9. de
Trinit. c. 7.
c. 8.

ditate, aut charitate. Sed quid est ista cupiditas,
quæ charitati ex adverso dividitur? Audi
consequentia: Non quod non sit amanda creatura:
sed si ad creatorem referatur ille amor, non iam cupi-
ditas, sed charitas erit. Tunc enim est cupiditas, cum
propter se amatur creatura. An forte subinde li-
cité sic amatur creatura, ut non sit vitiosa cu-
peditas? Tunc non viuentem adiuvat, sed corrumpit
fruientem. Hæc Augustinus; qui ex protello
non potuisset clarius rem istam declarare,
quam aliud agendo fecit. Non enim vocatur
cupiditas, nisi quando mundus diligitur: quod
Christus vetat; hoc est, quando aliqua res
mundi, seu aliqua creatura simpliciter ama-
tur, aut propter se diligitur, sicut omnes infi-
deles in omnibus suis actionibus aliquam di-
ligunt. Tunc enim est illa propriè dicta &
culpabilis cupiditas, quam Augustinus earum
rerum, ut diximus, amorem esse definiuit, quas
potest quisque invitus amittere, hoc est, ut ante di-
xerat, naturæ mutabilis seu creaturæ. Quid
verò & illo loco absolutius? Quapropter non est
præcipue videndum in hac questione, qua de Trinitate
nobis est, & de cognoscendo Deo, nisi quid sit vera
dilectio, imò verò, quid sit dilectio. Ea quippe dilectio
dicenda est, quæ vera est, alioquin cupiditas: atque ita
cupidi abusive dicuntur diligere, quemadmodum cupere
abusively dicuntur diligunt. Hæc est autem vera di-
lectio, ut inhærentes veritati insit vivamus &c. Quid
etiam illo loco manifestius? Quamquam voluntas
miram si potest in medio quodam ita consistere, ut nec
bona nec mala sit. Aut enim iustitiam diligimus, &
bona est, & si magis diligimus, magis bona, si minus,
minus bona est: aut si omnino non diligimus, non
bona est. Quis vero dubitet dicere, voluntatem nullo
modo iustitiam diligentem, non modo esse malam,
sed etiam

Lib. 1. de
lib. arbit. c. 19.

Lib. 9. de
Trinit. c. 7.

Lib. 9. de
Trinit. c. 7.

sed etiam pessimam voluntatem? Vbi certum est per bonam & malam voluntatem ipsos motus voluntatis intelligi. Nam paulo post ipsam conversionem ad Deum & aversionem dicit esse bonam & malam voluntatem: & illas Scripturas profert, ad probandum bonam voluntatem esse ex Deo, quibus semper probare solet, motum cordis quo diligimus Deum esse ex Deo, videlicet: *Præparatur voluntas à Domino: Deus operatur, in nobis velle.* Et huiusmodi.

Scopus illius disputationis Augustini idem prorsus clamat. Vult enim convincere Pelagianos, qui dicebant bonam voluntatem esse ex Deo, quia natura humana & liberum arbitrium, sine quo bona voluntas esse non potest, est ex Deo. Vbi planum est, eos bonum affectum nomine bonæ voluntatis intelligere. Convincit autem eos Augustinus, quia sic & mala voluntas esset ex Deo, quia & ipsa in homine, si non homo esset, esse posset. Vnde mox ita distinguit bonam voluntatem, à potentia voluntatis, ut illius usus non possit esse malus, quod certissimum est, de ipso motu aut affectu intelligendum, cuius usus non potest esse malus. Ex quo sensu Augustini nata est illa solemnis bonæ voluntatis definitio, crebroque repetita, quod non aliud sit bona voluntas, quam *charitas, quam Scriptura nobis esse clamat ex Deo.* Iuxta quam dicit in libris de Civitate Dei: *Recta voluntas est, bonus amor, & voluntas perversa malus amor.* Hinc & illa doctrina solemniter ejus, quod arbor bona & mala, de cuius fructibus Christus loquitur, non sit aliud quam voluntas bona & mala, hoc est, charitas & cupiditas, ut alibi loquitur. Illa *possibilitas* (voluntatis) utriusque radice est *capax*, quia non solum potest homo habere charitatem, qua sit arbor bona, sed potest etiam cupiditatem, qua sit arbor mala. Sed cupiditas hominis, qua vitium est, hominem habet avaritiam, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem. Ipsa est enim concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, & ambitio seculi, qua non est ex parte, sed ex mundo est. *Charitas autem, qua virtus est, ex Deo nobis est.* Iuxta hanc igitur doctrinam in Augustino frequentissimam & certissimam etiam in illo libro de peccatorum mentis loquitur, cum voluntatem dividit in bonam & non bonam; quarum illa ex Deo sit, hæc ex nobis, quam esse definit malam seu pessimam voluntatem. Eadem enim hæc omnino divisio cum ea, qua dividitur amor in rectum & perversum, voluntas seu volitio in charitatem & cupiditatem, quarum illa sit radix omnium bonorum, hæc radix omnium malorum. Nam hoc sensu sapè Augustinus illum Apostoli locum usurpat. Et generaliter alibi de peccatis omnibus dicit: *Cum peccat homo, non secundum charitatem, sed secundum cupiditatem peccat, secundum quam non est natus ex Deo.* Iuxta hanc igitur cupiditatis acceptionem, quæ apud Augustinum solemnissima est, sic iterum alibi omnem voluntatem sive volitionem dividit in charitatem & cupiditatem vitiosam (neque enim alia cupiditas, nisi vitiosa ima-

ginanda est (in tantum libera est voluntas) quia in tantum liberata est, & in tantum appellatur voluntas. Alioquin tutius cupiditas, quam voluntas proprie nuncupanda est. Ista enim divisione hoc docet Augustinus, voluntatem esse aut liberam seu liberatam à peccato concupiscentiæque dominante, aut peccato adhuc servientem: illam esse charitatem, hanc cupiditatem. Nam de motu voluntatis eum loqui, ex eo patet, quod mox adjicit: *Quæ cupiditas non est aliæ nature additamentum, sicut Manichæi desipiunt, sed nostra vitium: à quo non sanamur nisi gratiâ Salvatoris.* Et manifestius ex eo, quod admittat ibidem cupiditatem nihil aliud esse quam voluntatem vitiosam, peccato que servientem. Cujus voluntatis definitionem in eodem loco dederat, esse motum animi cogente nullo ad aliquid vel non amittendum, vel adipiscendum. Nam ex illa definitione difficultas nata fuerat, utrum voluntas non liberata à dominante concupiscentia, seu, utrum cupiditas etiam voluntas, hoc est, motus animi &c. vocari posset.

Hujus igitur immediatæ oppositionis consideratione inter charitatem atque cupiditatem dicit Augustinus in Psalmum decimum octavum: *Qui noluerit servire charitati, necesse est ut serviat iniquitati.* Familiare quippe est ipsi nomine iniquitatis cupiditatem intelligere: sic crebro intelligit illud Psalmi: *Et non dominetur mihi omnis iniquitas.* Ex eodem immediatæ oppositionis intuitu dixit in Enchiridio ad Laurentium: *Regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas: quo nihil profectò generalius dici posset.* Significat enim quicquid boni quisque facere conatur secundum legem sine charitate, hoc fieri ex dominante cupiditate. Nam cum dixisset, quod sine charitate *ubere lex poterit, non iurare, & prævaricatorem in super facere; rationem prævaricationis inde petit, quia regnat cupiditas, ubi non est Dei charitas.* Quasi dicat, quia in omni actione observandi legem impellit hominem absente charitate cupiditas; nimirum, quia impellit eum amor cuiuscunque creaturæ, cuius vel adipiscendi vel non amittendi cupiditate facit quicquid facit, & patitur quicquid patitur. Tolerantia quippe malorum non proficitur nisi ex amore bonorum: qui quo ferventior fuerit, eo tolerantia est obstinatio. Docet hæc præclare in libro de Patientia Augustinus, & eandem oppositionem charitatis atque cupiditatis evidentissimè, præclarissimè, & quasi ex professo docet. Nam eos reprimens, qui patientiam iustorum ex arbitrii viribus esse posse censabant, sicut patientiam injulorum: *Qui hæc dicunt, inquit, non intelligunt, & quem que iniquorum tanto esse ad quacunquè mala præferenda duriores, quanto in eo maior est cupiditas mundi: & quem que iustorum tanto esse ad quacunquè mala præferenda fortiores, quanto in eo est maior charitas Dei.* Nempe, quia, ut Apostolus dicit, *Charitas omnia tolerat.* Postquam Scripturam statim adjicit: *Quanto ergo maior est in sanctis charitas Dei, tanto magis pro eo quod diligitur omnia tolerantur.* Et quanto maior est in peccatoribus cupiditas mundi,

Lib. de grat. Christi. c. 21.

Lib. de civ. Dei. c. 17.

Lib. de grat. Christi. c. 20. c. 21.

Lib. de civ. Dei. c. 17.

lib. de civ. Dei. c. 17.

lib. de civ. Dei. c. 17.

tas mundi, tanto magis pro eo quod concupiscitur, omnia tolerantur. Ac per hoc inde est patientia vera iustorum, unde est in eis charitas Dei: & inde est patientia falsa iniquorum, unde est in eis cupiditas mundi. Propter quod dicit Iohannes Apostolus: Nolite diligere mundum, nec ea que in mundo sunt. Si quis dilexerit mundum, dilectio Patris non est in ipso. Hæc igitur concupiscentia, que non est ex Patre, sed ex mundo, quanto fuerit in homine vehementior & ardentior, tanto sit quisque pro eo quod concupiscit omnium inlestiarum dolorumque patientior. Qua de causa talem patientiam ex mundi, hoc est rei cupisquæ mundanæ dilectione proficiscentem vocat terrenam, animale[m], diabolicam: qua tanto dardior, quanto cupidior; & eo tolerabilius mala sustinens, quo ipsi sit peior. Et aliquanto post generalissimè adijcit: In bonis charitas Dei est, que tolerat omnia; sicut in malis mundi cupiditas. Et ejus gloriationem de viribus propriæ voluntatis dicit esse gloriationem, tanquam de stupore morbi, non de robore sanitatis; esse insaniam, non patientiam, seu dementia[m]. Voluntas ista tanto videtur patientior accuborum malorum, quanto est avidior temporalium bonorum, quia maior æternorum. Et ejus objectum definiens, generaliter vocat eam voluntatem vel errore dementem, vel appetitu cuiuslibet mundanæ delectationis ardentem. Ex quibus clarissimè patent multa. Primum, omnem omnino tolerantiam malorum, quæ quis charitate carens patitur, necessariò ex mundi dilectione proficisci. Cum enim tolerantia mali non possit nasci nisi ex amore boni, si non fuerit ille amor Dei, mundi amorem esse prorsus necessarium est. Secundum quicquid appetit homo, & consequenter quicquid facit charitate carens, ex mundi dilectione appeti. Omnis enim appetitus & actio ex alicujus rei dilectione nascitur: si non ex dilectione Dei, quia, ut supponimus, deest charitas, ergo ex dilectione mundi. Cum enim nihil omnino diligendo & agendo appeti possit, quin pro eodem aliquid mali, si occurreret, posset tolerari, hoc ipso quo mala omnia, quæ charitate delituti tolerant, ex mundi cupiditate tolerant, etiam consequenter quicquid appetunt ex mundi cupiditate appetunt. Tertium, hanc mundi cupiditatem live dilectionem non esse amorem aliquem indifferentem, vel innoxium, sed prorsus malum: quia non est ex Patre, sed ex mundo, & ex diabolo; stupor morbi, non robur sanitatis: Patientia quæ ex ea sequitur est terrena, est animalis, est diabolica, eo peior, quo cupiditas major, nec patientia, sed dementia. Quæ sanè omnia luculentissimè declarant, ubi non est Dei charitas, non aliud esse posse nisi illam culpabilem cupiditatem: quia quicquid non fit ex amore Dei, non potest aliunde quam ex mundi cupiditate fieri, live bona quælibet appetantur, live mala quælibet tolerantur. Itaque cum Iulianus, & Gentiles, & Christianos dolorum contemptu claruisse, gloriantur, ut arbitrium voluntatis suis viribus aliud quam peccare posse monstraret, respondet ei ex eadem generalissima charitatis Dei & cupiditatis mundi oppositione Augu-

stinus: Audite, & intelligite, fortitudinem gentilium mundana cupiditas, fortitudinem autem Christianorum Dei charitas facit, que diffusa est in cordibus nostris, non per voluntatis arbitrium quod est in nobis sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Nimirum hoc vult, non aliam esse posse fortitudinem seu malorum tolerantiam in Gentilibus, nisi quæ ex mundi cupiditate seu dilectione proficiscitur: quia in illis nullus amor boni esse potest, unde nascatur mali tolerantia, nisi mundi cupiditas. Quid enim, quæso, Gentilis diligit live in agendo live in patiendo, si non mundum diligit? Fallissimum enim esset eorum fortitudinem ex mundi cupiditate proficisci, si aliud quippiam quam mundum, vel ex alia quam huius mundi cupiditate concupiscerent. Quapropter ista postrema sententia præclarissima, & in Augustini scriptis, ut jam deduximus, fundatissima tantopere sancto Prospero, & Araucanis Patribus placuit, ut eam ille ex Augustini libris excerpserit & inter sententias ejus repopulerit: hi vero ex ea Canonem Concilij sui decimum septimum nullo verbulo commutato fabricaverint. Nempe ut oculis Christianis illam eriperent opinionem, qua putare possent, in hominibus infidelibus charitate carentibus ullam malorum tolerantiam, & consequenter ullam bonorum concupiscentiam esse posse, quæ non ex mundi cupiditate (quam tantopere reprehendit Augustinus scripturis ei præcipientibus) nasceretur.

Hanc igitur doctrinam Augustini, & Concilij Araucanis expressit autor libri de Trinitate & Vnitate Dei, qui inter opera sancti Doctoris circumfertur, quando dicit: Spiritus interpellat, id est, interpellare nos facit, que sunt secundum Deum. Quod nisi faciat, non oramus nisi secundum hunc mundum, ad explendam concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, & ambitionem seculi, que non sunt ex Patre, sed ex mundo. Quasi diceret, si non oramus ex charitate secundum Deum, oramus ex mundi cupiditate, que non est ex Patre. Qui locus verbotenus ex Augustini libro contra sermonem Arianorum excerptus est. Hanc expressit autor libri de Substantia dilectionis apud eundem Augustinum, quando dicit: Hæc est ordinata charitas; & præter ipsam omne quod agitur non ordinata charitas est, sed inordinata cupiditas. Quia videlicet ex Augustini & Scripturæ regula, quam supra declaravimus, amorem universum sic paulo antè diviserat, ut unus fons dilectionis inius saliens duos rivus infunderet: alter esset amor mundi cupiditas, alter amor Dei charitas. De quibus adijcit: Omnium malorum radix cupiditas; & omnium bonorum radix charitas. Hanc sanctus Leo tradidit accuratissimè in sermone quinto de jejuniis septimi mensis. Duo amores sunt, ex quibus omnes præcedunt voluntates, ita diversa qualitatibus, sicut dividuntur auctoribus. Rationalis enim animas, qui sine dilectione esse non potest, aut Dei amator est, aut mundi. In dilectione Dei nulla nimis: in dilectione autem mundi cuncta sunt noxia. Nec aliud omnino voluit sanctus Grego-

Ibid. cap. 22.

L. 1. p. 1. 47

523

Gregorius in libris moralium: *Qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Esse quidem sine delectatione animam nunquam potest. Nam aut infimam delectatur, aut summam: & quanto altiori studio exerceatur ad summam, tanto maiori studio torquetur ad infimam: quantoque acriore curam amaretur ad infimam, tanto repore damnabilis frigeat ad summam. Illa dumtaxat in verbis eius differentia est, quod delectationem loco amoris ponat, ut Augustinus frequentissimum est: & creaturas vocet infimam, Deum summam. Ex illa verò*

CAPV T X X.

Derogatur radix trium primarum probationum: & cur nullum peccatum sine peccato vincatur ante fidem.

EX ijs que tribus istis postremis capitibus deducta sunt, jam facile est quoque intelligere rationem probationum, que primo loco collocata sunt, & aliquid obfcuritatis non dum detectis capitibus, quibus nituntur, habere alicui fortasse videbantur. Si enim verum est, quod tanquam vestissimum Augustinus docet, non posse esse opus bonum, nisi ipsi iustitia celesti charitate diligatur, & ad Deum ipsum veluti ultimum finem referatur, quorum neutrum sine gratia & fide perficere potest: itemque si verum est, quicquid non fit ex illa iustitia & ultimi finis dilectione, ex mundi dilectione & illa culpabili cupiditate fieri, que tanquam amor rerum, que quisque invitum amittere potest, in toto malefaciendi genere dominatur, (regnat enim carnalis cupiditas, ubi non est Dei charitas) profecto sequitur apertissimè, non magis ullam omnino singulari, quam universalem legem ante fidem, que charitatis intentionem dirigit, sine peccato posse servari: quia ubi abest charitas, necesse est ut rei temporalis cupiditate fervetur; nec aliud agi lege tantum iubente potest, nisi ut fiat mandati eogniti pravaricatio; quia augetur prohibitione cupiditas, non finatur. Rursum sequitur non minus manifestè, nullum omnino esse cum cupiditatis tentatione conflictum ante gratiam, multoque magis, nullam esse de peccati tentatione victoriam, nisi forte talem conflictum & victoriam, iuxta quam peccatum peccato, sicut cupiditas alià cupiditate, superetur. Eadem denique perspicuitate sequitur, nullam omnino legem ante gratiam & fidem, nisi ex superbia vel timore, seu (ut uno verbo dici potest) solius rei temporalis cupiditate servari. Nam & superbia temporalis excellentiè cupidissima est, & timor rei temporalis amittenda in eisdem retinenda cupiditate fundatur. Ut quoque sese infidelis in mandatis quasi servandis verterit, cum charitate non moveatur, semper cupiditas illa cupiditas earum rerum, quas quisque invitum amittere potest, occurrat in faciem, neque eum à

diagramali utriusque amoris pugna quam exprimit, satis declarat, omnem infimorum cupiditatem esse noxiam & perversam, quia non ex Patre, sed ex mundo est. Quare mox etiam eam improbat ex illa Scriptura Apostolica: *Nolite diligere mundum, neque ea que in mundo sunt: quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Et quare obsecro? Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, que non est ex Patre, sed ex mundo est.*

1. Ioan. 1.

luis nexibus aut peccato, ante fidem, in ullo opere liberum esse sinat. Quid sicut ex precedentibus indissolubili veritatis concatenatione consequitur, ita ipsemet Augustinus, ne quis id à me excogitatum, vel aliquibus ratiocinandi prestigijs sibi illudi putet, multis in locis tradit.

Hinc enim est illud in expositione Epistolæ ad Galatas: *Qui non ducuntur spiritu, videlicet charitatem iustitiæ inspirante, de quo ibi secundum Apostolum loquitur, sequitur ut carne ducantur.* Quod alijs verbis eodem omnino tendentibus in libro contra sermonem Arianorum etiam de ipsa oratione, que Deo funditur, dixerat: *Spiritus interpellat id est interpellare nos facit secundum Deum. Quod nisi faciat, non oramus nisi secundum istum mundum, ad explendam concupiscentiam carnis, & concupiscentiam oculorum, & ambitionem seculi, que non sunt a Patre, sed ex mundo sunt.* Et quid est carne duci? Audi Aug. sui sæculi interpretem: *Non autem pati adversitatem carnis, sed duci à carne damnatio est.* Hinc illud præclarissimum, & apertissimum: *Ista ergo dilectio mundi, quam Apostolicis verbis: Nolite diligere mundum, velut generalem fornicationem à Deo veritam esse fuisse docuerat, que universalem in se concupiscentiam obtinet mundi, generalis est fornicatio, que peccatur in corpus proprium: eo quod omnibus corporalibus, & visibilibus, & temporalibus desiderijs ac voluptationibus humanis indesinenter servit animus ab ipso creatore universorum desolatus, atque derelictus.* Nimirum, quia quocumque movetur desertus animus amore Dei, ex mundi cupiditate movetur; & ideo semper male movetur. Qua de re est & illud evidentissimum in questionibus super Exodo: *Quantumvis natuscumque 9. 18. super cordis in malitia qualitas, id est, quæ cor habeat ad malum, suo stat visio, quod malevit ex arbitrio voluntatis; tamen qualitate mala ut hinc vel illuc moveatur, cum sive hinc, sive illuc male moveatur, causæ sit quibus animus propellitur.*

Quæ sine causa est, cur in huiusmodi animis ab amore creatoris desolatis nullum vitium verè vinci, sed solum unum per aliud superari

superari tradat, ut videlicet dum unum peccatum fugiunt, in aliud occultius delascantur. Itaque cum Iulianus quosdam infideles à concubitu abstinere dixisset, in quibus nullum peccatum esse censebat, respondet ei Augustinus: *Hi quando in agone contendunt ab omnibus continent, ut corruptibilibus uxorem accipiant; à cuius tamen vanâ cupiditate non continent. Hoc enim cupiditas vanâ, ac per hoc prava, vincit in eis & sient alius cupiditates: propter quod dicti sunt continentes. Quod sicut uno exemplo ab Augustino declaratum est, ita nobis intelligendum relinquit, in omnibus similiter habere locum. Non enim potest in infidelibus cupiditas, ex qua quilibet faciunt, non esse vana, & per hoc prava, cum non nisi rei vanæ, hoc est, mundi temporaliūque quorumlibet rerum dilectione concitetur. De quibus alibi generaliter: *Quidam continent (cupiditates suas) decepti fide falsa, & vana sperantes, vana sectantes: in quibus sunt omnes heretici, & quicumque sub nomine religionis aliquo errore falluntur: quorum continentia, vera esset, si esset & fides vera.* Unde mox eam dicit esse pec-*

Lib. 4. cont. Iul. c. 3.

Lib. de Continent. c. 12.

Lib. de in-grat. c. 221.

catum; quia beatus apostolus dicit: *Omne quod non est ex fide peccatum est.* Omne quippe genus eorum, qui cupiditates aliquas in huiusmodi erroribus & incredulitate frenant, sub illis continentur, de quibus mox Augustinus adijcit, quod *Continendo vel erroribus servant, vel aliqua minores cupiditates ideo vincunt, ut alias explant, quarum granditate vincuntur.* Et de infidelium bonis operibus alibi generaliter loquens, per quæ videntur peccata nonnulla declinare: *Non inquit, peccata coercentur, sed alijs peccatis alia peccata vincuntur.* Quicquid enim appetierint, quia creatoris dilectione penitus carent, ex mundi dilectione appetunt: quæ ut Augustinus dicit, *Non est a Deo: ut proinde nunquam nisi ex una mundi cupiditate in aliam, ex uno peccato in aliud, ex uno vulnere in aliud cadant.* Quod acutissime & clarissime, sine ulla ambiguitate præceptoris sui doctrinam exprimendo sanctus Prosper sapiens de infidelibus tradidit. Dicit enim disertis verbis, hoc eum Catholicis confitendum esse.

Lib. 1.

cap. 11.

4. mox

cap. 11.

Handwritten note: *Lib. de in-grat. c. 221.*

Arbitrium nunquam confurgere posse,

Inque novos lapsus semper nitendo revolvit:

Cui sua sit laqueus sapientia.

Quia videlicet quicquid sapit terrenum est, & in laqueum ei novum cedit. Dicit infra, quod

Cap. 26.

Naturam obstructam mala velle necesse est.

Dicit iterum evidentissime:

Cap. 27.

Manet ergo voluntas

Semper amans aliquid, quo se ferat, & labyrintho

Fallitur, ambages dubiarum ingressa viarum.

Vana cupit, Vanis timet & timet: omnimodâq;

Mobilitate ruens, IN VULNERA VULNERE SVRGIT.

Dicit denique de opere quod natura lapsa suis viribus habet:

Cap. 45.

Quod non est nisi peccatum, quo discernietur

Libertas: ad quam solam male gesta recurrunt.

Et concludit librum suum principijs ex Augustino haulis inherendo de voluntatis viribus sine gratia Dei:

Cap. ult.

Quæ (voluntas) sine te quid agit? nisi quo procul exulet à te?

Præcipientes semper calles, & de via motu

Ingressura suo, nisi fessam, tu bone, & egram

Suscipias, referas, foveas, tuearis, honestes.

Epist. ad Rufin.

ET in Epistola ad Rufinum: *Quod arbitrium cum solum esset, sibi que permissum, non nisi in suam perniciem movebatur. Et libro contra Collatorem: Natura bonis suis male utitur, in quibus sine cultu veri Dei, impietatis immunditæque convinctur: & unde se defendi existimat, accusatur. Et in libris de vocatione gentium: Sine cultu veri Dei, etiam quod videtur virtus esse, peccatum est: nec placere ullis Deo, sine Deo potest: qui vero Deo non placet, cui nisi sibi & diabolo placet? Et in Commentario in Psalmum centesimum octavum: Oratio, qua non fit per Christum, non solum*

Cont. Collat. cap. 22.

Lib. de vocatione Gent. c. 7.

In Psal. 108

non potest delere peccatum, sed etiam ipsa fit ad peccatum. Huiusmodi sententijs Augustini doctrinam ad unguem exprimentibus Prosper ubique respergit est. Semper enim hoc significat, illam cupiditatem, in cuius servitute homo peccando præcipitatus atque damnatus est, ante gratiam quocumque se converterit, non nisi ex mundi dilectione converti; ideoque fieri, ut dum homo peccatum cavere nititur, In vulnus vulnere surgat; Inque novos lapsus semper nitendo revolvatur.

CAPVT XXI.

Nulla tentatio aut cupiditas sine peccato oppugnatur
seu vincitur, nisi amore Dei:

HÆc itaque etiam vera causa est, cur Augustinus semper doceat, nullam tentationem posse superari, nulli cupiditati repugnari, nisi illâ, de qua supra diximus, charitate iustitiæ verâque dilectione Dei. Nimirum, quia alioquin tentatio non nisi aliâ tentatione pellitur, neque cupiditas nisi aliâ novâ, perinde malâ, etsi paulo honestiore coram hominibus cupiditate superatur. Quò respiciens præclare dixit Augustinus: *Nonnunquam sanè apertissima vitia alijs vitis videntur occultis, quæ putantur esse virtutes; in quibus regnat superbia, & quadam sibi placendi altitudo ruinosa.* Itaque mox adiungit id quod diximus: *Tunc itaque victa vitia deputanda sunt, cum Dei amore vincuntur: quem nisi Deus ipse non donat, nec aliter nisi per mediatorem Dei & hominum hominem Iesum Christum.* Et paulo ante alijs verbis eodem sensu, cum præmississet, vitia inveterata laboriosa difficultate superari: *Neque id, inquit, fit veraciter atque sinceriter, nisi verâ delectatione iustitiæ. Hæc est autem in fide Christi.* Neque causam tacet, non illam quam recentiores imaginantur, quia alioquin illa superatio non est supernaturalis, non est meritoria, non conducit ad vitam æternam, & huiusmodi, quibus præstigijs Augustini doctrina depravata est; sed illam quam supra dedimus ex Augustino: *Nam si lex inbens adsit, & spiritus inanis desit, per ipsam prohibitionem desiderio crescente atque vincente peccati, etiam reatus pravariationis accedit: itaque sive cupiditate crescente palam peccet, sive ex timore non peccare videatur, ut supra declaratum est. Cum autem nihil peccare videtur, occultius peccat, & fortasse periculosius, per superbiam vitia crassiora superando, ut statim ex Augustino audiuntus.* Merito itaque & circumspèctissimè loquens Augustinus non dixit, id non fieri supernaturaliter, non meritorie, non utiliter ad æternam vitam: sed, *non fieri veraciter atque sinceriter: quia videlicet falsa & simulata victoria est, ubi vel timore vel superbiam dominante, opus innocens videtur esse, cum sit animus nocens, & ut Prosper dixit,*

In vulnera vulnerè surgit.

Vera quippe pugna cum erroribus atque vitijs, veraque victoria est, ut homo dimicans, ea nullius rei desiderio, nisi boni illius summi atque incommutabilis vincat. Si enim aliâ voluntate pugnet, aut vincat à tentatione non liberabitur, sed capietur. Hinc August. in libris adversus Iulianum: *Ambo eam (voluptatem carnis) & debere & posse dicimus vinci: sed tu tanquam bonum repugnante*

Alto bono; ego tanquam malum repugnante bono: & tu viribus proprijs, ego gratia Salvatoris, ut non alia reproba cupiditate, sed Dei charitate vincatur: quæ non viribus nostris diffunditur in cordibus nostris, sed per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ecce hoc ipso quo non charitate cupiditas vincitur, aliâ significat reproba cupiditate superari. Hinc alibi Augustinus: *Non intrat in tentationem, si voluntate bona vincat concupiscentiam malam: indicans, si bona voluntate non vincat, in tentationem intrare: qua consideratione dixit in Retractationibus: Qui cogenti cupiditati bona voluntate resistere non potest, & ideo facit contra præcepta iustitiæ, iam hoc ita peccatum est ut sit etiam puna peccati.* Bona vero voluntas in Augustini doctrina nulla est aliâ nisi charitas, ut iam aliquoties declaratum est: nec mala voluntas aliâ nisi omnium malorum radix cupiditas, hoc est, amor rei, quam quisque invitus amittere potest. Hanc sanæ doctrinæ regulam intuebatur, ac tradebat Augustinus etiam contra Iulianum operum moraliter bonorum in infidelibus assertorem strenuissimum: *Quapropter quando Deo donante ex verâ vivitur fide, ipse Deus adest & menti illuminanda, & concupiscentia superanda, & molestia perferenda. Hoc enim totum rectè fit, quando fit propter ipsum, id est, quando gratis amatur ipse: quavis amor nobis esse non potest, nisi ex ipso.* Et in libro de natura & gratia: *Facere est ergo iustitiam in vero Dei cultu (quæ non est nisi fides per dilectionem operans) cum interno concupiscentiæ malo, internâ consuetudine pugnare: Perficere autem, omnino adversarium non habere. Sed ibidem adiecit: Nihil horum (scilicet non concupiscere, & post concupiscentias non ire) scit homo se rectè posse sine gratia Salvatoris.* Et in alio libro contra Iulianum; *In quantum in illo (Apostolo) vivit Christus, in tantum expugnat & superat quod non habitat bonum in eius carne, sed malum. Neque enim rectè causam spiritus concupisceret adversus carnem, nisi habitaret in illo spiritus Christi.* Quod si non veraciter, non sinceriter, non rectè concupiscentia vel oppugnatur vel superatur, nisi bona voluntate, nisi amore Dei, nisi propter Deum, nisi verâ delectatione iustitiæ, quis dubitet, quin aliâ quavis pugna atque victoria peperam & cum peccato fiat? Ipso Augustino suos ipsius loquendi & sentiendi modos exponente, cum dixit: *Omne factum, si rectè factum non est, peccatum est; ipsa veritate altissimis verbis clamante, id quod in humanis moribus non veraciter, non sinceriter, non rectè fit, aliud omnino esse non posse, nisi peccatum.*

Lib. de grat. & lib. arb. c. 4.

Lib. 1. retract. c. 15.

Lib. 5. cont. Iul. c. 3.

Lib. de nat. & grat. c. 62.

Lib. 6. cont. Iul. c. 23.

Lib. de utilit. credent. c. 12.

CAPVT XXII.

Explicatur doctrina sancti Augustini, qua dicimur nihil à nobis habere, nisi peccatum.

NAM ex ista capitali charitatis & cupiditatis contrarietate, quæ nullum omnino in actibus humanis medium suscipit, alia doctrina Augustini nata est creberrima & solemnissima, qua passim in suis libris docet, nihil omnino hominem à seipso habere, præter peccatum atque mendacium. Cujus doctrina radix est, quod non nisi duplex dilectio sit vel esse possit, ut antè ex Augustino & Leone & alijs declaravimus, creatoris & creaturæ, Dei & mundi, boni incommutabilis & mutabilis, ex quibus omnis actio humana proficiscitur. A nobis autem, ut etiam Augustinus sapissimè, & fides docet, dilectio creatoris esse non potest: dilectio autem creaturæ & mundi ex nobis fluxit & non ex Deo, juxta doctrinam Apostolicam, quæ tradit nobis, dilectionem mundi non esse ex Patre, sed ex mundo, Augustino succinente:

Lib. de Patient. c. 19.

Voluntas procul dubio creaturæ, quæ non est creatio, ex mundo est. Nempe quia homo procul dubio pars est mundi; & ex ipso homine, diabolo quidem suggerente, homine tamen ipso per spontaneam voluntatem deferente creatorem ac diligente creaturam, voluntas talis fluxit. Vnde eandem illam dilectionem mundi non solum ex mundo, seu ex homine, sed etiam ex diabolo Augustinus esse tradit, quia auctor ejus fuit non inlerendo sed persuadendo peccatum: quod non aliter nisi mundi & creaturæ dilectione perpetratum est, ut idem sapissimè docet. Cum igitur hæc mundi dilectio, quæ non est à Patre, hæc, inquam, culpabilis, cupiditas omnia peccata operetur, neque quicquam operetur nisi malum, sicut neque charitas aliud quicquam nisi bonum, illaque in solidum à diabolo sit & ex nobis, hæc à Deo, manifestissimè sequitur id quod Augustinus docet, nihil à nobis tanquam à nobis proficisci, nisi peccatum atque mendacium. Quæ de re luculentissima sunt apud ipsum, radijsque solis fulgentiora testimonia ut ea nullis prætigijs obrui, vel offuscari possint. Sic ergo loquitur in Psalmum septuagesimum;

Concione 1. in Psal. 70.

Injustitia tua sola liberat me: mea sola non sunt nisi peccata. Et in Psalmum centesimum secundum: De tuo aliquid retribue, si potes. Non dixerim, ne feceris, nisi deo tu retribuere; non vult Deus de tuo sibi retribuere. Si de tuo retribuis, peccatum retribuis: omnia enim quæ habes, ab illo habes. Tuum peccatum solum habes. Et in tractatibus in Ioannem:

Tract. 22. in Ioannem.

Vita nostra tanquam nostra, id est, de voluntate propria nostra non erit nisi mala, peccatrix, iniqua: Vita vero bona de Deo in nobis est, non à nobis. Et tractatu octavo in Epistolam Ioannis: Hoc dic

Tract. 8. in Epist. Ioan.

si vis verius dicere: ego male, ille bene. Et quod ego bene, ab illo bene: nam à me quicquid ago, male. Ista

A confesso firmat cor, & facit dilectionis fundamentum Et in sermonibus de tempore: Qui voluit dicere, quia retribuere aliquid Deo mendax est. (Omnia ab illo speranda sunt: à nobis ipsis præter illum nihil, nisi forte peccatum) & mendacium de suo loquitur. Vere plene de suo abundat homo: mendacium omnino hic habet, & thesaurum mendaciorum &c. Quod gratis habet de se habet: non illud erit. Quando venit ad veritatem, si verax vult esse, non erit de suo. Et de eadem mentiendi potestate, qua sola prompti fumus, ita loquitur in Psalmum vigesimum quartum: Doce me: nam per meipsum non novi, nisi mendacium. Et sermone trigesimo primo de verbis Domini: Homo si vult esse aliquid boni, non sit de suo proprio. Si enim de suo esse voluerit, mendax erit. Si verax esse voluerit, de Deo, non de suo erit. Et Tractatu quinto in Ioannem: Tunc ea quæ dicimus & vobis & nobis utilia sunt, si ab ipso sunt. Quæ autem ab homine sunt, mendacia sunt, sicut ipse dixit Dominus noster Iesus Christus: Qui loquitur mendacium, de suo loquitur: nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum, siquidem autem homo habet veritatis atque iustitiam, ab illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, ut ex eo quasi guttus quibusdam irrorati &c. Qualia verò peccata illa sint, quæ à nobis tantum habeamus, utrum propriè an impropiè dicta, non raro Augustinus explicat. Aliquando enim dicit, ea non esse nisi mala: Da veniam, Apostole, propria tua non novi nisi mala. Da veniam, Apostole, dicimus quæ tu docuisti: Profrus tua à te tibi parat: non novimus nisi mala. Aliquando huiusmodi opera displicere Deo: Ut sis bonus, invoca bonum. Non enim in te placet Deo, nisi quod habes ex Deo. Quod autem habes ex te, displicet Deo. Aliquando esse mala & penis digna: Dona sua coronat Deus, non merita tua. Si tibi à te ipso, non ab illo sunt merita tua. Hac enim si talia sunt, mala sunt; quæ mala sunt non coronat Deus. Et paulo antè dixerat similiter merita Apostoli fuisse magna, sed mala. Quis istis tam malis meritis nisi poena utique debetur? Aliquando nos inde damnari: Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Non debemus superbiere: totum bonum quod habemus, ab artifice nostro habemus. Quod in nobis nos fecimus, inde damnamur: quod in nobis ille fecerit, inde coronamur. Et rursum: Opera manuum tuarum ne despicias. Opus tuum in me vide, non meum. Nam meum si videris, damnatus si videris, coronatus. Huiusmodi doctrinæ & sententijs passim plenus est Augustinus, de quibus nonnulla etiam infra vide in tractatu de liberatione arbitrij. Omnia verò ex illo ejus opus bonum, nisi diligatur verum bonum, & ultimus finis omnis boni, qui est Deus benedictus in secula. Quicquid aliter homo facit, ex mundi dilectione facit, quæ non est à Patre,

533

Patre, sed ex mundo est; & necesse est ut redoleat originem suam. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit: & hæc sine fide esse nequit. Ex isto enim capite manat quicquid prædicat Augustinus de necessitate fidei ad opus bonum: Quid habemus quod non accepimus, quando hoc accepimus, unde incipit quicquid in actibus nostris habemus boni? Hoc est fides. Ipsa est enim initium, unde bona opera incipiunt. Quid igitur cetera, quæ præter ipsam fiunt? Quomodo, ut dicitur, quiddam ex ipsa non est, peccatum est. Quia videlicet, ut alibi dicit, bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit: nemo ergo computet bona opera ante fidem: ubi fides non erat, bonum opus non erat. Ex isto fonte fluit quicquid prædicat de necessitate dilectionis ad opus bonum: Quid enim boni faceremus, nisi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Et iterum: Vbi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur. Quid ergo? Quia omne quod non est ex fide peccatum est: & fides per dilectionem operatur. Ex ista radice nascitur, quicquid prædicat de sola peccandi potestate antequam arbitrium fide per dilectionem operante liberetur: Liberum arbitrium captivatum non nisi ad peccatum valet. Et alio in libro: Neque liberum arbitrium quicquam nisi ad peccandum valet si lateat veritatis via. Hoc est, ut ibidem indicat, ante legem & fidem, per quas innotescit ei via veritatis, ut eum non lateat, quod agendum, & quò vitandum est. Ex ista scaturigine proficiscitur, quod nihil omnino operis boni sine gratiæ divinæ adiutorio fieri posse ubique docet: Ipse (Celestius) quomodo sit accipiendam quod scriptum est: Omnis homo mendax, omnino non solvit, nec solvere poterit, nisi correctio errore quo credit, hominem sine adiutorio gratiæ Dei per solam propriam voluntatem posse esse veracem, hoc est, diligere veritatem, quæ præscribit opus bonum. Et alibi: Nemo bene libero arbitrio uti potest, nisi per gratiam. Et ad eundem Bonifacium: Nec potest homo boni aliquid velle, nisi adiuverit ab eo qui malum non potest velle, hoc est, gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Cur, quomodo, quæ ratione, cum sine illa Domini incarnati gratia possit fieri opus saltem moraliter bonum? Audi causam: Omne enim quod non est ex fide peccatum est. At per hoc bona voluntas, quæ se abstrahit a peccato, fidelis est. Ex ista causa oritur, quod antequam quicquam fieri possit

ab homine operis boni, prius velit hominem fieri bonum, hoc est, voluntatis bonæ, quæ sola diligit bonum, ut ita possit arbor bona, id est, voluntas bona proferre fructus bonos: Quid enim potestis facere boni de corde non bono? Vt autem habeatis cor bonum, Dabo, inquit, vobis cor novum, hoc est, voluntatem novam seu dilectionem novam, ex qua opus necessarîo debet fluere. Et verum instantius: Quid enim boni faceretis homines mali, & quomodo ista bona faceretis, nisi boni essetis? id est, quid boni faceretis, quamdiu estis voluntate mala, sive quamdiu bonum seu iustitiam non diligitis? Quis enim dubitet dicere, voluntatem nullo modo iustitiam diligentem, non modo esse malam, sed etiam pessimam voluntatem? Omnia illiusmodi, aliaque plura, quibus redundant scripta ejus, ex eadem omnino radice & ratione proficiuntur: quia ut alibi præclare docuit, & supra diximus: Nemo volens aliquid facit, quod non in corde suo prius dixerit, hoc est, faciendum esse iudicaverit: quod verbum sive iudicium de agendo, amore concipitur, sive creatura sive creaturis, id est, aut nature mutabilis aut incommutabilis veritatis. Ergo aut cupiditate, aut charitate. Tunc autem est cupiditas, cum propter se amatur creatura: tunc non utentem adjuvat, sed corrumpit fruentem. Ecce brevibus, perspicuis, disertissimis verbis clavem universæ doctrinæ de agendis & non agendis, de bonis operibus & peccatis traditam; sine qua, doctrina Augustini non nisi merus Labyrinthus est; ex quo nisi Glossis textus Augustini innumeros evertentibus, totiusque doctrinæ moli repugnantibus, exiri non potest: cum qua omnia sunt apertissima & facillima: Nimirum charitas sive perfecta sive imperfecta est amor veri boni, ex qua nihil nisi bonum: cupiditas sive perfecta sive imperfecta amor mundi, qui non est ex Patre, sed ex mundo. Deus autem id odit, quod ipse non fecit, ut optime sanctus Prosper. Ex hoc amore sive cupiditate mundi, non solum nihil est boni, sed ut dixit sanctus Leo, Cuncta sunt noxia, hæc est enim illa, quæ sine amore creatoris non utentem adjuvat, sed corrumpit fruentem. Semper enim in omnibus actibus, etiam dum unâ creaturâ utitur, aliâ fruatur, in quam ultimo videlicet collimat utentis animus. Quidquid enim fecerit, non potest nisi in re per se dilectâ conquiscere.

Z

CAPVT

Lib. de spir. s. 14

Lib. de spiritu s. 14

lib.

Prælat. in P. 31

Lib. de grat. s. 16

Lib. ad Bonifacium s. 8

Lib. de spir. s. 14

Lib. de perf. s. 11

Lib. 1 ad Bonifacium s. 10

lib. 1

lib.

Lib. 4. c. 6.

lib.

Lib. 2. de pecc. merit. c. 18.

Lib. 9. de Trinit. c. 7.

Lib. 1. de peccat. gent. c. 6

Serm. 5. de Ieiunio sept. mens.

Augustinus
S. 14

CAPVT XXIII.

Can. 22.
Conc. Arausf.

Vindicatur à corruptelis doctrina Canonis Concilij Arausf.
cani, qua dicitur: *Nemo habet de suo, nisi mendacium
& peccatum.*

HANC igitur constantissimam Augustini & Prosperi & Romani Præfatis S. Leonis doctrinam secuti Patres Arausfani, fulgentissimum illum locum ex Augustini libris à sancto Prospero decerptum in Canonem redegerunt, & universam illam Augustini sententiam, quam hæcenus declaravimus, velut sanctissimam, & sacrosanctam, & Catholicam sanxerunt, adversus Iuliani omnesque gentiliū Philosophorum prætigias, qui sibi mirum in modum de moralibus operibus, & naturali suâ virtute blanditi sunt. Nam Canon vigesimus secundus verbotenus ex Augustino iumptus est: *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum: Siquid autem habet homo veritatis atque iustitiæ, ab illo fonte est, quem debemus sive in hac ærenâ, sive ex eo quasi guttis quibusdam irrorati non deficiamus in vita.* Hunc luculentum Canonem, aliqui in alios Augustino incognitos imò repugnantes sensus trahere nituntur; qui quantum à tradita per Augustinum veritate, & perpetuâ doctrinâ filo recedant, opere pretium est paucis ostendere. Nonnulli enim volunt Augustinum & Concilium non aliud significasse, nisi quod arbitrium hominis distinguitur Deo, & ex ipso malitia oritur, ex Deo omne bonum, sive fuerit ordinis naturalis, quales sunt actus moraliter boni, quos Deus operatur per concursum & providentiam ordinis naturalis, sive fuerit bonum ordinis supernaturalis, quales sunt actus veræ pietatis, qui ex gratia proficiuntur. Solutio potius ex principiis Philosophiæ quam Augustini hausta est, eoque tendit, ut plerumque S. Augustini loca, quæ divinum adiutorium adversus Pelagianos prædicant, ad naturalis ordinis auxilia detorqueantur, & humana superbia de suis viribus gloriatur. Augustinus enim quandoquæque adversus Pelagianos de non peccando beneque operando disputat, maxime de hac sententia, utrum ex nobis sit aliquid operis boni, an verò solum peccatum atque mendacium, nunquam de alio quam divinæ gratiæ auxilio per IESVM Christum disputat, nunquam de auxilio ordinis naturalis, nec à Pelagianis hoc unquam negatum, aut in controversiam adductum fuit, ut & supra in expositione dogmatis Pelagianorum explicatum est, & uberius infra declarabitur. Hic sufficiet aliqua Augustini de hac ipsa sententia, quod sine Dei gratia non possumus de nostro habere nisi mendacium atque peccatum, attulisse: idque ex ipsis ipsius Augustini locis, unde fatentur illum Canonem Arausficanum esse desumptum, hoc

A est, ex libro de perfectione iustitiæ capite duodecimo, præfatione in libros de doctrina Christiana & tractatu quinto in Ioannem. Sic ergo loquitur in libro de perfectione iustitiæ de illa Scriptura: *Omnis homo mendax*, quam ad illam sententiam astruendam subinde proferre solet: *Respondemus admonentes, quomodo dicendus sit homo verax, per Dei gratiam atque veritatem, qui per se ipsum sine dubio mendax est. Unde dictum est: Omnis homo mendax.* Ecce quomodo intelligat per seipsum, seu ut Concil. Arausfican. loquitur, de suo esse mendacem, seu habere mendacium: nempe ut non possit habere veritatem seu esse verax, nisi per Dei gratiam. Et iterum postea docet, non posse Celestium solvere id quod Scriptura dixit: *Omnis homo mendax, nisi correcto errore, quo credit hominem sine adiutorio gratiæ Dei per solam propriam voluntatem posse esse veracem.* Certum est autem, toto libro vehementissimè asserere Augustinum contra Celestium, ad bene faciendum & peccata cavenda necessariam esse verissimam & propriissimè dictam gratiam Dei per IESVM Christum, hanc eam in eodem libro sapientissimè vocat. Et præfatione in libros de doctrina Christiana: *Quoniam nemo debeat aliquid sic habere quasi suum proprium, nisi forte mendacium. Nam omne verum, ab illo est, qui, ait: Ego sum veritas. Quid enim habemus quod non accepimus? Quod si accepimus, quid gloriamur quasi non accepimus? Ille autem scripturæ locus tam invictus videtur Augustino pro vera gratiæ Christi asserenda contra Pelagianos, ut hoc Apostolico præcipue testimonio etiam seipsum convictum fuisse fateatur ad confitendum, quod fides sit civis gratiæ donum. Quod pluribus docet libro secundo Retractionum, & de prædestinatione Sanctorum, usque adeo ut ibidem de ista eadem Scriptura dicat: *Hoc igitur Apostoli testimonium, ubi ad reprimendam hominis insipientiam dicit: Quid enim habes quod non accepisti? non sine quemquam fidelium dicere, habeo fidem quam non accepisti: reprimaturque omnino his Apostolicis verbis tota huius responsionis clavis.* Quamobrem cum Augustinus ipse per hanc Scripturam convictus esset, ut fidem ex Dei gratia proficisci fateretur, nulla penè tam frequenter, quam ista utitur, ad reprimendam Pelagianorum impietatem, qua gratiæ necessitatem ad opera bona destruebant. Et sermone centesimo quinquagesimo primo de tempore, ubi ut citavimus planissimè eandem doctrinam assererat, hominem de suo mendacium loqui, de Deo autem habere veritatem, declarat hoc in Petro, qui non nisi Deo revelante in confitenda de Christo veritate verax fuit, simili omnino modo quâdo dicit alijs locis, hominem*

Canon. 22.
Conc. Arausf.

Suar. lib. 1.
de grat. c. 21

Fatetur hoc
Suar. lib. 1.
de grat. c. 19
n. 3. & c. 21
n. 6.

537

In Psal. 37

Tract. 11

Form. 13 de vit. Apost. 9. 11.

In Ep. 11

Form. 9 de imp.

In

In

In

minem de se non nisi peccare posse, non habere nisi peccata, & hujusmodi, sæpe hæc exponit ita se intelligere, ut sine vera Christi gratia non se peccata faciamus. Nam in Psal. trigessimū septimum eum dixisset: *Opus tuum in me videtur: non meum si videris: damnas; ita tim adiecit. Quia & quacunq; sunt bona opera mea, abs te mihi sunt, & ideo tua magis quam mea sunt. Et quomodo ex te, quomodo tua? Audio quippe ab Apostolo tuo: Gratia salvi facti estis per fidem; & hoc non ex vobis, sed Dei donum est. Et tractatu vigesimo secundo in Ioannem, ubi dixerat, *Vitam nostram tanquam nostram non esse nisi malam, peccatricem, iniquam: vitam verò bonam de Deo in vobis*, declarat hoc per illum Apostolici locum: *Vivi verò in me Christus*, quem nemo dubitat de vera gratia esse intelligendum. Et sermone decimo tertio de verbis Apostoli, ubi satiatissime tradidit: *Si nos ipse non adiuvat, non dico vincere, sed nec peccare nos posse. Irdefuerit adiutorii Spiritus sancti, profus nihil boni agere nos posse: agere nos illo non adiuuante libera voluntate, sed male, ad hoc idoneam esse voluntatem nostram, qua vocatur libera, & hujusmodi plura, apertissime & ex protello declarat se intelligere adiutorium Dei, adiutorium Christi, adiutorium Spiritus sancti, adiutorium gratie Dei, illud ipsum quod Pelagiani ad faciendum tantum agendum tandem necessarium esse fatebantur. Et sermone nonagesimo quarto de tempore ubi dixerat: *Non enim in te placet Deo, nisi quod habes ex Deo: quod autem habes ex te, distulisti Deo, ex illis ipsdem locis Scripturæ hoc probat, quibus semper veram Christi gratiam adversus Pelagianos astruere solet. Nam statim adiecit: *Si bona tua cogitas, quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti? Quem locum, ut diximus; Augustinus pro Christi gratia vindicanda maxime inexpugnabilem putat; Rursum ibidem quamlibet hominis voluntatem bonam à Deo datam & excitatam esse probat. Ipsum, inquit, Apostolum interrogat: *Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate. Quid est ergo, quod tibi arrogas? Et mox subiungit id quod citavimus: *Quod habes ex te, respice Deo. Cuiusmodi doctrina in Augustini scriptis perpetua est: ut nihil profecto insulsius, & principis Augustini repugnantius, & ad enervandam gratiæ necessitatem; quam ipse & Concilia prædicant, & ad Pelagianorum pugnam restaurandam accommodatius excogitari possit; quam ad concursum generalem, & ad cooperationem quandam ordinis naturalis hujusmodi Augustini loca detorqueere.******

Quid quod ipse Augustinus & Concilium Arausicanum in illo ipso Canone, de quo disputamus, satis manifeste declarat, ita neminem habere de suo nisi mendacium atq; peccatum, ut oppositam veritatem & iustitiam nisi ex vera Christi gratia sitire & habere non possit. Nam phrasia ista: *Ab illo fonte est, quem debemus sitire in hoc eremo*, ex Psalmo sexagesimo secundo cum quadam allusione sumpta est. Ibi quippe dicitur: *Sitivit in te anima mea & in terra deserta*, hoc est, in eremo. Quare locum il-

lum exponens apertissime declarat, & sitim illam non esse aliud nisi desiderium sapientiæ atque iustitiæ, & fontem ipsam sapientiam & iustitiam, hoc est, Christum, & asperionem ejus gratiam. Ipsum audi: *Beati qui esurunt & sitiunt iustitiam, quia ipsi saturabuntur. Ergo in hoc saculo (tanquam eremo) non debemus quasi amare saginam. Hic sitiendum est, alibi saginabimur. Modo autem, ut non deficiamus in isto deserto, aspergit nobis rorem verbi sui, & non nos dimittit prorsus arefcere, ut non sit de nobis repetitio, sed ut sic sitiamus, ut bibamus. Ut autem bibamus, aliqua gratia eius aspergitur: tamen firmus. Et post pauca interposita: *Ipsum desiderium est sitis anima, quando caro sitit, aquam sitit: quando anima sitit, fontem sapientiæ sitit. De ipso fonte inebriantur animæ nostræ, sicut dicit alius Psalmus: *Inebriantur ab ubertate domus tua, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Sitienda est ergo sapientiæ, sitienda est iustitiæ &c. Angeli non sitiunt, non esurunt quomodo nos; sed habent saginam veritatem lucis incommutabili sapientiæ, & miserantur nos, ut ad illam patriam communem aliquando redeamus, & ibi cum illis fonte Dominico veritatis & eternitatis aliquando saturerentur. Unde adversus Pelagianos gratiæ necessitatem asserens, quæ aliquid hauriatur ex illo fonte iustitiæ: *Quid ergo, inquit, illis fiet, pecc meriti qui estis fateantur, se non habere vel non plenam habere iustitiam, tamen a semetipsis habendam, non à suo creatore, ubi torrentem eius & fontem ejus est, deprecandum esse præmittit. Ecce quomodo ex fonte illo nos irrorandos esse docet Augustinus, ut non deficiamus in via. Quis enim, qui vel primoribus labijs Augustinum attingit, ex ejus mente nos dicat, ex concursu generali, vel providentiæ ordinis naturalis velut fonte iustitiæ & veritatis, vel guttis ejus aspergi, ne deficiamus in via? vel, ut adiecit in eodem loco (ex quo Canon Arausicanus desumptus est) *se in hac peregrinatione interim nos consolari, ut venire ad eius requiem scirentemque possimus? Cogitationes ista potius Aristotelicæ, quam Augustinianæ vel Christianæ sunt, juxta quas nulla est fontis istius aspergio, qua non deficiamus in via, & quæ hic interim equalemur, ut ad requiem sapientiamque veniamus, nisi vera gratia, quæ sola fontem illam veritatis & iustitiæ nos facit sitire, bibere, & requiescieri.*****

Nec multo magis quadrat isti Canoni alia pars expolitionis, qua dicunt neminem habere de suo nisi mendacium atque peccatum, quia peccatum ut peccatum seu formaliter non est à Deo, sed ex arbitrii defectibilitate, quam habet ex nihilo: & ita posse adhuc habere actum verè bonum suis viribus, Deo saltem concursu universaliter concurrente. Nam quamvis istud de arbitrii defectibilitate verum sit, ut Augustinus nonnunquam docet, præcipue quando Manichæos respicit inducens quandam naturam malam, quæ causa sit peccatorum; in hac tamen materia de potestate & viribus arbitrii ad agendum bene vel male, aliter omnino loqui solet, & intelligi debet. Nam adversus Pelagianos, qui libero arbitrio

In Psal. 62

Lib. 2 de

Tract. 4. in

Poaniam.

JUSTINVS
L. IIII

arbitrio quædam opera verè bona & sine peccato facta, ad vitam tamen æternam sterilia & inutilia committendo tribuebat, vt mox dicendum erit; non rarò Augustinus docet, voluntatem liberam ad operandum aliquid boni sine peccato, adjuvandam esse adjuutorio gratiæ Dei; ad peccandum verò tantùm, id est, ad ipsum positivum actum peccati faciendum per se sufficere nec ullo Dei adjuutorio indigere; eo quòd, subtracto illo Dei adjuutorio, per seipsam non solùm cum peccati tentatione non pugnet, sed sine pugna in peccata ruat. Qua de re multa supra diximus: hic unus aut alter locus sufficit. Nam hoc est quod dicit in sermonibus de verbis Apostoli, ubi convellit illud figmentum Pelagianum, quo gratiam ad facilius benè operandum necessariam statuebant: *Quomodo si aliquis dicit, remus quidem pervenimus, sed cum aliquo labore; ò si ventum habeamus, facilius pervenimus. Non sic est adjuutorium Dei, non sic est adjuutorium Christi, non sic est adjuutorium spiritus sancti: prorsus si desuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem illo non adjuvante libera voluntate, sed male: ad hoc idonea est voluntas tua, qua vocatur libera, & male agendo sit damnabitur ancilla. Vbi manifestum est, non hoc solùm Augustinum velle, voluntatem liberam suis viribus sive de suo, & sine adjuutorio Dei posse peccare formaliter, seu deficere & peccati malitiam habere, sed de se posse agere malè seu agere actum quemlibet, qui non sit bonus, ad actum autem bonum seu sine peccato factum sine gratiæ adjuutorio nihil valere. Nam quamvis etiam ad peccatum Dei concursus necessarius sit, ille tamen non est illud adjuutorium, de quo sermo est, & eo non obstante arbitrium de suo ad peccandum seu ad peccati actum dicitur sufficere, nec opus habere adjuutorio Dei. Hinc statim ibidem iterum: *Non cooperatur est ille, si nihil operamini. Sic vos tamen scitote agere, ut sit rector spiritus & adiutor. Qui si verò desuerit, nihil omnino boni agere valeat.* Et tractatù vigesimo secundo in Ioannem: *Vita nostra tanquam nostra, id est, de voluntate propria nostra, non erit nisi mala, peccatrix, iniqua: Vita verò bona de Deo in nobis est, non a nobis. Et hic perspicuum est, eum distinguere vitam bonam in hoc à mala, quòd voluntas nostra non solùm malitiam, sed vitam malam, id est, opera mala operetur sine adjuutorio Dei: bonam verò eadem voluntas operetur, sed Deo adjuvante, non disiunctivè per concursum aut gratiam, sed tantummodo per veram gratiam; dum per illam, ut ibidem loquitur, vivit in nobis Christus. Et in libro de correptione & gratia: *In malo faciendi liber est quisque iustus, servusque peccati: hoc est, per se sufficienter liber est, nec opus est adjuutorio gratiæ liberante, ut operetur bonum: In bono autem liber esse nullus potest, nisi fuerit liberatus ab eo qui dixit: Si vos filius liberaverit, &c. Et in libris de peccatorum meritis: *si ab illo avertimur, nostrum est, hoc est, ut ibidem antè dixerat, ad hoc non adjuvamur****

à Deo, quamvis Deus concurrat concursu universalis. Nequis enim existimaret eum de sola aversione, & non de actu positivo per quem avertimur loqui, statim attextendo explicat: *Et tunc secundum carnem sapimus, tunc conscientia carnis ad illicita consentimus.* Sic ergo perpetua illa phrasis Augustini contra Pelagianos est, voluntatem nostram de suo sufficere, hoc est, suis viribus sine adjuutorio Dei, ut malè agat, ut peccet, ut mentiar, & (sicut conformiter ad Canonem Arausicum loquitur) *ut de suo loquatur mendacium, ut habeat thesaurum mendaciorum, ut fingat quicquid potest, ut mentiar quicquid potest; quia gratis habet, ut se habet: quæ omnia potestaten: faciendi actus positivos sonant.* Quando autem venimus ad veritatem, si verax esse vult, non esse de suo, sed opus esse adjuutorio Dei; non illo adjuutorio concursus generalis, quod etiam ad malè agendum, & ad mentiendum necessarium est; sed adjuutorio veræ gratiæ Dei, sine quo tam constanter docet, nihil omnino boni agi posse, sed tantùm aliquid mali. Ille est ergo verissimus sensus Canonis Arausicani, quod nemo habeat de suo, hoc est, de suis viribus, nisi mendacium & peccatum: ad mentiendum enim, & peccandum, & mala quælibet operanda per se sufficit, nec adjuvatur à Deo. Siquid autem habet veritatis atque iustitiæ, hoc est, operis boni, hoc ab illo æterno fonte iustitiæ per veram gratiam in eum fluit. Nimirum quia nullum est opus bonum, seu sine peccato factum, nisi ipse fons bonitatis & iustitiæ gratuito amore diligatur. Et ita Canon iste cum alijs duobus Canonibus eiusdem Concilij Arausicani, in re ipsa prorsus convenit, quorum alter est novus, & ita sonat: *Divini est muneris, cum & rectè cogitamus, & pedes nostros à salutis & iniustitiæ revocamus, hoc est, quando non peccamus in aliquo actu. Quoties enim bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut operemur, operatur.* Nam de munere veræ gratiæ Canonem in initio loqui, ex eius fine patet, qui Apostolicis verbis ab Augustino expressus est: *Deus operatur in nobis velle, & perficere: ex quo semper operationem veræ gratiæ probare solet.* Et ita illum Canonem explicat S. Prosper, qui sententiam illam excerptit ex Augustini lucubrationibus. Nam eum citans in Commentario super Psalmos in illa verba: *Averti pedes meos in testimonia tua, ita loquitur: Quod hic positum est: Averti pedes meos, in nonnullis legitur, Avertisti pedes meos: ut hoc Dei potius gratia tribuatur. Sed sive hoc, sive illud sit, dubitari non potest, divinus esse muneris, hoc est, divinæ gratiæ, licet præmiserat, & cum rectè cogitamus, & pedes nostros &c.* Alter Canon numero vigesimus, his verbis conceptus est: *Multa in homine bona sunt, quæ non facit homo. Nulla verò facit homo bona, quæ non Deum præstet, ut faciat homo, hoc est, nullos omnino facit homo actus bonos, quos non in eo Deus per veram gratiam operatur.* Nam de gratia vera in illo ad Bonifacium loco unde Canon iste depromptus est, totis viribus fatagit. Et ex ista sententia sua tanquam

Serm. 13. de
verb. Apost.
cap. 11.

Tract. 22.
in Ioannem,

Lib. de correp
& grat. c. 1.

Lib. 2. de pec.
merit. c. 5.

Serm. 13.
de verb. Apost.

Canon 10.

Canon 10.

Lib. 2. ad
Bonif. 11.

